

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI Aİ MƏHKƏMƏSİNİN BÜLLETENİ

2014
№ 2

Baş redaktor:
R.Y.Rzayev

Baş redaktorun
müavini:
Ş.Y.Yusifov

Redaksiya heyəti:
H.A.Mirzəyev
T.Ş.Mahmudov
Z.M.Quliyev
Ə.M.Rüstəmov
V.Ə.İbayev
H.Q.Nəsimov
Ə.A.Kərimov

Məsul katib:
A.M.Məmmədli

Redaksiyanın ünvanı:

Az 1025, Bakı şəhəri,
Xətai rayonu,
Yusif Səfərov küç.26
1193-cü məhəllə
Tel: 493-18-37
Faks: 493-18-37

www.supremecourt.gov.az

MÜNDƏRİCAT

**Ulu Öndərin anadan olmasının 91-ci ildönümü ilə əlaqədar Ali Məhkəmədə
yığıncaq keçirilmişdir.....2**

Ali Məhkəmənin Plenumu.....3

CİNAYƏT VƏ HƏRBİ İŞLƏR ÜZRƏ MƏHKƏMƏ TƏCRÜBƏSİNDƏN

Məhkəmənin əsassız olaraq təqsirləndirilən şəxsin əməlinə cinayətin xüsusi
amansızlıqla törədilməsi kimi əlamətin olmaması haqqında nəticəyə gəlməsi
əməlin səhv tövsif edilməsinə səbəb olmuşdur.....4
Təqsirləndirilən şəxsin psixi vəziyyətinin kifayət qədər nəzərə alınmaması onun
əməllərinin düzgün olmayaraq xuliqanlıq və xuliqanlıq niyyəti ilə sağlamlığa ağır
zərər vurma kimi qiymətləndirilməsinə səbəb olmuşdur.....9
Şəxsin narkotik vasitəni könüllü surətdə təhvil verməsi əsassız olaraq
məhkəmələr tərəfindən nəzərə alınmamışdır.....13

MÜLKİ VƏ İNZİBATI-İQTİSADI İŞLƏR ÜZRƏ MƏHKƏMƏ TƏCRÜBƏSİNDƏN

Apellyasiya instansiyası məhkəməsi cavabdehi işə baxılmasına və onun həll
edilməsinə ardıcıl surətdə maneçilik törətdiyinə görə cərimə etmişdir.....18
Məhkəmə yalnız iddianın inzibati mübahisə kimi baxılmasının mümkünlüyünün
yolverilən olduğunu müəyyən etdikdən sonra onun predmet və ya ərazi aidiyyəti
üzrə müvafiq səlahiyyətli inzibati-iqtisadi məhkəməyə göndərilməsi
məsələsini həll etməlidir.....20
Şəxs hüquqi müdafiənin məhkəmə vasitəsindən yalnız qaldırdığı iddiaya
hüquqi marağının müəyyən olunması halında faydalana bilər.....22
Miras qoyanın qəsdən öldürülməsi onu iradə ifadəsindən, o cümlədən xüsusi
mülkiyyətində olan əmlak barəsində gələcəkdə edə biləcəyi iradə ifadəsindən
məhrum etdiyinə görə qəsdin motivindən asılı olmayaraq cinayəti törətmiş şəxsin
özünün və özünə yaxın şəxslərin vərəsəliyə çağırılmasına və ya miras paylarının
artmasına kömək göstərsə həmin şəxs Mülki Məcəllənin 1137-ci maddəsinin
tələblərinə uyğun olaraq nə qanun üzrə, nə də vəsiyyət üzrə vərəsə ola bilməz
bu şərtlə ki, həmin hallar məhkəmə tərəfindən təsdiq edilsin.....27

MƏQALƏLƏR

Vəfəddin İbayev: Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 11-ci
fəsilinə hüquqi müəyyənlik prizmasından baxış.....30
Müzəffər Ağazadə: İnzibati Xətalar Məcəlləsində qərarlardan şikayət vermənin
problemləri barədə.....37
Vüqar Quliyev: Cinayət hüququnda əmələ, hərəkətə, hərəkətsizliyə görə
məsuliyyət və ictimai təhlükəli nəticə ilə səbəbli əlaqə.....41

BEYNƏLXALQ ƏLAQƏLƏR

Xorvatiya Respublikasının Ədliyyə Naziri
Ali Məhkəmənin Sədri ilə görüşmüşdür.....48
AŞPA-nın Monitorinq Komitəsinin həmsədrləri Ali Məhkəmədə olmuşlar.....49
Beynəlxalq Prokurorlar Assosiasiyasının Prezidenti və Avstriya Prokurorlar
Assosiasiyasının Prezidenti Gerhard Yaroş Ali Məhkəmədə
olmuşdur.....50
Almaniya Federativ Respublikasının ölkəmizə yeni təyin olunmuş səfiri Haydrin
Tempel Ali Məhkəmənin sədri ilə görüşmüşdür.....51
Bakı Apellyasiya Məhkəməsində "Həbs qətimkan tədbirinin tətbiqi İnsan
Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinin presedent hüququnun işığında"
mövzusunda seminar keçirilmişdir.....52
Ali Məhkəmənin Kollegiya sədri Gürcüstan Respublikasının paytaxtı
Tbilisi şəhərində keçirilən beynəlxalq Konfrasda iştirak etmişdir.....53
Mərkəzi və şərq Avropa ölkələrinin Ali Məhkəmələrinin
sədrlərinin konfransı tərəfindən Məhkəmə hakimiyyətinin müstəqilliyinin
prinsiplərinə dair Beyannaməyə dəyişikliklərin edilməsi haqqında təkliflər
layihəsi.....54

Ulu Öndərin anadan olmasının 91-ci ildönümü ilə əlaqədar Ali Məhkəmədə yığıncaq keçirilmişdir.

7 may 2014-cü ildə Ali Məhkəmədə Ulu öndər Heydər Əliyevin anadan olmasının 91-ci ildönümü ilə əlaqədar yığıncaq keçirilmişdir.

Tədbirdə Ali Məhkəmənin sədri Ramiz Rzayev Ulu öndərin həyat və fəaliyyəti ilə bağlı çıxış etmişdir. Ali Məhkəmənin sədri böyük şəxsiyyət Heydər Əliyevin dahiliyinin hamılıqla qəbul olduğunu qeyd etmiş, böyük siyasət aləmində, dövlətimizin taleyüklü məsələlərinin çözülməsində həlledici söz deyən ulu öndərin şərəfli ömrünün xalqımızın taleyi ilə bağlılığını və müstəqil Azərbaycanın memarı olduğunu nəzərə çatdırmışdır.

1995-ci ilin noyabrında ulu öndər Heydər Əliyevin rəhbərliyi ilə müstəqil Azərbaycanın Konstitusiyası hazırlanmış və ümumxalq referendumunda qəbul olunmuşdur. Bu Konstitusiya hüquqi dövlət quruculuğu istiqamətində atılan ən böyük addım idi. İnsan hüquq və azadlıqlarının başlıca prinsiplərinin də bərqərar olması üçün əsaslı zəmin idi.

Ulu öndərimiz insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarının təminatlı müdafiəsində məhkəmə hakimiyyətinin rolunu artırmaq üçün ciddi islahatlar aparmışdır. Ölkədə üçpilləli məhkəmə sistemi yaradılmış, hakim korpusunun formalaşmasında tamam yeni üsul və metodlardan istifadə edilmişdir. Hakim vəzifəsinə ədalətli və şəffaf seçim məhkəmə hüquq islahatlarının keyfiyyətlə aparılmasına təkan vermişdir. Ulu öndər Heydər Əliyev Azərbaycanda hüquqi, demokratik və dünyəvi dövlət quruculuğunun təməlini qoymuş və onu inkişaf etdirmişdir.

Ali Məhkəmənin sədri dahi insan Heydər Əliyevin amallarının xalqın gündəlik fəaliyyətində və düşüncəsində yaşadığını bildirərək bu amalların xalqımızı tərəqqi zirvəsinə doğru inamla aparan, dahi rəhbərimizin siyasi kursunun layiqli davamçısı Prezident İlham Əliyev tərəfindən uğurla gerçəkləşdirildiyini vurğulamışdır.

Yığıncaqda çıxış edənlər müstəqil dövlətimizin banisi və qurucusu Heydər Əliyevin fəaliyyətinin ayrı-ayrı mərhələləri haqqında danışmış, xatirələrini söyləmiş, onun irsinin daim yaşayacağını bildirmişlər.

Ali Məhkəmənin Plenumu

16 may 2014-cü ildə Ramiz Rzayevin sədrliyi ilə Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin növbəti Plenumu olmuşdur.

Plenumda konkret mülki, iqtisadi və inzibati mübahisələrə dair işlərə baxılmışdır.

*CİNAYƏT VƏ HƏRBİ İŞLƏR ÜZRƏ
MƏHKƏMƏ TƏCRÜBƏSİNDƏN*

Məhkəmənin əsassız olaraq təqsirləndirilən şəxsin əməlinə cinayətin xüsusi amansızlıqla törədilməsi kimi əlamətin olmaması haqqında nəticəyə gəlməsi əməlin səhv tövsif edilməsinə səbəb olmuşdur.

Bakı Ağır Cinayətlər Məhkəməsinin 18 iyun 2013-cü il tarixli hökmü ilə Qurbanov Vaqif Mövlud oğlu Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin (bundan sonra CM-nin) 120.2.4 və 228.4-cü maddələri ilə təqsirli bilinib, CM-nin 120.2.4-cü maddəsi ilə 12 (on iki) il müddətə, CM-nin 228.4-cü maddəsi ilə 1 (bir) il müddətə, CM-nin 66.3-cü maddəsinə əsasən isə cəzaların qismən toplanılması yolu ilə qəti olaraq 12 (on iki) il 6 (altı) ay müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum edilmişdir ona görə ki, o, 2013-cü il fevralın 3-də saat 21 radələrində yaşadığı, Şabran rayonunun Gəndov kəndindəki valideynlərinə məxsus iki mərtəbəli evin ikinci mərtəbəsində orta dərəcəli sərxoş vəziyyətdə olarkən birinci mərtəbədə yaşayan qardaşı Məmmədəğa Mövlud oğlu Qurbanovun naməlum şəxslərlə kart oynayıb səs-küy salmaqla onun rahatlığını pozmalarına irad tutmaq üçün aşağı düşəndə həmin şəxslər oradan qaçmışlar, o, isə qardaşının hərəkətlərinə öz etirazını bildirdikdə aralarındakı mübahisə zamanı stolun üstündən istintaqa məlum olmayan mətbəx bıçağını götürərək qisas almaqdan ötrü Məmmədəğa Mövlud oğlu Qurbanovu qəsdən öldürmək məqsədi ilə sonuncuya kürək və sinə nahiyəsinə 2 zərbə yetirmişdir. Qardaşının sağ qaldığını görəndə cinayətkar niyyətini başa çatdırmaq üçün öz otağındakı şifonerdən qanunsuz olaraq əldə edib saxladığı zavod üsulu ilə hazırlanmaqla soyuq silah hesab edilən xəncəri götürmüş, geri qayıtdıqda zərərçəkmiş şəxsin bədəninin müxtəlif nahiyələrinə xüsusi ağrılar verib döş qəfəsi boşluğuna və qarın boşluğuna nüfuz edərək hər iki ağciyərin, köndələn çənbər bağırsağın və qaraciyərin zədələnməsi, başın sağ gicgah və ənsə nahiyəsində olan çapılmış yaralar, başın sağ gicgah və ənsə sümüyünün sınığı ilə müşayiət olunan, yetirilən anda həyat üçün təhlükəli olmaqla sağlamlığa ağır zərər vurmanın əlamətlərinə malik cəmi 7 ədəd, sağ qulaq seyvanının sırğalıq nahiyəsinə, sağ qulaq

seyvanının aşağı hissəsinə, ənsənin sağ yarısına, sağ çiyin qurşağma, döş qəfəsinin sağ və sol yarısına, sol və sağ əllərinə, boynun arxasına, onurğa sütunu üzərinə, sol onurğayanı xətt üzrə qabırğaarası sahəyə, sol bel nahiyəsinə dəşilmiş-kəsilmiş, kəsilmiş və çapılmış-kəsilmiş yaralardan ibarət sağlamlığa yüngül zərər vurmanın əlamətlərinə malik, sol aşıq daban oynaqının arxa səthinə və boynun sağ yarısının arxa səthinə sağlamlığa zərər vurmayan ümumilikdə 16 ədəd zərbə endirmiş, bununla da Məmmədəğa Mövlud oğlu Qurbanovu xüsusi amansızlıqla qəsdən həyatdan məhrum etmişdir.

Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 17 sentyabr 2013-cü il tarixli qərarı ilə məhkumun müdafiəçisi tərəfindən verilmiş apellyasiya şikayəti qismən təmin edilərək Bakı Ağır Cinayətlər Məhkəməsinin 18 iyun 2013-cü il tarixli hökmü dəyişdirilmiş, V.M.Qurbanovun cinayət əməli CM-nin 120.2.4-cü maddəsindən həmin Məcəllənin 120.1-ci maddəsinə tövsif edilmiş və bu maddə ilə ona 10 (on) il müddətə, cinayətlərin məcmusu üzrə isə CM-nin 66.3-cü maddəsinə əsasən cəzaların qismən toplanılması yolu ilə qəti olaraq cəzasını ümumi rejimli cəzaçəkmə müəssisəsində çəkməklə 10 (on) il 6 (altı) ay müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzası təyin olunmuş, habelə hökmdən V.M.Qurbanovun cinayəti orta dərəcəli sərxoşluq halında törətməsinə dair müddəalar xaric edilmişdir. Həmin qərarında apellyasiya instansiyası məhkəməsi V.M.Qurbanovun birinci instansiya məhkəməsinin hökmündə göstərilən hərəkətlərinin onun qəsdən adam öldürmə cinayətini xüsusi amansızlıqla törətməsinə dəlalət etməməsi barədə nəticəyə gəldiyi üçün məhkumun əməlini CM-nin 120.2.4-cü maddəsindən bu Məcəllənin 120.1-ci maddəsinə tövsif etmişdir.

Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 17 sentyabr 2013-cü il

tarixli qərarından dövlət ittihamçısı kassasiya protesti vermişdir.

Kassasiya protesti onunla əsaslandırılmışdır ki, Qurbanov Vaqif Mövlud oğlu zərərçəkmiş şəxsə çoxsaylı zərbələr vurmaqla onu xüsusi amansızlıqla qəsdən öldürdüyü halda apellyasiya instansiyası məhkəməsi sübutları tam və hərtərəfli tədqiq edib qanuna müvafiq olaraq qiymətləndirmədən onun bu əməlini düzgün olmayaraq CM-nin 120.2.4-cü maddəsindən 120.1-ci maddəsinə tövsif etmiş, həmçinin sübuta yetirilməsinə baxmayaraq, V.M.Qurbanovun cinayəti sərxoş vəziyyətdə törətməsinə dair müddəaları hökmdən xaric etmişdir.

Dövlət ittihamçısı kassasiya protestində göstərilənləri Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin (bundan sonra CPM-nin) 416.0.2 və 416.0.15-ci maddələrində nəzərdə tutulmuş pozuntular kimi qiymətləndirərək, həmin əsaslara görə Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 17 sentyabr 2013-cü il tarixli qərarının ləğv edilməsini və işin yeni apellyasiya baxışına təyin edilməsi xahiş etmişdir.

Məhkəmə kollegiyası dövlət ittihamçısının kassasiya protestini CPM-nin 419-cü maddəsinin tələbləri baxımından səlahiyyətlərinə aid olan kassasiya müraciəti kimi görərək bu müraciətlə əlaqədar Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 17 sentyabr 2013-cü il tarixli qərarının qanuniliyini və əsaslılığını yoxlayıb, araşdırmanın nəticələri olaraq aşağıdakıları qeyd etmişdir.

CPM-nin 349.4-cü maddəsinə əsasən “məhkəmənin hökmü Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının, bu Məcəllənin, Azərbaycan Respublikasının cinayət və digər qanunlarının tələblərinə riayət edilməklə çıxarıldıqda qanuni hesab edilir”.

Cinayət-prosessual qanunun 349.5-ci maddəsinə görə isə aşağıdakı hallarda məhkəmənin hökmü əsaslı hesab edilir:

“349.5.1. məhkəmənin gəldiyi nəticələr yalnız məhkəmə istintaqında tədqiq edilmiş sübutlara əsaslandıqda;

349.5.2. bu sübutlar ittihamın qiymətləndirilməsi üçün kifayət etdikdə;

349.5.3. məhkəmənin müəyyən etdiyi hallar onun tədqiq etdiyi sübutlara uyğun gəldikdə”.

CPM-nin 351.3-cü maddəsi məhkəmədən tələb edir ki, şəxsin cinayətin törədilməsində təqsirinin sübuta yetirilməsi haqqında məsələni təqsirsizlik prezumpziyasını rəhbər tutaraq (CPM-nin 351.3.1-ci maddəsi), cinayət-prosessual qanunda nəzərdə tutulmuş qaydalar daxilində məhkəmə baxışında ittihamın baxılması nəticələrinə, məhkəmə istintaqında tədqiq edilmiş mötəbər və mümkün sübutlara əsaslanaraq (CPM-nin 351.3.2 və 351.3.3-cü maddələr), təqsirləndirilən şəxsin təqsirliliyinə dair aradan qaldırıla bilməyən şübhələri onun xeyrinə şərh edərək (CPM-nin 351.3.4-cü maddəsi) həll etsin.

CPM-nin 398-ci maddəsinin mənasına görə məhkəmə hökmünün əsaslılığına və qanuniliyinə dair tələblər eyni dərəcədə apellyasiya instansiyası məhkəməsinin yekun qərarlarına şamil edirlər. Yəni, apellyasiya məhkəməsinin də iş üzrə müəyyən edilmiş saydığı faktiki hallar cinayət-prosessual qanunun tələblərinə müvafiq surətdə tədqiq edilmiş sübutlardan irəli gəlməli və həmin hallardan çıxardığı hüquqi nəticələr cinayət qanunu ilə uzlaşmalı, cinayət-hüquqi normaların düzgün təfsir edilməsinə əsaslanmalıdır.

CPM-nin 33-cü maddəsində təsbit olunmuş cinayət mühakimə icraatında sübutların qiymətləndirilməsi prinsipi hakimlərdən tələb edir ki, cinayət mühakimə icraatını həyata keçirərkən cinayət işi üzrə toplanmış sübutları CPM-nin tələblərinə əsasən qiymətləndirsinlər. CPM-nin 33.2-ci maddəsinə əsasən cinayət mühakimə icraatı həyata keçirilərkən həmin Məcəllənin 125, 144, 146-cı maddələrinin müddələrinin pozulması yolverilməzdir.

CPM-nin 144-cü maddəsi məhkəmədən cinayət təqibi üzrə toplanılmış sübutları tam, hərtərəfli və obyektiv yoxlamağı tələb edir. Yoxlama zamanı toplanmış sübutlar təhlil olunur və bir-biri ilə müqayisə edilir, yeni sübutlar toplanır, əldə olunmuş sübutların mənbəyinin mötəbərliyi müəyyənləşdirilir.

Azərbaycan Respublikası CPM-nin 145.1-ci maddəsinə əsasən “hər bir sübut mənsubiyyəti, mümkünlüyü, mötəbərliyi üzrə qiymətləndirilməlidir. Cinayət təqibi üzrə

toplanmış bütün sübutların məcmusuna isə ittihamın həlli üçün onların kifayət etməsinə əsasən qiymət verilməlidir”.

Cinayət təqibi üzrə toplanmış sübutların kifayət etməsi dedikdə isə, müəyyən edilməli hallar üzrə mümkün sübutların elə bir həcmi nəzərdə tutulur ki, onlar sübut etmə predmetinin müəyyən edilməsi üçün mötəbər və yekun nəticəyə gəlməyə imkan versin (CPM-nin 146.1-ci maddəsi).

CPM-nin 353.2.2-ci maddəsinə əsasən məhkəmənin ittiham hökmünün təsviri-əsaslandırıcı hissəsində məhkəmənin nəticəyə gəlməsi üçün əsaslandığı sübutlar və onun tərəfindən digər sübutların rədd edilməsinin motivləri göstərilməlidir.

Təsvir olunan cinayət-prosessual normaların işığında mübahisələndirilən məhkəmə qərarını V.M.Qurbanovun barəsində olan cinayət işinin materialları və kassasiya protestinin dəlilləri ilə müqayisə edərək yoxladıqda aşağıdakılar müəyyən olunmuşdur.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsinin V.M.Qurbanovun əməlinin hüquqi tövsifi üzrə birinci instansiya məhkəməsinin çıxardığı nəticədən fərqli qənaətə gəlməsinin səbəbi odur ki, məhkəmənin fikrincə V.M.Qurbanovun qəsdən adam öldürmə əməlinə “cinayətin xüsusi amansızlıqla törədilməsi” əlaməti mövcud olmamışdır.

Həmin məhkəmənin bu əlamətin mövcud olmaması barədə qənaəti isə ona əsaslanır ki, V.M.Qurbanov zərərçəkmiş Məmmədağa Mövlud oğlu Qurbanovu həyatdan məhrum edərək qeyd olunan niyyətlə hərəkət etməmiş, birgə yaşadıkları evin birinci mərtəbəsində 3 fevral 2013-cü ildə saat 21 radələrində baş vermiş mübahisənin gedişində Məmmədağa Qurbanov bıçaqla ona hücum etmiş, Məmmədağa bürəyib yerə yıxıldığı zaman, eləcə də yerdən qalxarkən əlbəyaxa olduqları məqamda həmin otaqdakı stolun üstündən götürdüyü mətbəx bıçağı ilə Məmmədağanı 2 dəfə kürək və sinə nahiyələrindən vurmuş, lakin Məmmədağa ölmədiyi üçün evin ikinci mərtəbəsindəki özünün qaldığı otaqda saxladığı xəncəri götürüb aşağı düşmüş və həyəcənli vəziyyətdə olduğundan Məmmədağaya xatırlamadığı sayda zərbələr vurub onu qəsdən öldürmüşdür. Apellyasiya məhkəməsi hesab etmişdir ki, Vaqif

Qurbanov üçün qardaşı Məmmədağanın qanunsuz hərəkətləri onun həyat və sağlamlığına real təhlükə törədən hərəkətlər kimi təzahür etmiş, V.Qurbanovun zərərçəkmiş şəxsə çox sayda bıçaq zərbələri vürməsi xüsusi amansızlıq kimi niyyətdən deyil, onun qəsdinin M.Qurbanovu məhz həyatdan məhrum etməyə yönəlməsindən irəli gəlmişdir.

Apellyasiya məhkəməsi, birinci instansiya məhkəməsindən fərqli olaraq həm də hesab etmişdir ki, cinayət əməlini törədərək V.M.Qurbanov sərxoş vəziyyətdə olmamışdır.

İşin faktiki hallarının məhz bu cür olması və V.M.Qurbanovda cinayəti xüsusi amansızlıqla törətmək kimi niyyətin olmaması haqqında apellyasiya məhkəməsinin qənaəti məhkəmənin 17 sentyabr 2013-cü il tarixli qərarından göründüyü kimi, müstəsna olaraq Vaqif Qurbanovun özünün ifadələrinə və bu ifadələrin cinayət işi üzrə toplanmış hər hansı bir sübutla təkzib edilməməsinə əsaslanmışdır.

Lakin, nəinki başqa sübutlar, hətta V.M.Qurbanovun özünün ifadələri belə apellyasiya məhkəməsinin müəyyən edilmiş saydığı həmin faktiki hallarla (bir sıra mühüm məqamlarda) uyğunluq təşkil etmir.

Belə ki, V.M.Qurbanov apellyasiya məhkəməsində qismən məhkəmə istintaqının gedişində ifadə verərək göstərmişdir ki, hadisənin baş verdiyi evin birinci mərtəbəsində qardaşı Məmmədağa Qurbanovla mübahisənin və dalaşmanın gedişində ona bıçaqla hücum etmiş Məmmədağanı iki dəfə mətbəx bıçağı ilə vurduqdan sonra, Məmmədağa yıxılmış və bıçaq Məmmədağanın əlindən yerə düşmüşdür. Məmmədağanı zərərsizləşdirmək üçün o, evin ikinci mərtəbəsinə qalxmış və özü ilə xəncəri götürüb birinci mərtəbəyə qayıtdıqda, Məmmədağa yenidən əlində bıçaq ona hücum etmiş və bu zaman onlar tutaşib döşəmədə süpürləşməyə, fırlanmağa başlamışlar ki, həmin məqamda da əlindəki (aydın deyil, özünün, yoxsa Məmmədağanın – məh. kol.) bıçaq zərərçəkmiş şəxsin qoluna, başına, ayağına dəymiş, axırda da daxilinə girmişdir. Həmçinin bu ifadəsində V.M.Qurbanov bildirmişdir ki, o, sərxoş vəziyyətdə olmamış, hadisədən sonra spirtli içki qəbul etmişdir.

Göründüyü kimi, bu ifadəsində V.M.Qurbanov heç də həyəcənli olması səbəbindən xəncərlə qardaşına xatırlamadığı

sayda zərbələr vurmaqla onu qəsdən öldürmək barədə niyyətini həyata keçirdiyini göstərməmiş, zərərçəkmiş şəxsin çoxsaylı bıçaq yaralarını “süpürləşmə” vaxtı, yəni təsadüfdən aldığını iddia etmişdir.

Birinci instansiya məhkəməsində V.M.Qurbanov yalnız mübahisə başladıqda və qardaşı Məmmədağa Qurbanov ona bıçaqla hücum etdikdə əlbəyaxa olduqlarını və özünün də mübahisənin getdiyi otaqda ələ keçirdiyi bıçaqla iki dəfə M.Qurbanovu kürəyindən və ürəyindən vurduğunu göstərmiş, lakin bundan sonrakı məqamlarda, yəni evin ikinci mərtəbəsindən götürdüyü xəncərlə geri qayıtdığı vaxt qardaşının hər hansı şəkildə ona hücum etməsini bildirməmiş, əksinə özünün xəncərlə Məmmədağanın bədəninə müxtəlif nahiyələrinə xatırlamadığı sayda zərbələr endirdiyini göstərmişdir. Bununla belə, dövlət ittihamçısının sualına cavab olaraq bildirmişdir ki, ümumiyyətlə qardaşını öldürmək niyyəti olmamışdır, lakin əməlindən peşman da deyil. Eyni zamanda bu ifadəsində o, etiraf etmişdir ki, hadisə zamanı “bir az” içkili olmuşdur.

İbtidai istintaq zamanı təqsirləndirilən şəxs qismində 25 aprel 2013-cü ildə verdiyi ifadəsində isə V.M.Qurbanov mübahisə zamanı ona bıçaqla hücum edən Məmmədağa Qurbanovun hərəkətlərindən bezdiyi üçün onda Məmmədağanı öldürmək niyyətinin yarandığını və buna görə mübahisənin getdiyi evin birinci mərtəbəsindəki otaqdan götürdüyü bıçaqla Məmmədağanın ürəyindən və kürəyindən iki dəfə vurduğunu, Məmmədağanın ölmədiyini görüb “yerə yıxılmış vəziyyətdə” onu otaqda qoyub ikinci mərtəbəyə qalxmış və özü ilə gətirdiyi xəncərlə onu qətlə yetirmək üçün Məmmədağanın bədəninə müxtəlif hissələrinə həyacandan xatırlamadığı sayda zərbələr endirmişdir.

Göründüyü kimi, V.M.Qurbanovun apellyasiya məhkəməsində verdiyi ifadəsi (nə qədər ki, o, bu ifadəsində çoxsaylı zədələrinin zərərçəkmiş şəxsə yerdə süpürləşmə zamanı təsadüfdən “bıçaqla” yetirildiyini iddia edir) ümumiyyətlə apellyasiya məhkəməsinin müəyyən edilmiş saydığı işin faktiki halları ilə uzlaşmır, digər ifadələr isə apellyasiya məhkəməsinin qərarında təsvir edilənlərin əksinə olaraq, Məmmədağa Qurbanova xəncərlə xəsarətlər yetirilən vaxt onun əvvəl almış

olduğu (o cümlədən ürək nahiyəsindən yetirilən) yaralarla əlaqədar döşəmədə yıxılmış vəziyyətdə olmasına və bu səbəbdən Vaqif Qurbanova həyatı və sağlamlığı üçün real təhlükə törətmədiyinə dəlalət edirlər.

Kassasiya kollegiyası hesab etmişdir ki, V.M.Qurbanovun təsvir edilən ifadələri arasında əhəmiyyətli fərq olduğu halda, apellyasiya məhkəməsi onları bir-biri müqayisə etmədən, hansı ifadəni həqiqət kimi qəbul etdiyini, hansı ifadələri isə rədd etdiyini və rədd etmənin motivlərini göstərmədən, V.M.Qurbanovun ifadəsinə işin faktiki halları barədə qənaətinin əsası kimi istinad etməsi CPM-nin 144, 145, 146, 353.2.2-ci maddələrinin pozuntularını yaratdığından, məhkəmənin faktiki hallar barədə qənaəti də əsaslı, inandırıcı nəticə kimi qəbul edilə bilməz.

Apellyasiya məhkəməsinin ibtidai istintaq və məhkəmədə araşdırılmış sübutların məcmusuna istinad edərək V.M.Qurbanovun ifadəsinin heç bir sübutla təkzib edilməməsi barədə qənaəti də sübutların həqiqi məzmunu ilə uzlaşmadığına görə əsassız mülahizə kimi görsənir və məhkəmənin işin faktiki halları barədə qənaətinə olan şübhələri daha da artırır.

Belə ki, V.M.Qurbanov zərərçəkmiş Məmmədağa Qurbanovun evin birinci mərtəbəsində ona bıçaqla hücum etdiyini və özü M.Qurbanovu bıçaqla vurduqdan sonra sonuncunun əlindən bıçağın yerə düşdüyünü, mübahisənin gedişində zərərçəkmiş şəxslə əlbəyaxa olduqlarını, süpürləşdiklərini göstərdiyi halda, nə hadisə yerinə baxışın keçirilməsi haqqında 4 fevral 2013-cü il tarixli protokolda hadisənin baş verdiyi yerdə – döşəmədə bıçağın aşkar edilməsi, nə də ki, 4 fevral 2013-cü il tarixli 27 sayılı məhkəmə tibbi ekspertizasının rəyində V.M.Qurbanovun bədəni üzərində hər hansı bir xəsarətin müəyyən edilməsi göstərilməmişdir.

V.M.Qurbanovun bıçaqla zərərçəkmiş Məmmədağa Qurbanova iki dəfə, o cümlədən kürək və sinə nahiyələrindən vurduqdan sonra bunun zərərçəkmiş şəxsi həyatdan məhrum etmək üçün kifayət etmədiyini görüb məhz (və müstəsna olaraq) öldürmək barədə niyyətini başa çatdırmaq üçün xəncəri gətirib onunla zərərçəkmiş şəxsə çoxsaylı zərbələr vürması haqqında apellyasiya məhkəməsinin V.Qurbanova istinadən çıxardığı nəticənin

düzgünlüyünə şübhə salan hallar isə odur ki, ümumi uzunluğu 445, tiyəsinin uzunluğu isə 305 mm olan xəncərlə V.M.Qurbanov (hansı ki, müdafiə tərəfinin və apellyasiya məhkəməsinin mövqeyinə görə həmin alətdən istifadə etməklə daha tez Məmmədağa Qurbanovu öldürmək barədə məqsədinə çatmaq istəyirdi) yerdə yıxılmış vəziyyətdə qalan M.Qurbanova bədəninin müxtəlif, o cümlədən həyati əhəmiyyəti olmayan, məsələn qulağın sığalıqı, sağ qulaq seyvanının aşağı hissəsi kimi nahiyələrinə 10-dan artıq sağlamlığa yüngül zərər vuran xəsarətlər yetirmiş və yalnız ümumi sayı 23 olan zədələrdən 7-si zərərçəkmiş şəxsin sağlamlığına ağır zərər vuran xəsarətlər olmuşdur.

Heç bir sübutla V.M.Qurbanovun ifadələrinin inkar edilmədiyini iddia edən apellyasiya məhkəməsinin mövqeyinin əksinə olaraq, xəncərin xüsusiyyətlərinə və yetirilmiş xəsarətlərə dair həmin məlumatlar, cinayət işi üzrə toplanmış konkret sübutlarda - 4 fevral 2013-cü il tarixli 02/M sayılı Məmmədağa Qurbanovun meyitinin məhkəmə-tibbi ekspertizasının rəyində, habelə kompleks məhkəmə - tibbi - kriminalistik, məhkəmə - tibbi - bioloji və məhkəmə - kriminalistik ekspertizasının sayılı rəyində əksini tapmışdır.

Lakin apellyasiya məhkəməsi həmin ekspertiza rəylərini, eləcə də ilk 2 bıçaq zərbəsindən sonra Məmmədağa Qurbanovun yerdə hərəkətsiz qalması barədə V.M.Qurbanovun ibtidai istinaq zamanı verdiyi ifadəsini təqsirkarın birinci və apellyasiya məhkəməsində verdiyi ifadələri ilə müqayisə etməmiş və işin faktiki halları barədə qənaətini həmin sübutlara əhəmiyyət vermədən müəyyənləşdirməklə yenə də CPM-nin 144, 145, 146, 353.2.2-ci maddələrinin tələblərinin pozulmasına yol vermişdir.

Qeyd olunan halların fonunda isə apellyasiya məhkəməsinin V.M.Qurbanovun xəncərlə zərərçəkmiş şəxsə çoxsaylı zərbələr vurmaqda və xəsarətlər yetirməkdə məqsədinin zərərçəkmişə xüsusi ağırılar və izzət vermək deyil, ancaq və ancaq öldürmək olması haqqında mülahizəsi inandırıcı görünür (çünki, “əgər V.M.Qurbanovun zərərçəkmiş Məmmədağa Qurbanova xəncərlə çoxsaylı zərbələr vurmağı yalnız onun zərərçəkmişini öldürmək niyyətində qətiyyətini ifadə edirdisə,

onda nə üçün xəncərin xüsusiyyətləri və M.Qurbanovun artıq bıçaqla yetirilən xəsarətlərdən sonra yerdə yıxılıb qalması təqsirkara çətinlik çəkmədən, maneəsiz niyyətinə çatmağa imkan verdiyi halda, o, zərərçəkmişə məhz yüngül dərəcəli, həm də həyati əhəmiyyəti olmayan nahiyələrinə çoxsaylı zədələr yetirmişdir?” sualı apellyasiya məhkəməsinin qərarında gətirilən əsaslandırılmada açıq qalmışdır).

V.M.Qurbanov birinci instansiya məhkəməsində verdiyi ifadəsində cinayət törədərkən içkili vəziyyətdə olduğunu etiraf etdiyi, bu məlumat sərxoşluq vəziyyətinin təyin edilməsinə dair 4 fevral 2013-cü il tarixli 50 sayılı müayinə protokolu ilə təsdiq olunduğu, hadisədən sonra V.M.Qurbanovu görən şahidlərin də onun içkili olmasını göstərdikləri halda, apellyasiya məhkəməsinin V.M.Qurbanovun cinayəti törədərkən sərxoş olmasını müəyyən edilmiş sayan birinci instansiya məhkəməsi ilə razılaşmaması da sübutlardan irəli gələn, inandırıcı nəticə kimi görsənmir.

Apellyasiya məhkəməsinin qərarından o da aydın olur ki, məhkəmənin V.M.Qurbanovun əməlinə CM-nin 120.2.4-cü maddəsində təsbit olunmuş “xüsusi amansızlıq” əlamətinin olmaması barədə çıxardığı nəticə sübutların tədqiqinə və qiymətləndirilməsinə dair CPM-nin 143-146-cı maddələrinə, işin faktiki hallarına uyğun olmamaqla yanaşı həm də sözügedən əlamətin yanlış təfsirinə əsaslanmışdır.

Apellyasiya məhkəməsi o fikrində haqlı olmuşdur ki, CM-nin 120.2.4-cü maddəsinin şərh edilən müddəasının mənasına görə qəsdən adam öldürmə cinayətinin çoxsaylı zərbələr vurmaqla və xəsarətlər yetirilməklə törədilməsi özü-özlüyündə cinayətin xüsusi amansızlıqla törədilməsinə dəlalət etmir.

Lakin, apellyasiya məhkəməsinin qərarında gətirilən digər mülahizələrdən o, da məlum olur ki, məhkəmə sözügedən ağırlaşdırıcı əlamətə münasibətdə şəxsin birbaşa qəsdlə hərəkət etməsini əməlin CM-nin 120.2.4-cü maddəsi ilə tövsifini şərtləndirən zəruri əsas kimi görmüşdür.

Belə ki, məhkəmə ardıcıl olaraq qərarında onu vurğulamışdır ki, əməlin CM-nin 120.2.4-cü maddəsi ilə tövsif edilməsi üçün şəxsin niyyətinin zərərçəkmişə məhz xüsusi

amansızlıqla öldürmək olduğu, məqsədinin məhz həmin əlamətlə zərərçəkəni öldürməyə yönəldiyi müəyyən olunmalıdır. Bu cür yanaşmaya görə təqsirkar zərərçəkmiş məhz həmin əlamətlə öldürməyi arzu etdikdə, yəni sözügedən əlamətə münasibətdə onun birbaşa qəsd müəyyən edildiyi halda əməl xüsusi amansızlıqla törədilən qəsdən adam öldürmə kimi CM-nin 120.2.4-cü maddəsi ilə tövsif edilə bilər.

Lakin, CM-nin şərh edilən müddəası əməlin “xüsusi amansızlıq” əlaməti üzrə tövsif edilməsi əsaslarını yalnız təqsirkarın həmin əlamətə münasibətdə birbaşa qəsdlə (CM-nin 25.2-ci maddəsi) hərəkət etdiyi hallarla məhdudlaşdırmaq üçün əsas vermir. Qəsdən adam öldürmənin ictimai təhlükəli nəticəsinə – şəxsin həyatdan məhrum edilməsinə münasibətdə təqsirkarın birbaşa və dolay qəsdlə hərəkət etməsi mümkün olduğu kimi, CM-nin 120.2.4-cü maddəsində nəzərdə tutulmuş cinayətin xüsusi amansızlıqla törədilməsi əlamətinə münasibətdə də şəxsin həm birbaşa, həm də dolay qəsdlə (CM-nin 25.3-cü maddəsi) hərəkət etməsi mümkündür. Yəni, əgər söhbət xüsusi amansızlığı yaradan cinayətin törədilməsi üsulundan gedirsə təqsirkar həmin üsulla zərərçəkmiş xüsusi iztirab və ağrılar yetirməyi arzu etməsə də (belə bir xüsusi niyyəti və məqsədi olmasa da) belə, o, seçdiyi üsulun zərərçəkmiş şəxsə xüsusi iztirab və ağrılar yetirməsini dərk etdiyi halda, buna şüurlu surətdə yol verirsə onun əməli cinayətin xüsusi

amansızlıqla törədilməsi əlaməti üzrə CM-nin 120.2.4-cü maddəsi ilə tövsif edilməlidir.

Odur ki, cinayətin xüsusi amansızlıqla törədilməsi əlamətinin müəyyən edilməməsi barədə apellyasiya instansiyası məhkəməsinin mövqeyi həm də qeyd olunan əlamətin yanlış təfsirinə əsaslandığından, məhkəmənin Vaqif Qurbanovun yuxarıda şərh edilən əməlini CM-nin 120.2.4-cü maddəsindən həmin Məcəllənin 120.1-ci maddəsinə tövsif etməsi sübutların düzgün tədqiq edilib-qiymətləndirilməsinə əsaslanmayan nəticə olmaqla yanaşı, həm də əməlin tövsifində buraxılmış səhv (CM-nin 416.0.2 və 416.0.15-ci maddələrində göstərilən əsasları yaradan pozuntular) kimi çıxış edir və dövlət itihamçısının bu məsələyə aid kassasiya protestində gətirdiyi dəlillərin əsaslı olduğunu, apellyasiya məhkəməsinin mübahisələndirilən qərarının isə CPM-nin 349.4 və 349.5-ci maddələrində təsbit edilmiş məhkəmə qərarının qanuniliyi və əsaslılığı meyarlarına cavab vermədiyini göstərir.

Beləliklə, kassasiya kollegiyası kassasiya protestinin təmin edilməsinə dair dövlət itihamçısının çıxışını dinləyib iş üzrə qəbul etdiyi yekun qərarla kassasiya protestini təmin etmiş və həmin qərarla Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının Qurbanov Vaqif Mövlud oğlunun barəsində olan 17 sentyabr 2013-cü il tarixli qərarı ləğv edilərək cinayət işi yenidən apellyasiya qaydasında baxılması üçün apellyasiya instansiyası məhkəməsinin məhkəmə baxışına təyin edilmişdir.

Təqsirləndirilən şəxsin psixi vəziyyətinin kifayət qədər nəzərə alınmaması onun əməllərinin düzgün olmayaraq xuliqanlıq və xuliqanlıq niyyəti ilə sağlamlığa ağır zərər vurma kimi qiymətləndirilməsinə səbəb olmuşdur.

Gəncə Ağır Cinayətlər Məhkəməsinin 8 fevral 2013-cü il tarixli hökmü ilə Əliyev Fəriz Faiq oğlu Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin (bundan sonra CM-nin) 126.2.4, 221.1 və 221.3-cü maddələri ilə təqsirli bilinib, CM-nin 126.2.4-cü maddəsi ilə 6 (altı) il müddətə, CM-nin 221.1-ci maddəsi ilə 3 (üç) ay müddətə, CM-nin 221.3-cü maddəsi ilə 3 (üç) il müddətə, CM-nin 66.3-cü maddəsinə əsasən isə cəzaların qismən toplanılması yolu ilə qəti

olaraq cəzasını ümumi rejimli cəzaçəkmə müəssisəsində çəkməklə 6 (altı) il 6 (altı) ay müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum edilmişdir.

Hökmə əsasən, Əliyev Fəriz Faiq oğlu 11 may 2010-cu il tarixdə saat 17 radələrində Gəncə şəhəri Ü.Hacıbəyov küçəsi 4-cü döngə 10 nömrəli binanın qarşısında tanışı Əliyev Ülvi Fizuli oğlunu heç bir əsaslı səbəb olmadan, yəni sonuncu ona dayandığı həyətdən çıxıb evlərinə

getməsinə bildirdiyinə görə səs-küy salmış, əli ilə sifət nahiyəsindən vurub sol gözün alt qapağının qançırı və sıyrıqları ilə müşayiət edilən sağlamlığa zərər vurmadığı üçün dərəcəsi təyin edilməyən xəsarətlər yetirərək ictimai qaydanı kobud surətdə pozan, cəmiyyətə açıqca hörmətsizlik ifadə edən, vətəndaşlar üzərində zor tətbiq olunması ilə müşayiət olunan qərəzli hərəkətlər etməklə xuliqanlıq etmişdir. Bundan başqa, Əliyev Fariz Faiq oğlu 20 oktyabr 2011-ci il tarixdə saat 11:00 radələrində Gəncə şəhəri, Ü.Hacıbəyov küçəsində yerləşən 17 nömrəli yaşayış binasının birinci mərtəbəsində olan çayxananın qarşısında heç bir səbəb olmadan tanışları Xəlilov Yusif Əhməd oğlu və Əliyev Pərvin Sabir oğlunun ünvanlarına nalayiq söyüş söyüb mübahisə edərək, özündə olan bıçağı çıxarıb onları hədələyərək səs-küy salmaqla ətrafda olan şəxslərin narahatçılığına səbəb olan ictimai qaydanı kobud surətdə pozan, cəmiyyətə açıqca hörmətsizlik ifadə edən vətəndaşlar üzərində zor tətbiq edilməsi hədəsi ilə və bıçağın silah qismində tətbiq edilməsi ilə müşayiət edilən qərəzli hərəkətlər etmişdir. Bundan sonra F.F.Əliyev ondan aralanıb binanın yaxınlığında olan su kranının yanına gedən Yusif Xəlilovu özündə olan bıçaqla, heç bir əsaslı səbəb olmadan, yəni xuliqanlıq niyyətilə vurub, sağ bud nahiyəsinin bir ədəd kəsilmiş-deşilmiş yarası, bud venasının və oturaq sinirinin zədələnməsi, 3-4 dərəcə hemorragik şokla müşayiət edilən xəsarət yetirməklə, insan həyatı üçün təhlükəli olan qəsdən sağlamlığa ağır zərər vurmaqla Azərbaycan Respublikası CM-nin 126.2.4. 221.1 və 221.3-cü maddələri ilə nəzərdə tutulan cinayət əməlini törətmişdir.

Gəncə Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 11 aprel 2013-cü il tarixli qərarı ilə məhkumun müdafiəçisi tərəfindən Gəncə Ağır Cinayətlər Məhkəməsinin 8 fevral 2013-cü il tarixli hökmündən verilmiş apellyasiya şikayəti təmin edilməmiş, hökm isə dəyişdirilmədən saxlanılmışdır.

Bu qərardan müdafiəçisi Osmanov Elxan Osman oğlu kassasiya şikayəti vermişdir.

Müdafiəçi kassasiya şikayətini onunla əsaslandırılmışdır ki, Əliyev Fariz Faiq oğlu cinayət əməllərini əqli çatışmazlığı üzündən, yəni hərəkətlərinin mənasını tam dərk

etmədiyinə görə törətdiyi üçün həmin hərəkətlərin xuliqanlıq və xuliqanlıq niyyəti ilə sağlamlığa ağır zərər vurma kimi qiymətləndirilməsi, eləcə də F.F.Əliyevin qeyd olunan amilin və digər məsuliyyəti yüngülləşdirən halların nəzərə alınmaması ilə cəzalandırılması düzgün deyil.

Kassasiya şikayətinin müəllifi kassasiya şikayətində göstərilənləri Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin (bundan sonra CPM-nin) 416.0.15 və 416.0.21-ci maddələrində nəzərdə tutulmuş pozuntular kimi qiymətləndirərək, həmin əsaslara görə Gəncə Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 11 aprel 2013-cü il tarixli qərarının ləğv edilməsini və iş üzrə yeni qərarın qəbul edilməsi xahiş etmişdir.

Məhkəmə kollegiyası müdafiəçinin kassasiya şikayətini CPM-nin 419-cu maddəsinin tələbləri baxımından səlahiyyətlərinə aid olan kassasiya müraciəti kimi görmüş və bu müraciətlə əlaqədar Gəncə Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 11 aprel 2013-cü il tarixli qərarının qanuniliyini və əsaslılığını yoxlayıb, araşdırmanın nəticələri olaraq aşağıdakıları qeyd etmişdir.

CPM-nin 349.4-cü maddəsinə əsasən, məhkəmənin hökmü Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının, bu Məcəllənin, Azərbaycan Respublikasının cinayət və digər qanunlarının tələblərinə riayət edilməklə çıxarıldıqda qanuni hesab edilir.

CPM-in 349.5-ci maddəsinin tələblərinə görə isə aşağıdakı hallarda məhkəmənin hökmü əsaslı hesab edilir:

349.5.1. məhkəmənin gəldiyi nəticələr yalnız məhkəmə istintaqında tədqiq edilmiş sübutlara əsaslandıqda;

349.5.2. bu sübutlar ittihamın qiymətləndirilməsi üçün kifayət etdikdə;

349.5.3. məhkəmənin müəyyən etdiyi hallar onun tədqiq etdiyi sübutlara uyğun gəldikdə.

CPM-nin 351.3-cü maddəsi məhkəmədən tələb edir ki, şəxsin cinayətin törədilməsində təqsirinin sübuta yetirilməsi haqqında məsələni təqsirsizlik prezumpziyasını rəhbər tutaraq (CPM-nin 351.3.1-ci maddəsi), cinayət-prosessual qanunda nəzərdə tutulmuş qaydalar daxilində məhkəmə baxışında

ittihamın baxılması nəticələrinə, məhkəmə istintaqında tədqiq edilmiş mötəbər və mümkün sübutlara əsaslanaraq (CPM-nin 351.3.2 və 351.3.3-cü maddələri), təqsirləndirilən şəxsin təqsirliliyinə dair aradan qaldırıla bilməyən şübhələri onun xeyrinə şərh edərək (CPM-nin 351.3.4-cü maddəsi) həll etsin.

CPM-nin 399-cü maddəsi məhkəmə hökmünün qanuniliyi və əsasslılığı meyarlarına cavab verməyən pozuntulara, o cümlədən birinci instansiya məhkəməsi tərəfindən müəyyən edilmiş iş üçün əhəmiyyətli olan halların sübuta yetirilməməsinə (CPM-nin 399.1.3-cü) və cinayət qanunu normasının düzgün tətbiq edilməməsinə (CPM-nin 399.1.4-cü maddəsi) görə birinci instansiya məhkəməsinin hökmünün və yaxud digər yekun qərarının apellyasiya qaydasında ləğv edilməsini və yaxud dəyişdirilməsini nəzərdə tutur.

“Xuliqanlıq işləri üzrə məhkəmə təcrübəsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Plenumunun 2004-cü il 23 mart tarixli qərarında, Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsi Plenumunun “B.Yusifovanın şikayəti üzrə Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Cinayət işləri və inzibati hüquqpozmalara dair işlər üzrə məhkəmə kollegiyasının 2005-ci il 7 mart tarixli qərarının Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasına və qanunlarına uyğunluğunun yoxlanılmasına dair” 17 fevral 2006-cı il tarixli, habelə “Azərbaycan Respublikası CM-nin 221.3-cü maddəsinin şərh edilməsinə dair” 20 may 2011-ci il tarixli qərarlarında xuliqanlıq cinayətinə verilmiş təfsirlərə görə xuliqanlıq motivinin sübut edilməsi şəxsin əməlinin xuliqanlıq və xuliqanlıq niyyəti ilə sağlamlığa zərər vurma kimi qiymətləndirilməsini və həmin əməllərə Azərbaycan Respublikası CM-nin 221 və 126.2.4-cü maddələrinin tətbiq edilməsini mümkün edən zəruri şərtidir.

“Azərbaycan Respublikası CM-nin 221.3-cü maddəsinin şərh edilməsinə dair” Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsi Plenumunun 20 may 2011-ci il tarixli qərarına əsasən xuliqanlıq cinayətinin motivi təqsirkarın qeyri-müəyyən şəxslər dairəsinin şüurunda özünün müstəsna şəxsiyyət olduğunu və başqalarından əsaslı surətdə fərqləndiyini təsdiq etməkdir. Bu cinayətin

subyektiv cəhətini birbaşa qəsd təşkil edir. Təqsirkar öz hərəkətləri ilə cəmiyyətə açıqca hörmətsizlik göstərərək ictimai qaydanı kobud şəkildə pozduğunu dərk edir, bu hərəkətləri nəticəsində zərərçəkmişin sağlamlığına zərər vurula biləcəyini, yaxud özünün əmlakının məhv ediləcəyi və ya zədələncəyini qabaqcadan görür və bunu arzu edir. Xuliqanlıqın subyektiv cəhətinin mütləq şərti bu cinayətin motividir. Bilərəkdən özünü ictimai qaydaya qarşı qoymağa cəhd etmək, gücünü nümayiş etdirmək, qalmaqal salmağa meyllilik, ədəbsizliyin qarşısını almağa cəhd edən ayrı-ayrı şəxslərdən qisas almaq motivin əsasını təşkil edir.

Eyni zamanda Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsi Plenumunun 17 fevral 2006-cı il tarixli qərarında göstərilir ki, təqsirkarın ictimai qaydanı kobud surətdə pozmaq və cəmiyyətə açıqca hörmətsizlik ifadə etmək niyyətinin olduğu müəyyənləşdirilməyibsə, əməl xuliqanlıq kimi qiymətləndirilə bilməz.

Konstitusiyaya Məhkəməsi Plenumunun həmin qərarına görə, eləcə də Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Plenumunun 23 mart 2004-cü il tarixli 1 sayılı qərarında da (3-cü bəndində) qeyd olunduğu kimi, ictimai qaydanı kobud surətdə pozmadan və cəmiyyətə açıqca hörmətsizlik göstərmədən ailədə, mənzildə, qohumlar arasında şəxsi münasibətlər zəminində, intiqam hissi ilə törədilən, o cümlədən zərərçəkən şəxsin təşəbbüsü ilə başlamış mübahisə və ya dava-dalaş gedişində döymə, sağlamlığa zərər vurma, əmlakı dağıtma və bu kimi sair hərəkətlər xuliqanlıq kimi qiymətləndirilmir və bunun üçün əsaslar olmadıqda, əməl Azərbaycan Respublikası CM-nin şəxsiyyət əleyhinə olan, yaxud da başqa cinayətlərə görə məsuliyyət nəzərdə tutan müvafiq maddələri ilə tövsif olunur.

İstinad olunan qərarlarda xuliqanlıq cinayətinə verilmiş təfsirlərdən irəli gələn mənaya görə, əgər təqsirkarın hərəkətlərini özünün şəxsiyyətini başqa şəxsin (şəxslərin) şəxsiyyətinin fəvqündə qoyması, ona (onlara) qarşı aşkar hörmətsizlik ifadə edərək eqoizmini nümayiş etdirməsi, ümumqəbul edilmiş davranış qaydalarına, əxlaq normalarına etinasızlığı deyil, şəxsi ədavət, o cümlədən zərərçəkənin səhv əməlləri və yaxud bahənə olmayıb,

təqsirkar tərəfindən ağlabatanlıqla səhv əməllər kimi qəbul edilən (onda etiraz doğuran) davranışı şərtləndirib, əməl xuliqanlıq motivi ilə törədilmiş cinayət – xuliqanlıq və yaxud xuliqanlıq niyyəti ilə sağlamlığa ağır zərər vurma kimi qiymətləndirilməməlidir.

Qeyd olunanlardan görüldüyü kimi xuliqanlıq cinayətinin, eləcə də xuliqanlıq niyyəti ilə sağlamlığa ağır zərər vurma subyektiv cəhətinin mütləq şərti kimi çıxış edən xuliqanlıq motivi və onun əsasını təşkil edən hallar şəxsin ictimai qayda, ümumqəbuledilmiş davranış modeli ilə bağlı olan dəyərləri dərk etməsini və bilərəkdən (qəsdən) bu dəyərlərə qarşı etinasızlıq göstərməsini, yəni kifayət qədər mürəkkəb məzmunu malik olan həmin dəyərlərin və onların pozuntularının şəxsin süuru ilə əhatə olunmasını ehtiva edir. Bu isə şəxsin əqli, psixiki cəhətdən həmin dəyərləri dərk etmək qabiliyyətində olmasını, onun əqli inkişafının, psixi vəziyyətinin buna imkan verməsini tələb edir.

Hazırkı işin müyyən edilmiş mühüm hallarından biri isə odur ki, əlavə stasionar məhkəmə-psixiatrik ekspertizasının 10 dekabr 2012-ci il tarixli rəyi ilə Əliyev Fariz Faiq oğlunda “yüngül debillik dərəcəsində oliqofreniya, psixopatobənzər davranışla” şəkildə yüngül kəmağıllıq müəyyən edilmişdir. Ekspertlər tərəfindən F.F.Əliyevdə müşahidə edilən əqli çatışmamazlıq ona istinad edilən əməlləri törətdiyi vaxt və ekspertiza zamanı öz əməllərinin faktiki xarakterini, ictimai təhlükəlililiyini tam həcmdə dərk etmək və onları tam həcmdə idarə etmək iqtidarından məhrum edən psixi pozuntu, Əliyevin barəsində CM-nin 22.1-ci maddəsinin tətbiqini tələb edən əsas kimi qiymətləndirilmişdir.

Rəydə təsvir edilmiş F.F.Əliyevin psixiartik stasionarda olduğu müddətdə vəziyyətini, davranışını, öz əməlinə subyektiv münasibətini əks etdirən aşağıdakı hallar xüsusilə diqqəti cəlb edir:

– “Mülahizə və mühakimələri ardıcıl və məntiqli olsa da, özünün səthliliyi və sadələşməsi ilə səciyyəli”;

– “İntellekti aldığı təhsilə, yaşadığı həyat tərzinə uyğundur. Bilik ehtiyatları kəsəddir. Atalar sözünün mənasını çətinliklə başa düşür”;

– “Məsuliyyət hissənin enməsi və proqnozlaşdırma qabiliyyətinin zəifləməsi diqqəti cəlb edir”.

Öz əməli barədə ekspert komissiyasının sualına isə təqsirləndirilən şəxs aşağıdakı kimi cavab vermişdir:

– “Mənə söz atandan sonra, sataşanda, əl qaldıranda özümü saxlaya bilmərəm, dalaşaram ...”

Kassasiya kollegiyasının qənaətinə görə, F.F.Əliyevin əqli çatışmamazlıq üzündən öz hərəkətlərinin mənasını tam dərk etməməsi, o cümlədən ekspert komissiyasının rəyində onun davranışı və əməlinə subyektiv münasibəti ilə bağlı gətirilən halların, xüsusilə də əməllərini ümumqəbuledilmiş dəyərlər kontekstində deyil, özünə qarşı edilən səhv davranışın cavabı, qarşılığı kimi qiymətləndirməsi fonunda məhkəmələrin F.F.Əliyevin hərəkətlərində xuliqanlıq motivini müəyyən edilmiş saymaları şübhələrə yer qoymadan, CPM-nin 145 və 146-cı maddələrinin tələblərinə əməl olunmaqla əldə edilmiş nəticə kimi qiymətləndirilə bilməz.

Belə ki, CPM-nin 145-ci maddəsində təsbit olunmuşdur ki, cinayət təqibi üzrə toplanmış bütün sübutların məcmusuna ittihamın həlli üçün onların kifayət etməsinə əsasən qiymət verilməlidir.

CPM-nin 146.1-ci maddəsinə əsasən cinayət təqibi üzrə toplanmış sübutların kifayət etməsi dedikdə, müəyyən edilməli hallar üzrə mümkün sübutların elə bir həcmi nəzərdə tutulur ki, onlar sübut etmə predmetinin müəyyən edilməsi üçün mötəbər və yekun nəticəyə gəlməyə imkan versin.

CPM-nin 145.3-cü maddəsinin tələblərinə görə isə ittihamın sübut olunmasında yaranan şübhələri digər sübutlarla aradan qaldırmaq mümkün olmadıqda, onlar şübhəli və ya təqsirləndirilən şəxsin xeyrinə təfsir edilir.

Baxılan işdə mühüm sübutetmə predmeti olan xuliqanlıq motivi mötəbərliklə, şübhələrə yer qoymadan müəyyən edilmədiyini üçün F.F.Əliyevin əməllərinin CM-nin 221.1, 221.3 və 126.2.4-cü maddələri ilə tövsif edilməsinə dair birinci instansiya məhkəməsinin hökmü cinayət-prosessual qanunun 349.4 və 349.5-ci maddələrində təsbit olunmuş məhkəmə hökmünün qanuniliyi və əsaslılığı meyarlarına cavab verən məhkəmə aktı kimi qəbul edilə

bilməzdi. Lakin, Gəncə Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyası qeyd olunan nöqsanlara baxmayaraq həmin hökmü dəyişdirmədən saxlamış, bununla da CPM-nin 398, 399.1.3 və 399.1.4-cü maddələrinin tələblərindən irəli gələn vəzifələrini lazımınca yerinə yetirməmişdir.

Qeyd olunanlar birinci və apellyasiya instansiyaları məhkəmələri tərəfindən məhkəmə qərarının kassasiya qaydasında ləğv edilməsini və yaxud dəyişdirilməsini tələb edən CPM-nin 416.0.2 və 416.0.15-ci maddələrində nəzərdə tutulmuş pozuntulara yol verildiyini göstərir.

Odur ki, əməlin tövsifinin mübahisələndirilməsi və bu əsasla apellyasiya məhkəməsinin qərarının ləğvinin tələb olunması hissəsində müdafiəçinin kassasiya şikayəti əsaslı hesab edilmişdir.

F.F.Əliyevə təyin olunmuş cəzanın mübahisələndirilməsi üzrə kassasiya şikayətində irəli sürülmüş dəlillərə gəldikdə, apellyasiya

məhkəməsinin qərarının ləğv edilməsi cinayət işinə yenidən baxılmasını, əməlin hüquqi tövsifindən asılı olaraq F.F.Əliyevin cəzalandırılması məsələsinin yenidən həll edilməsini labüd etdiyindən, məhkəmə kollegiyası həmin dəlillərin hazırki kassasiya baxışında cavablandırılmasını məqsədə müvafiq hesab etməmişdir.

Beləliklə, məhkəmə kollegiyası kassasiya şikayətinin təmin edilməsinə dair dövlət ittihamçısının və kassasiya şikayətinin təmin edilməsi haqqında müdafiəçinin çıxışlarını dinləyib, şərh edilən əsaslara görə hesab etmişdir ki, kassasiya şikayəti qismən təmin edilməli, Gəncə Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının Əliyev Fariz Faiq oğlunun barəsində olan 11 aprel 2013-cü il tarixli qərarı ləğv edilməli, cinayət işi yenidən apellyasiya qaydasında baxılmaq üçün məhkəmə baxışına təyin edilməlidir.

Şəxsin narkotik vasitəni könüllü surətdə təhvil verməsi əsassız olaraq məhkəmələr tərəfindən nəzərə alınmamışdır.

Gəncə Ağır Cinayətlər Məhkəməsinin 30 aprel 2012-ci il tarixli hökmü ilə Cəfərov Ziya Xaqani oğlu Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin (bundan sonra Cİ-nin) 234.4.3-cü maddəsi ilə təqsirli bilinib əmlakı müsadirə olunmamaqla 7 (yeddi) il müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum edilmişdir ona görə ki, o, 2011-ci ilin avqust ayının əvvəllərində Şəmkir rayonunun Seyfəli kəndinin yaxınlığındakı çayın kənarında açıq sahədə yabanı halda bitən tərkibində narkotik maddələr olan çətənə (kannabis) bitkilərindən yığımaq yolu ilə külli miqdarda satış məqsədi ilə qanunsuz olaraq əldə edib onları müvəqqəti yaşadığı Gəncə şəhəri Kəpəz rayonu Aliminium Zavodunun Bağ Evləri yaşayış massivində yerləşən Əhmədova Mənzərə Səttar qızının yaşadığı evə daşımaqla gətirib həyətə qurutmaqla 8034,54 qram çəkidə külli miqdarda narkotik vasitə olan qurudulmuş marixuana hazırlayıb əldə edərək saxlamış, 8 avqust 2011-ci il tarixdə saat 20.00 radələrində narkotik vasitənin 3,27 qramını M.Əhmədovanın evində saxlayaraq, 8031,27 qramını 2 ədəd çantaya

qablaşdırmaqla daşıyıb Gəncə şəhəri Comərd Qəssab türbəsinin yanına gətirərək çantanın birini orada gizlətməmiş, içərisində narkotik vasitə olan digər çantanı daşıyıb satmaq üçün apararkən saat 21.00 radələrində Gəncə Şəhər Baş Polis İdarəsinin Mütəşəkkil cinayətkarlıqla mübarizə şöbəsinin əməkdaşları tərəfindən keçirilmiş əməliyyat tədbiri nəticəsində Gəncə şəhəri 57 nömrəli ATS-in qarşısındakı yeməxanada yaxalanaraq narkotik vasitə olan qurudulmuş marixuananın 2749,86 qramını əlində olan çantasında, 5281,41 qramı isə Gəncə şəhəri C.Qəssab Türbəsinin yaxınlığındakı çayın kənarında gizlətməmiş olduğu ikinci çantasında, 3,27 qram isə müvəqqəti yaşadığı evdə aşkar edilərək götürülmüşdür..

Gəncə Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 13 iyun 2012-ci il tarixli qərarı ilə məhkum tərəfindən birinci instansiya məhkəməsinin hökmündən verilmiş apellyasiya şikayəti təmin edilməmiş, hökm isə dəyişdirilmədən saxlanılmışdır.

Gəncə Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 13 iyun 2012-ci il tarixli

qərarından məhkum Z.X.Cəfərov kassasiya şikayəti verərək həmin qərarın ləğv edilməsini və barəsində yeni ədalətli qərarın qəbul olunmasını xahiş edir. Məhkum kassasiya şikayətini onunla əsaslandırılmışdır ki, məhkəmələr onun tərəfindən cinayətin törədilməsi kifayət qədər sübuta yetirilmədiyi halda, sübut kimi qəbul edilməli olmayan polis əməkdaşlarının şahid qismində verdikləri ifadələrə və ibtidai istintaqda qanunsuz təsir etmə yolu ilə ondan alınmış etirafedici ifadələrə əsaslanmaqla onun CM-nin 234.4.3-cü maddəsində nəzərdə tutulmuş cinayəti törətməkdə təqsirli olması haqqında nəticəyə gəlmişlər.

Sübut etməyə dair cinayət-prosessual qaydaların daha bir pozuntusu kimi məhkum Z.X.Cəfərov onu göstərmişdir ki, dəfələrlə vəsatətlər qaldırmasına baxmayaraq apellyasiya instansiyası məhkəməsi məhkəmə baxışını məhkəmə istintaqı aparmadan keçirmişdir.

Həmçinin məhkum Z.X.Cəfərov kassasiya şikayətinə əlavə kimi məhkəmə iclasında təqdim etdiyi vəsatətində atasının vəfat etməsinə, anasının ikinci qrup əlil olmasına və özünün ilk dəfə məhkum edilməsinə istinad edərək ona təyin olunmuş 7 il müddətinə azadlıqdan məhrum etmə cəzasının azaldılmasını xahiş etmişdir.

Kassasiya kollegiyası məhkumun kassasiya şikayətini Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin (bundan sonra CPM-nin) 419-cü maddəsinin tələbləri baxımından səlahiyyətlərinə aid olan kassasiya müraciəti kimi görür və bu müraciətlə əlaqədar Gəncə Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 13 iyun 2012-ci il tarixli qərarının qanuniliyini və əsaslılığını yoxlayıb, araşdırmanın nəticələri olaraq aşağıdakıları qeyd etmişdir.

İlk növbədə məhkəmə kollegiyası məhkum Z.X.Cəfərovun Gəncə Polis İdarəsinin əməkdaşlarının şahid qismində verdikləri ifadələrini yalnız onların polis əməkdaşları olduqlarına görə yolverilməz sübut hesab etməsinə münasibət bildirərək onu qeyd edir ki, bu mülahizə CPM-nin müddəalarına əsaslanmır.

Belə ki, CPM-nin 124.2.1-ci maddəsi şahidlərin ifadələrini bu ifadələri vermiş şəxslərin peşəsindən, vəzifəsindən, məşğuliyyətindən asılı olmayaraq cinayət

prosesində qəbul edilən sübutların siyahısında göstərmişdir.

CPM-nin 125.2-ci maddəsinin təsbit etdiyi məlumatların, sənədlərin, əşyaların sübut kimi qəbul edilməsinə yol verməyən halların sırasında da şahidin polis əməkdaşı olması (öz-özülüyündə) onun verdiyi məlumatların sübut kimi yolverilməzliyini şərtləndirən əsas kimi nəzərdə tutulmamışdır.

Şahid qismində çağırılı və dindirilə bilməyən şəxslərin dairəsini müəyyən edən CPM-nin 95.2-ci maddəsi də məhkumun yürütdüyü mülahizə üçün əsas vermir. Çünki, CPM-nin 95.1-ci maddəsi iş üzrə əhəmiyyət kəsb edən hallardan xəbərdar olan şəxsin ittiham tərəfindən ibtidai araşdırma və ya məhkəmə baxışı zamanı, madafə tərəfindən isə məhkəmə baxışı zamanı çağırılıb şahid qismində dindirilməsini nəzərdə tutduğu halda, bu qaydadan istisnaları təsbit edən CPM-nin 95.2-ci maddəsi polis əməkdaşının cinayət prosesində şahid qismində dindirilməsinə qadağa qoymur.

Məhkumun ibtidai istintaq zamanı ondan təzyiq etmə yolu ilə alınmış etirafedici ifadəsi vasitəsi ilə hökmün əsaslandırılmasının qanunsuz olması barədə dəlili ilə əlaqədar isə kollegiya onu qeyd etmişdir ki, bu dəlil birinci instansiya məhkəməsi qarşısında da irəli sürülmüş və məhkəmə tərəfindən ətraflı araşdırıldıqdan sonra onun əsassız olması (məhkəmədə tədqiq olunmuş sübutlarla tam təkzib edilməsi) müəyyən olunmuşdur.

Məhkəmənin həmin qənaəti və Z.X.Cəfərovun ibtidai istintaqda vermiş olduğu ifadə ilə ittiham hökmünün əsaslandırılmasının mümkünlüyü barədə mövqeyi tədqiq etdiyi sübutların həqiqi məzmununa uyğun olmaqla yanaşı CPM-nin 327.1.3-cü maddəsi ilə də uzlaşır. Çünki, cinayət-prosessual qanunun 327.1.3-cü maddəsi təqsirləndirilən şəxsin əvvəllər vermiş olduğu və cari məhkəmə baxışında verdiyi ifadələr arasında əhəmiyyətli ziddiyyətlər olduqda onun əvvəlki ifadələrinin məhkəmə baxışında elan edilməsinə, yəni bilavasitə tədqiq edilib məhkəmə qərarının əsaslandırılmasında istifadə edilməsinə yol verir.

Məhkəmə kollegiyası məhkumun şərh olunan dəlilləri ilə əlaqədar həm də onu xüsusi olaraq qeyd etməyi lazım bilmişdir ki,

Z.X.Cəfərovun CM-nin 234.4.3-cü maddəsi ilə təqsirli bilinməsinə dair birinci instansiya məhkəməsinin ittiham hökmü yalnız polis əməkdaşlarının şahid qismində verdikləri ifadələri və yaxud Z.X.Cəfərovdan ibtidai istintaqda alınmış ifadə ilə deyil, başqa şəxslərin şahid ifadələri, istintaq hərəkətlərinin protokolları, maddi sübutlar, ekspertiza rəyləri, əməliyyat-axtarış fəaliyyətinin gedişində əldə olunmuş məlumatlar və digər sübutlar vasitəsi ilə əsaslandırılmışdır.

Məhkumun müvafiq vəsatətlər qaldırmasına baxmayaraq, apellyasiya baxışının məhkəmə istintaqı aparılmadan keçirilməsinə və bunun da sübutların tədqiqinə dair qaydaların pozuntusu kimi çıxış etməsinə dair dəliliyə gəldikdə, Z.X.Cəfərov apellyasiya məhkəməsində aparılmış bütöv icraat dövründə (istər apellyasiya şikayətinə ilkin baxılması, istərsə də mahiyyəti üzrə baxılmasına dair məhkəmə iclaslarında) belə vəsatətlər irəli sürmədiyindən, məhkəmə kollegiyası bunu əsaslı dəlil kimi nəzərdən keçirməyi mümkün bilməmişdir.

Məhkəmə kollegiyası onu da qeyd etmişdir ki, CPM-nin 392.3-cü maddəsi yalnız birinci instansiya məhkəməsi tərəfindən məhkəmənin gəldiyi nəticələrin düzgünlüyü üçün mühüm əhəmiyyət kəsb edən bütün faktiki halların araşdırılmadığını güman etməyə əsasların olmasını apellyasiya baxışında məhkəmə istintaqının tam və ya qismən aparılmasını zəruri edən hal kimi göstərib, belə əsas olmadıqda apellyasiya baxışının məhkəmə istintaqı aparılmadan keçirilməsini nəzərdə tutduğundan, apellyasiya baxışının məhkəmə istintaqı aparılmadan keçirilməsi özü-özlüyündə sübut etməyə dair cinayət-prosessual qaydaların pozuntusunu, buna şərait yaradan vəziyyət kimi şərh edilə bilməz.

Təsvir edilənlər, ümumiyyətlə cinayət işinin materialları ona dəlalət edir ki, kassasiya şikayəti müəllifinin cinayət işi üzrə birinci və apellyasiya instansiyalarında keçirilmiş məhkəmə icraatlarında sübutlar və sübut etməyə dair cinayət-prosessual qaydaların pozuntularına yol verilməsi haqqında iddiasının əksinə olaraq, cinayət işi üzrə məhkəmə dinləmələri qanuni prosedurlara, o cümlədən cinayət-mühakimə icraatının prinsiplərinə əməl olunmaqla aparılmış; məhkəmələr tərəfindən sübutların

araşdırılmasında qanun pozuntusuna yol verilməmiş - hər hansı sübutun tədqiqindən əsassız imtina edilməmiş, sübutlar CPM-nin 144-cü maddəsinin tələblərinə uyğun olaraq yoxlanılmış, hökm və apellyasiya məhkəməsinin yekun qərarı çıxarılmadan yolverilməz sübutlardan istifadə olunmamış, araşdırılmış sübutlara isə CPM-nin 145-ci maddəsinin tələblərinə müvafiq olaraq qiymət verilmiş və yekun nəticələr CPM-nin 146-cı maddəsinin tələbləri gözlənilməklə işə aid olan və biri digərinə uyğun gələn sübutların məcmusu ilə əsaslandırılmışdır.

Odur ki, işin məhkəmələr tərəfindən müəyyən edilmiş sayılan faktiki halları, yəni Z.X.Cəfərovun hazırkı qərarın "İşin halları" bölməsində təsvir edilmiş hərəkətləri törətməklə 8034,54 qram çəkidə külli miqdarda narkotik vasitə olan qurudulmuş marixuananı hazırlayıb əldə edərək saxlaması məhkəmə kollegiyasında heç bir şübhə doğurmamış və kollegiya bu halların müəyyən edilməsi bağlı kassasiya şikayətində mövcud olduğu iddia edilən CPM-nin 416.0.2 və 416.0.3-cü maddələrində göstərilən pozuntuları müəyyən etməmişdir.

Bununla belə, məhkəmə kollegiyası Z.X.Cəfərovun həmin miqdarda narkotik vasitəyə (8034,54 qram təşkil edən qurudulmuş marixuananın hamısına) görə CM-nin 234.4.3-cü maddəsi ilə təqsirli bilinib cəzalandırılması ilə razılaşmamışdır.

Belə ki, işin müəyyən olunmuş hallarına görə Z.X.Cəfərovun qanunsuz olaraq saxladığı 8034,54 qram qurudulmuş marixuanadan 2749,86 qramı o, şərti alıcının köməkliliyi ilə ifşa olunub saxlanılarkən, 3,27 qramı isə müvəqqəti qaldığı evdə axtarış aparılarkən, yəni hər iki halda iradəsindən kənar, məcburi qaydada ondan götürülmüşdür. Narkotik vasitənin 5281,41 qram təşkil edən Z.X.Cəfərovun Gəncə şəhəri Comərd Qəssab Türbəsinin yaxınlığındakı çayın kənarında gizlətdiyi çantada olan hissəsi isə onun könüllü olaraq polisə verdiyi məlumat əsasında, Cəfərovun polis əməkdaşlarını həmin yerə aparıb çantanın gizlədildiyi yeri onlara göstərməsindən sonra götürülmüşdür. Bu hal üzrə dindirilmiş bütün şəxslərin, o cümlədən polis əməkdaşlarının ifadələrinə görə, həmin narkotik vasitə (eyni zamanda Z.Cəfərovun qanunsuz olaraq əldə edib saxladığı narkotik vasitənin ümumi

miqdarı) barədə Z.Cəfərovun saxlanılması üzrə əməliyyat-axtarış tədbirini təşkil edən polis orqanında məlumat olmamış, 5281,41 qram miqdarında qurudulmuş marixuana məhz Cəfərovun könüllü olaraq verdiyi məlumat əsasında aşkar edilib götürülərək qanunsuz dövriyyədən çıxarılmışdır.

Z.X.Cəfərovun narkotik vasitənin 5281,41 qram olan hissəsi barədə məlumatı saxlanılıb polis orqanına gətirildəkdən sonra verməsi də onun davranışının xarakterini dəyişmir (məlumatın məhz könüllü şəkildə verildiyini inkar etmir). Çünki, Z.X.Cəfərov Comərd Qəssab Türbəsinin yaxınlığında gizlətdiyi çantada olan narkotik vasitəyə görə yox, şərti alıcının köməkliyi ilə ifşa olunduğu, şərti alıcı ilə görüşmək üçün gələrkən özü ilə gətirdiyi 2749,86 qram miqdarında olan narkotik vasitəyə görə saxlanılıb polis orqanına gətirilmiş və bu vəziyyətinə görə əməli barədə sorğu-sual edilərkən susmaq və özünə qarşı ifadə verməmək hüququna malik olmaqla narkotik vasitənin polis orqanına məlum olmayan 5281,41 qram miqdarında olan hissəsini polisdən gizli qanunsuz dövriyyədə saxlamaq imkanında olmuşdur.

CM-nin 234-cü maddəsinin Qeydinin 1-ci bəndində isə təsbit olunmuşdur ki, “narkotik vasitələri, psixotrop maddələri və ya onların prekursorlarını könüllü surətdə təhvil verən və ya narkotik vasitələrin, psixotrop maddələrin və ya onların prekursorlarının qanunsuz dövriyyəsi ilə bağlı cinayətlərin açılmasında və ya qarşısının alınmasında, bu əməlləri törətmiş şəxslərin aşkar edilməsində, cinayət yolu ilə əldə edilmiş əmlakın tapılmasında fəal iştirak etmiş şəxs cinayət məsuliyyətindən azad edilir”.

İşin faktiki halı (Z.X.Cəfərovun Gəncə şəhəri Comərd Qəssab Türbəsinin yaxınlığındakı çayın kənarında gizlətdiyi çantada olan 5281,41 qram miqdarında qurudulmuş marixuananı könüllü olaraq polis əməkdaşlarına təhvil verməsi) Z.Cəfərovun barəsində CM-nin 234-cü maddəsinin Qeydinin 1-ci bəndinin tətbiq edilməsini və Cəfərovun qeyd olunan miqdarda narkotik vasitənin qanunsuz dövriyyəsi ilə əlaqədar olan cinayət əməlinə görə cinayət məsuliyyətindən azad edilməsini tələb etdiyi halda, birinci instansiya məhkəməsinin 5281,41 qram miqdarında qurudulmuş marixuananı satış məqsədilə

saxlamasına görə də məhkumu CM-nin 234.4.3-cü maddəsi ilə təqsirli bilməsi, apellyasiya məhkəməsinin isə bu nəticə ilə razılaşması onu göstərir ki, məhkəmələr ittihamın müəyyən hissəsində cinayət təqibini istisna edən halın mövcud olmasına baxmayaraq, həmin hissə üzrə də Cəfərovun barəsində ittiham hökmü çıxarmaqla CPM-nin 416.0.11-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş pozuntuya yol vermişlər.

Buna görə məhkəmə kollegiyası hesab etmişdir ki, CPM-nin 416.0.11-ci maddəsinə əsasən Gəncə Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 13 iyun 2012-ci il tarixli qərarı dəyişdirilməli, Z.X.Cəfərov 5281,41 qram miqdarında qurudulmuş marixuananın satılıb məqsədilə qanunsuz dövriyyəsinə görə CM-nin 234-cü maddəsinin Qeydinin 1-ci bəndinə müvafiq olaraq cinayət məsuliyyətindən azad edilməli, onun həmin miqdarda narkotik vasitə ilə əlaqədar törətdiyi cinayətkar hərəkətlərə görə təqsirli bilinməsi haqqında müddəalar məhkəmə qərarlarından xaric edilməlidir.

Məhkəmə qərarlarından 5281,41 qram miqdarında qurudulmuş marixuana ilə əlaqədar Z.X.Cəfərovun təqsirli bilinməsinə dair müddələrin xaric edilməsi onun cinayət əmlinin hüquqi tövsifinə təsir etmədiyindən, cinayətin tövsifi dəyişdirilməmişdir.

Belə ki, “Narkotik vasitələrin, psixotrop maddələrin və onların prekursorlarının dövriyyəsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının 28 iyun 2005-ci il tarixli Qanunu ilə təsdiq edilmiş “Şəxsin cinayət məsuliyyətinə cəlb edilməsi üçün kifayət edən narkotik vasitələrin və psixotrop maddələrin miqdarına, habelə onların külli miqdarına görə” 1 sayılı siyahıya əsasən marixuana - kannabis qurudulmuş halda 500 qram, qurudulmamış halda isə 2500 qram olduqda külli miqdar hesab edilir. Z.X.Cəfərovdan saxlanılarkən və müvəqqəti yaşadığı evdə axtarış aparılarkən götürülmüş (2749,86 + 3,27 qram) qurudulmuş marixuananın miqdarı isə 500 qramdan artıq olmaqla külli miqdar təşkil edir və beləliklə də, əməlin qeyd olunan əlaməti təsbit edən CM-nin 234.4.3-cü maddəsi ilə tövsifini labüd etmişdir.

Məhkəmə kollegiyası belə nəticəyə gəlmişdir ki, 5281,41 qram miqdarında qurudulmuş marixuananın satış məqsədilə qanunsuz dövriyyəsinə görə Z.X.Cəfərovun

təqsirli bilinməsinə dair müddəaların məhkəmə qərarlarından xaric edilməsi ilə Z.Cəfərovun cinayət məsuliyyəti yaradan cinayətkar hərəkətlərinin həcmi də əhəmiyyətli dərəcədə azaldığından, bu hal məhkuma təyin olunmuş cəzada da özünü göstərməli və məhkumun cəzasının CM-nin 234.4.3-cü maddəsinin sanksiyası daxilində azaldılmasını tələb edən əsas kimi qiymətləndirilməlidir.

Məhkəmə cəzanın azaldılmalı olması barədə qənaətə gələrkən həm də cəzanı ağırlaşdıran halların olmamasına, eləcə də məhkəmələrin müəyyən edilmiş saydıqları cəzanı yüngülləşdirən hallara, o cümlədən Z.X.Cəfərovun kassasiya şikayətinə əlavə kimi təqdim etdiyi vəsatətdə məhkəmə kollegiyasından nəzərə almağı xahiş etdiyi onun əvvəlki məhkumluğunun olmaması kimi hala əsaslanmışdır.

Z.X.Cəfərovun hər hansı bir təsdiqedicisi sənəd təqdim etmədən vəsatətdə istinad etdiyi, məhkəmələr tərəfindən müəyyən olunmamış digər hallara gəldikdə kollegiya xatırlatmışdır ki, CPM-nin 419.1-ci maddəsi kassasiya baxışının həddlərini cinayət və cinayət-prosessual qanunların tətbiqi məsələlərinin araşdırılması ilə məhdudlaşdırmışdır. CPM-nin 419.11-ci maddəsinə görə kassasiya instansiyası

məhkəməsi birinci və apellyasiya instansiyası məhkəməsində məhkəmə baxışının predmeti olmayan faktları müəyyən edə və ya onları sübuta yetirilmiş hesab edə bilməz.

Bu normaların mənasına görə, kassasiya məhkəməsi kassasiya müraciətlərinə baxılması nəticəsində bilavasitə özü sübutlar toplayıb onları təhlil etməklə işin faktiki hallarını müəyyən etməyə haqlı deyil.

Odur ki, məhkəmə kollegiyası Z.X.Cəfərovun cəzalandırılması ilə bağlı məsələni həll edərkən məhkumun kassasiya şikayətinə əlavə kimi təqdim etdiyi vəsatətdə gətirdiyi, lakin birinci və apellyasiya instansiyası məhkəmələri tərəfindən müəyyən edilməyən hallardan çıxış etməmişdir.

Beləliklə, məhkəmə kollegiyası kassasiya şikayətinin təmin edilməməsinə dair dövlət ittihamçısının və kassasiya şikayətinin təmin edilməsinə dair məhkumun çıxışlarını dinləyib, şərh edilən əsaslara görə hesab etmişdir ki, kassasiya şikayəti qismən təmin edilməli və Cəfərov Ziya Xaqani oğlunun barəsində olan Gəncə Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 13 iyun 2012-ci il tarixli qərarında yuxarıda qeyd olunalardan irəli gələn dəyişiklər edilməlidir.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsi cavabdehi işə baxılmasına və onun həll edilməsinə ardıcıl surətdə maneçilik törətdiyinə görə cərimə etmişdir.

İddiaçı Bank cavabdehlər İ.M.Əlizadə və Ə.Ə.Babayevə qarşı "ipotekaya qoyulmuş əmlakın satılması" tələbinə dair iddia ərizəsi ilə Yasamal rayon Məhkəməsinə müraciət edərək cavabdehlər İ.M.Əlizadədən və Ə.Ə. Babayevdən Bankın xeyrinə 192.988 manat əsas borc, 88.923 manat faiz borcu, 43.474 manat cərimə, cəmi 325.385 manat məbləğdə pulun və məhkəmə xərclərinin cavabdehlərdən tutulması, tutmanın Bakı şəhəri, Nəsimi rayonu, Səməd Vurğun küçəsində istifadədə olan 0,21813 ha torpaq sahəsində yerləşən 60 saylı 19 mərtəbəli binada yerləşən 193.22 kv.m ümumi sahədən ibarət 4 otaqlı 32 saylı mənzilə yönəldilərək həmin mənzilin açıq hərracdan satılması, göstərilən əmlakların satışından sonra 1 ay müddətində boşaldılması, satışdan əldə olunmuş pul vəsaitinin İ.M.Əlizadənin Banka satış gününə olan borcunun ödənilməsinə yönəldilməsi barədə qətnamənin çıxarılmasını xahiş etmişdir.

İddia ərizəsi Yasamal rayon Məhkəməsinin icraatına 23.08.2012-ci il tarixdə qəbul edilmişdir.

Cavabdeh Ə.Ə.Babayev 16.10.2012-ci ildə vəsatət verərək mülki işin ərazi aidiyyəti üzrə baxılması üçün Sabunçu rayon Məhkəməsinə göndərilməsi barədə qəraradın qəbul edilməsini xahiş etmişdir.

Yasamal rayon Məhkəməsinin 29 noyabr 2012-ci il tarixli qəraradını ilə vəsatət təmin edilməmişdir.

Bu qəraraddan narazı qalan cavabdeh Ə.Ə.Babayev şikayət verərək Yasamal rayon Məhkəməsinin 29 noyabr 2012-ci il tarixli qəraradının ləğv edilməsini və vəsatətin təmin edilərək mülki işin Bakı şəhəri Sabunçu rayon Məhkəməsinə göndərilməsi barədə qəraradın qəbul edilməsini xahiş etmişdir.

Yasamal rayon Məhkəməsinin 07 dekabr 2012-ci il tarixli qəraradını ilə şikayət təmin

edilməmiş və baxılması üçün Bakı Apellyasiya Məhkəməsinə göndərilmişdir.

Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Mülki Kollegiyasının 29 yanvar 2013-cü il tarixli qəraradını ilə cavabdeh Ə.Ə.Babayevin şikayəti təmin edilməmiş və Yasamal rayon Məhkəməsinin 29 noyabr 2012-ci il tarixli qəraradını dəyişdirilmədən saxlanılmışdır.

Cavabdeh Ə.Ə.Babayev qeyd olunan qəraraddan kasassiya şikayəti verərək Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Mülki Kollegiyasının 29 yanvar 2013-cü il tarixli qəraradının ləğv edilməsini və ərizənin təmin edilməsi barədə qəraradın qəbul edilməsini xahiş etmişdir.

Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Mülki Kollegiyasının 23 aprel 2013-cü il tarixli qərarı ilə şikayət təmin edilməmiş və Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Mülki Kollegiyasının 29 yanvar 2013-cü il tarixli qəraradını dəyişdirilmədən saxlanılmışdır.

Bundan sonra cavabdeh Ə.Ə.Babayev 10.07.2013-cü il tarixli vəsatətlə Yasamal Rayon Məhkəməsinə müraciət edərək mülki işin məhkəmə aidiyyəti üzrə 1 saylı İnzibati-İqtisadi Məhkəməsinə göndərilməsini xahiş etmişdir.

Yasamal rayon Məhkəməsinin 10 iyul 2013-cü il tarixli qəraradını ilə vəsatət təmin edilməmişdir.

Həmin qəraraddan narazı qalan cavabdeh Ə.Ə.Babayev şikayət verərək Yasamal rayon Məhkəməsinin 10 iyul 2013-cü il tarixli qəraradının ləğv edilməsini və vəsatətin təmin edilməsi barədə qəraradın qəbul edilməsini xahiş etmişdir.

Yasamal rayon Məhkəməsinin 29 iyul 2013-cü il tarixli qəraradını ilə şikayət təmin edilməmiş və iş baxılması üçün Bakı Apellyasiya Məhkəməsinə göndərilmişdir.

Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Mülki Kollegiyasının 16 avqust 2013-cü il tarixli qəraradını ilə cavabdeh Ə.Ə.Babayevin şikayəti

təmin edilməmiş və Yasamal rayon Məhkəməsinin 29 iyul 2013-cü il tarixli qərarı da dəyişdirilmədən saxlanılmışdır.

Cavabdeh Ə.Ə.Babayev qeyd olunan qərardan kasassiya şikayəti verərək apellyasiya instansiyası məhkəməsinin həmin qərarının ləğv edilməsini və ərizənin təmin edilməsi barədə qərarın qəbul edilməsini xahiş etmişdir.

Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Mülki Kollegiyasının 14 noyabr 2013-cü il tarixli qərarı ilə şikayət təmin edilməmiş və Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin 16 avqust 2013-cü il tarixli qərarı da dəyişdirilmədən saxlanılmışdır.

Daha sonra cavabdeh Ə.Ə.Babayev 09.01.2014-cü ildə vəsatət verərək mülki işin ərazi aidiyyəti üzrə baxılması üçün Bakı şəhəri Nəsimi rayon Məhkəməsinə göndərilməsi barədə qərarın qəbul edilməsini xahiş etmişdir.

Yasamal rayon Məhkəməsinin 09 yanvar 2014-cü il tarixli qərarı ilə vəsatət təmin edilməmişdir.

Bu qərardan da cavabdeh Ə.Ə.Babayev şikayət verərək Yasamal rayon Məhkəməsinin 09 yanvar 2014-cü il tarixli qərarının ləğv edilməsini və vəsatətin təmin edilməsi barədə qərarın qəbul edilməsini xahiş etmişdir.

Yasamal rayon Məhkəməsinin 22 yanvar 2014-cü il tarixli qərarı ilə şikayət təmin edilməmiş və iş baxılması üçün Bakı Apellyasiya Məhkəməsinə göndərilmiş, Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin 24 fevral 2014-cü il tarixli qərarı ilə cavabdeh Ə.Ə.Babayevin şikayəti təmin edilməyərək Yasamal rayon Məhkəməsinin göstərilən qərarı da dəyişdirilmədən saxlanılmışdır.

Göründüyü kimi, cavabdeh Ə.Ə.Babayev iş üzrə bir dəfə ərazi və bir dəfə də məhkəmə aidiyyətini mübahisələndirmiş və hər iki halda Ali Məhkəmənin Mülki Kollegiyasının yekun qərarları ilə işin aidiyyət qaydalarına uyğun olaraq icraata qəbul edildiyi və mülki işə ərazi aidiyyəti üzrə məhz Yasamal rayon Məhkəməsində baxılmalı olması müəyyən edilmişdir.

Buna baxmayaraq, cavabdeh Ə.Ə.Babayev yenidən əsassız vəsatət verərək, işin aidiyyəti üzrə Nəsimi rayon Məhkəməsinə göndərilməsi barədə qərarın qəbul edilməsini xahiş etmişdir.

Cavabdehin yuxarıda göstərilən hərəkətləri nəticəsində 23 avqust 2012-ci il tarixdə Yasamal rayon Məhkəməsinin icraatına daxil olmuş iş üzrə ötən 1 il 6 ay müddətində məhkəmə yekun qərar qəbul edə bilməmişdir.

Azərbaycan Respublikası Mülki Prosesual Məcəllənin (bundan sonra MPM-nin) 120-ci maddəsinə əsasən məhkəmə, vicdansızcasına əsassız iddia vermiş və ya iddiaya qarşı mübahisə etmiş, yaxud işə düzgün və tezliklə baxılmasına və onun həll edilməsinə ardıcıl surətdə maneçilik törətmiş tərəfdən, iş vaxtının itirilməsi üçün digər tərəfin və ya dövlətin xeyrinə məbləğ tuta bilər. Həmin məbləğ məhkəmə tərəfindən konkret hallar nəzərə alınmaqla əgəlabatan miqdarda müəyyən edilir.

Məhkəmə kollegiyası hesab etmişdir ki, Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Mülki Kollegiyası düzgün olaraq birinci instansiya məhkəməsinin qərarını dəyişdirilmədən saxlamış və eyni zamanda artıq aidiyyətlə bağlı məsələnin üç instansiya məhkəməsi tərəfindən hərtərəfli şəkildə araşdırılaraq müvafiq hüquqi qiymətin verilməsindən sonra da cavabdehin təkrar olaraq əsassız vəsatət verməsini işə düzgün və tezliklə baxılmasına və onun həll edilməsinə ardıcıl surətdə əsassız şəkildə maneçilik törədilməsi kimi qiymətləndirərək cavabdeh Ə.Ə.Babayevi 500 manat cərimə etmişdir.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qərarı qanuni və əsaslı olduğuna görə Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Mülki Kollegiyasının 15 may 2014-cü il tarixli qərarı ilə cavabdeh Ə.Ə.Babayevin kassasiya şikayəti təmin olunmamış, Bakı Apellyasiya Məhkəməsi Mülki Kollegiyasının 24 fevral 2014-cü il tarixli qərarı ilə işə dəyişdirilmədən saxlanılmışdır.

Məhkəmə yalnız iddianın inzibati mübahisə kimi baxılmasının mümkünlüyünün yolverilən olduğunu müəyyən etdikdən sonra onun predmet və ya ərazi aidiyyəti üzrə müvafiq səlahiyyətli inzibati-iqtisadi məhkəməyə göndərilməsi məsələsini həll etməlidir.

İddiaçı Naxçıvan "Xidmət" Açıq Tipli Səhmdar Cəmiyyəti cavabdehlər Azərbaycan Respublikasının Əmlak Məsələləri Dövlət Komitəsinə və Azərbaycan Respublikasının Əmlak Məsələləri Dövlət Komitəsi yanında Hərracların Təşkili üzrə Auksion Mərkəzinə qarşı iddia ərizəsi ilə məhkəməyə müraciət edərək 20 iyun - 03 iyul 1997-ci ildə Bakı şəhərində Mərkəzi Çek Auksionunda keçirilmiş çek hərracının nəticələrinin Məmmədov Məmmədtağı Bağır oğluna aid hissəsinin, yəni 8800 adi səhmin və ondan sonra aparılmış digər əməliyyatların etibarsız hesab edilməsi barədə qərar çıxarılmasını xahiş etmişdir.

Naxçıvan Muxtar Respublikası İnzibati-İqtisadi Məhkəməsinin 14 yanvar 2014-cü il tarixli qərarı ilə inzibati işin baxılması üçün aidiyyəti üzrə 2 sayılı Bakı İnzibati-İqtisadi Məhkəməsinə göndərilməsi qərara alınmışdır.

Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin İnzibati-İqtisadi Kollegiyasının 11 fevral 2014-cü il tarixli qərarı ilə iddiaçının şikayəti təmin edilməyərək Naxçıvan Muxtar Respublikası İnzibati-İqtisadi Məhkəməsinin 14 yanvar 2014-cü il tarixli qərarı dəyişdirilmədən saxlanılmışdır.

İddiaçı kassasiya şikayəti verərək Naxçıvan Muxtar Respublikasının Ali Məhkəməsinin İnzibati-İqtisadi Kollegiyasının 11 fevral 2014-cü il tarixli qərarını ləğv edərək işin aidiyyəti üzrə baxılması üçün Naxçıvan Muxtar Respublikası İnzibati-İqtisadi Məhkəməsinə göndərilməsini xahiş etmişdir.

Kassasiya şikayəti onunla əsaslandırılmışdır ki, çek hərracı Bakı şəhərində Mərkəzi Çek Auksionunda 20 iyun - 03 iyul 1997-ci il tarixlərdə keçirilmişdir. Azərbaycan Respublikasının Mülki Məcəlləsinin (bundan sonra MM-nin) 7-ci maddəsinə əsasən Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 149-cu maddəsinin VII hissəsində nəzərdə tutulmuş hallar istisna olmaqla mülki qanunvericilik müddələrinin geriyə qüvvəsi yoxdur. Qərardadda qeyd olunan Naxçıvan MR Auksion Mərkəzi Naxçıvan MR Nazirlər

Kabinetinin 07 mart 2007-ci il tarixli, 28 sayılı qərarı ilə yaradılaraq Əsasnaməsi təsdiq olunmuşdur. Hərracın keçirildiyi vaxtda, yəni 1997-ci ildə Naxçıvan MR-da müstəqil Auksion Mərkəzi fəaliyyət göstərmirdi. Naxçıvan MR Ali Məhkəməsinin İnzibati-İqtisadi Kollegiyasının həmin qərara istinad etməsi MM-nin 7-ci maddəsinin tələblərinə ziddir. Bundan başqa, məhkəmənin qərarında hüquqlarına müdaxilə edilən şəxs qismində kimlərin nəzərdə tutulduğu aydın deyildir. Qərarın təsviri hissəsində Azərbaycan Respublikası İnzibati Prosesual Məcəlləsinin (bundan sonra İPM-nin) müvafiq maddələrinə və Azərbaycan Respublikası Konstitusiyası Məhkəməsinin Plenumunun 13 iyun 2013-cü il tarixli qərarına istinad olunduğu göstərilə də, nəticə hissəsi bunun tam əksidir.

İPM-nin 91-ci maddəsinə əsasən Ali Məhkəmə mübahisə ilə bağlı işə şikayət həddində baxır və yalnız apellasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən maddi və prosesual hüquq normalarının düzgün tətbiq edilməsini yoxlayır.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qərarında göstərilmişdir ki, Naxçıvan Muxtar Respublikası İnzibati-İqtisadi Məhkəməsi müvafiq iddiaya münasibətdə mübahisələndirilən inzibati aktın xüsusiyyətlərini nəzərə alaraq ərazi üzrə məhkəmə aidiyyətini müəyyən etmişdir. Belə ki, mübahisəyə dair işin materiallarından məlum olur ki, mübahisələndirilən inzibati aktı qəbul etmiş inzibati orqanlar, yəni cavabdehlər Bakı şəhərində yerləşir. Mübahisənin mahiyyətinə görə 20 iyun - 03 iyul 1997-ci il tarixdə Naxçıvan "Xidmət" ATSC-nə məxsus səhmlərin reallaşdırılması Azərbaycan Respublikası Mərkəzi Çek Auksionu (Azərbaycan Respublikası Auksion Mərkəzi) tərəfindən həyata keçirilmişdir. Həmçinin Naxçıvan "Xidmət" ATSC-nə məxsus səhmləri əldə etməsi göstərilən Məmmədov Məmmədtağı Bağır oğlu Bakı şəhərində yaşayır. Eyni zamanda, Naxçıvan Muxtar Respublikasında

yurisdiksiyası onun bütün ərazisini əhatə edən müstəqil Naxçıvan Muxtar Respublikası Aukzion Mərkəzi fəaliyyət göstərir. Naxçıvan Muxtar Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2007-ci il 07 mart tarixli 28 N2-H qərarı ilə Naxçıvan Muxtar Respublikası Aukzion Mərkəzinin Əsasnaməsi təsdiq edilmişdir. Həmin Əsasnaməyə görə Aukzion Mərkəzi özəlləşdirmə prosesində dövlət müəssisəsi və obyektlərin, habelə dövlət müəssisələrinin bazasında yaradılan səhmdar cəmiyyətlərin, dövlət mülkiyyətinə keçməklə müsadirə olunmuş əmlakın hərraclarda satışını və bununla bağlı digər tədbirləri həyata keçirən icra hakimiyyəti orqanıdır.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsi İPM-nin 8.1.2-ci maddəsinə istinadla belə qənaətə gəlmişdir ki, Naxçıvan Muxtar Respublikası İnzibati-İqtisadi Məhkəməsi müvafiq iddiaya münasibətdə mübahisələndirilən inzibati aktın xüsusiyyətlərini düzgün qiymətləndirərək ərazi üzrə məhkəmə aidiyyətini dəqiq müəyyən etmişdir.

Aşağıda göstərilənlərə əsasən kassasiya kollegiyası hesab etmişdir ki, kassasiya şikayəti qismən təmin edilməklə apellyasiya instansiyası məhkəməsinin mübahisələndirilən qərardadı ləğv olunaraq iş təkrar apellyasiya baxışına qaytarılmalıdır.

Belə ki, İPM-nin 35.1-ci maddəsinə əsasən bu Məcəllədə başqa qayda nəzərdə tutulmamışdırsa, iddiaçının iddia ərizəsində inzibati aktın qəbul edilməsi və ya qəbul edilməsindən imtina olunması, yaxud inzibati orqanın hərəkəti və ya hərəkətsizliyi nəticəsində onun hüquqlarının və qanunla qorunan maraqlarının pozulduğunu əsaslandırıdığı hallarda mübahisələndirmə haqqında, məcburetmə haqqında, öhdəliklərin icrası haqqında və müəyyən hərəkətləri etməkdən çəkinməyə dair iddia mümkün sayılır.

Məhkəmə kollegiyası ilk növbədə qeyd etmişdir ki, inzibati mübahisələrə baxılması ilə əlaqədar iddianın əsaslılığının yoxlanılması üçün zəruri ilkin şərt onun mümkün hesab edilməsidir. İddianın əsaslılığının yoxlanılmasına yönəlmiş fəaliyyəti zamanı məhkəmə cavabdehə qarşı irəli sürülmüş maddi-hüquqi tələbin mövcud olub-olmamasını araşdırmaqla mahiyyəti üzrə qərar qəbul edir. Mümkünlük şərtləri isə iddiaya mahiyyəti üzrə

baxmağa imkan verən şərtlərin mövcudluğunun yoxlanılmasını nəzərdə tutur. İddianını mümkünlüyü həmişə onun əsaslılığının yoxlanılmasından əvvəl aparılan hüquqi dəyərləndirmədir. Ona görə də, işə baxan məhkəmə öncə mümkünlük şərtlərinin mövcudluğunu yoxlamalı və yalnız həmin şərtlərinin mövcudluğunun müəyyən olunmasından sonra iddianın mahiyyəti üzrə araşdırılmasını aparmalıdır. Eyni zamanda, nəzərə almaq lazımdır ki, mümkünlük şərtlərinin mövcudluğunu məhkəmə tərəflərin bunu tələb edib-etməmələrindən asılı olmayaraq xidməti vəzifəsinə görə yoxlamalıdır. Tərəflər iddianı mümkün hesab etsələr belə, məhkəmə xidməti vəzifəsinə görə aparmalı olduğu yoxlama nəticəsində tərəflərin mövqelərinin əksinə olaraq iddianın mümkünsüzlüyü nəticəsinə gələ bilər. Belə ki, İPM-nin 12.1-ci maddəsinin tələblərinə görə məhkəmə proses iştirakçılarının izahatları, ərizə və təklifləri ilə, onların təqdim etdikləri sübutlarla və işdə olan digər materiallarla kifayətlənməyərək, mübahisənin düzgün həlli üçün əhəmiyyət kəsb edən bütün faktiki halları xidməti vəzifəsinə görə araşdırmağa borcludur.

Bu mövqeyinə uyğun olaraq məhkəmə kollegiyası vurğulamışdır ki, inzibati mübahisələrin ərazi aidiyyəti müəyyən edilərkən İPM-nin 8.1-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş müddəalar rəhbər tutulmalıdır. Həmin müddələrin düzgün tətbiq olunması isə iddia növünün düzgün müəyyən edilməsi ilə şərtlənir. Buna görə də, qaldırılan iddianın İPM-nin 2.2-ci maddəsində və XV-XVIII fəsillərində nəzərdə tutulmuş iddia növlərindən məhz hansına aid olduğu müəyyən edilməlidir.

İPM-nin 8.2-ci maddəsinə əsasən, predmet və ya ərazi aidiyyəti üzrə mübahisəyə baxılması onun səlahiyyətinə aid olmadığı hallarda, məhkəmə tərəfləri dinlədikdən sonra xidməti vəzifəsinə görə mübahisənin aidiyyətini müəyyənləşdirir və həmin mübahisə ilə bağlı işi aidiyyəti üzrə müvafiq səlahiyyətli məhkəməyə göndərir. Nəzərə alınmalıdır ki, işin səlahiyyətli məhkəməyə göndərilməsi dedikdə, məhz inzibati mübahisə üzrə işə İPM-nin müddələrinə uyğun olaraq baxmağa səlahiyyətli olan məhkəmə nəzərdə tutulur. Mülki və ya cinayət məhkəmə icraatı qaydasında, habelə inzibati xətalara dair işlər

üzrə icraat qaydasında baxılmalı olan işlərin aidiyyəti üzrə göndərilməsi İPM-də nəzərdə tutulmamışdır. Bu səbəbdən mülki və ya cinayət məhkəmə icraatı qaydasında, habelə inzibati xətalara dair işlər üzrə icraat qaydasında baxılmalı olan mübahisələrə dair iddialar mümkün sayılmamalı, iddiaçıya aidiyyəti üzrə səlahiyyətli məhkəməyə (yaxud, inzibati xətalara dair işlər üzrə icraat qaydasında işlərə baxmaq səlahiyyəti olan orqana) müraciət etmək hüququ izah olunmalıdır.

Beləliklə, məhkəmə ilk növbədə iddianın ümumiyyətlə, inzibati mübahisə kimi baxılmasının yolverilənliyini yoxlamalıdır. İddianın yalnız inzibati mübahisə kimi baxılmasının mümkünlüyünü müəyyən etdikdən sonra məhkəmə onu predmet və ya ərazi aidiyyəti üzrə müvafiq səlahiyyətli inzibati-iqtisadi məhkəməyə göndərməlidir. İddianın inzibati məhkəmə icraatı qaydasında baxılması yolverilməyən iddia olduğunu müəyyən etdikdə isə məhkəmə onun mümkün sayılmaması barədə qərar çıxarmalıdır.

Hazırkı işin hallarından isə görünür ki, apellyasiya instansiyası məhkəməsi işin ərazi aidiyyəti üzrə 2 sayılı Bakı İnzibati-İqtisadi Məhkəməsinə göndərməli olduğu nəticəsinə gələrkən mübahisənin ümumiyyətlə, inzibati mübahisə kimi baxılmasının yolverilənliyini araşdırmamışdır. Bunun üçün qaldırılan iddianın mahiyyəti araşdırılmalı, onun İPM-nin 2.2-ci maddəsində və XV-XVIII fəsillərində nəzərdə tutulmuş iddia növlərindən məhz hansına aid olduğu dəqiq müəyyən edilməli, yalnız mübahisənin inzibati mübahisə olduğu müəyyənləşdirildikdən sonra işin ərazi aidiyyəti üzrə göndərilməsi məsələsi həll edilməlidir.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qərarında göstərilmişdir ki, Naxçıvan Muxtar Respublikası İnzibati - İqtisadi Məhkəməsi müvafiq iddiaya münasibətdə mübahisələndirilən inzibati aktın xüsusiyyətlərini düzgün qiymətləndirərək ərazi üzrə məhkəmə aidiyyətini dəqiq müəyyən etmişdir. Məhkəmənin bu qənaətə gəlməsinə baxmayaraq iddia tələbi üzrə hansı inzibati aktın mübahisələndirildiyi aydın deyildir. Bununla bağlı olaraq kollegiyası qeyd etmişdir ki, inzibati məhkəmə icraatı inzibati hüquq münasibətləri ilə bağlı mübahisələr üzrə aparılır. İnzibati mübahisələrin predmetini isə inzibati orqanlar tərəfindən qəbul edilmiş və ya qəbul edilməsi arzu edilən inzibati aktlar, habelə inzibati orqanların faktiki xarakterli hərəkətləri təşkil edir. İnzibati orqan tərəfindən qəbul edilmiş istənilən aktı inzibati akt hesab etmək olmaz. "İnzibati icraat haqqında" Qanunun 2.0.2-ci maddəsində təsbit edildiyi kimi qəbul edilmiş akt yalnız o zaman inzibati akt dəyəri daşıyacaqdır ki, o, ümumi (publik) hüquq sahəsinə aid müəyyən (konkret) məsələni nizama salmaq və ya həll etmək məqsədi ilə qəbul edilməli və ünvanlandığı şəxslər üçün müəyyən hüquqi nəticələr yaratmalıdır. Beləliklə, inzibati aktlar ümumi (publik) hüquq sahəsinə aid məsələləri nizamlayırlar, hüquqi status yaratmaq, dəyişdirmək və ya xitam vermək xüsusiyyətinə malikdirlər.

Şərh olunanlara əsasən iddiaçı Naxçıvan "Xidmət" Açıq Tipli Səhmdar Cəmiyyətinin kassasiya şikayəti qismən təmin edilərək Naxçıvan Muxtar Respublikasının Ali Məhkəməsinin İnzibati-İqtisadi Kollegiyasının 11 fevral 2014-cü il tarixli qərarı ləğv edilmiş və iş təkrar baxılması üçün həmin məhkəməyə qaytarılmışdır.

Şəxs hüquqi müdafiənin məhkəmə vasitəsindən yalnız qaldırıldığı iddiaya hüquqi marağının müəyyən olunması halında faydalana bilər.

İddiaçı fərdi sahibkar Şirinov Sakit İsa x oğlu cavabdeh "Azəriqaz" İstehsalat Birliyinə qarşı iddia ərizəsi ilə məhkəməyə müraciət edərək cavabdeh tərəfindən tərtib edilmiş 02 fevral 2011-ci il tarixli, 001324 sayılı aktın etibarsız hesab edilməsi barədə qətnamə çıxarılmasını xahiş etmişdir.

İddia onunla əsaslandırılmışdır ki, cavabdeh 12 mart 2011-ci il tarixli, MC-1030 sayılı məktubla müraciət edərək müəssisənin 01 mart 2011-ci il tarixə təbii qaza görə 2305,21 manat borcunun yarandığını bildirmiş və həmin borcun 3 gün müddətində ödənilməsinə tələb etmişdir. Cavabdeh tələbini onunla

əsaslandırmışdır ki, onun nümayəndələrinin tərtib etdikləri mübahisələndirilən akta əsasən rəhbərlik etdiyi obyektə quraşdırılmış qaz sayğacı sərfiyyata uyğun deyildir. Həmin akt guya nümayəndələri Mövsümov Qalib Mirnadir oğlu tərəfindən imzalanmışdır. Halbuki, həmin şəxs obyektə ofisiant işləmişdir və onunla yalnız 01 fevral 2011-ci ildə əmək müqaviləsi bağlanmışdır. Ona görə də, Q.Mövsümovun müəssisəni təmsil etmək səlahiyyəti olmamışdır, bu səbəbdən də obyektə qaz işlədicilərinə dair hər hansı sənəd təqdim etməmişdir. Obyektə qazlaşdırma aparılarkən səlahiyyətli orqanlar tərəfindən işçi layihə hazırlanmış, qurğular bu barədə müvafiq sertifikatı olan “TURAL-110” firması tərəfindən quraşdırılmış, cavabdeh ilə qaz təhcizatına, qaz təsərrüfatının istismarı və təbii qazdan istifadə qaydalarına dair 30 dekabr 2005-ci il tarixdə müqavilə bağlanmışdır. Həmin sənədlərdə də görünür ki, kafedə quraşdırılmış qazla işləyən qurğular saatda 7 m³ qaz sərfləyir. Obyektə saatda 23,1 m³ qaz sərfi üçün uyğunlaşdırılmış qaz sayğaclarının quraşdırılması barədə cavabdehin mülahizələri əsassızdır. Müəssisədə quraşdırılmış qaz qurğularından texniki istismar qaydalarına uyğun istifadə edilir, təbii qazın hər hansı yolla israf edilməsi halı yoxdur. Bundan başqa, müəssisənin səlahiyyətli nümayəndəsinin yoxlamada iştirakı təmin edilməmiş, səlahiyyətli şəxsə aktla tanış olmaq və ona dair qeydlər etmək üçün şərait yaradılmamışdır. Buna görə də, 02 fevral 2011-ci il tarixli 001324 sayılı akt iddiaçının hər hansı mülki və maddi məsuliyyətə cəlb edilməsi üçün əsas ola bilməz. Həmin akt tərtib edilməklə iddiaçının mülkiyyət hüquqları pozulmuş, müəssisənin nüfuzuna zərər vurulmuşdur.

Sumqayıt İnzibati-İqtisadi Məhkəməsinin 01 iyul 2011-ci il tarixli qətnaməsi ilə iddia təmin edilərək “Azəriqaz” İstehsalat Birliyinin 02 fevral 2011-ci il tarixli 001324 sayılı aktı ləğv edilmişdir.

Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsinin İnzibati-İqtisadi Kollegiyasının 31 oktyabr 2011-ci il tarixli qətnaməsi ilə cavabdehin apellyasiya şikayəti təmin edilməyərək Sumqayıt İnzibati-İqtisadi Məhkəməsinin 01 iyul 2011-ci il tarixli qətnaməsi dəyişdirilmədən saxlanılmışdır.

Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi İnzibati-İqtisadi Kollegiyasının 29 fevral 2012-ci il tarixli qərarı ilə cavabdehin kassasiya şikayəti təmin olunaraq Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsinin İnzibati-İqtisadi Kollegiyasının 31 oktyabr 2011-ci il tarixli qətnaməsi ləğv edilməklə iş yenidən inzibati məhkəmə icraatı qaydasında baxılması üçün Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsinə qaytarılmışdır.

Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsinin İnzibati-İqtisadi Kollegiyasının 19 iyun 2012-ci il tarixli qərardadı ilə cavabdehin apellyasiya şikayəti qismən təmin edilərək Sumqayıt İnzibati-İqtisadi Məhkəməsinin 01 iyul 2011-ci il tarixli qətnaməsi ləğv olunmaqla iş inzibati məhkəmə icraatı qaydasında baxılması üçün Sumqayıt İnzibati-İqtisadi Məhkəməsinə göndərilmişdir.

Sumqayıt İnzibati-İqtisadi Məhkəməsinin 05 noyabr 2012-ci il tarixli qərarı ilə iddia təmin edilərək “Azəriqaz” İstehsalat Birliyinin 02 fevral 2011-ci il tarixli 001324 sayılı aktı ləğv edilmişdir.

Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsinin İnzibati-İqtisadi Kollegiyasının 13 fevral 2013-cü il tarixli qərardadı ilə cavabdehin apellyasiya şikayəti qismən təmin edilmiş, Sumqayıt İnzibati-İqtisadi Məhkəməsinin 05 noyabr 2012-ci il tarixli qərarının ləğv olunması və işin Azərbaycan Respublikası Mülki Prosessual Qanunvericiliyinin tələblərinə uyğun olaraq mahiyyəti üzrə iqtisadi mübahisə kimi yenidən başqa hakim tərəfindən baxılması üçün Sumqayıt İnzibati-İqtisadi Məhkəməsinə qaytarılması qərara alınmışdır.

Sumqayıt İnzibati-İqtisadi Məhkəməsinin 29 aprel 2013-cü il tarixli qətnaməsi ilə iddia təmin edilərək “Azəriqaz” İstehsalat Birliyi tərəfindən Şirinov Sakit İsxan oğlu barəsində tərtib edilmiş 02 fevral 2011-ci il tarixli, 001324 sayılı akt etibarsız hesab edilmişdir.

Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsinin İnzibati-İqtisadi Kollegiyasının 25 iyul 2013-cü il tarixli qətnaməsi ilə cavabdehin apellyasiya şikayəti təmin edilməyərək iş üzrə Sumqayıt İnzibati-İqtisadi Məhkəməsinin 29 aprel 2013-cü il tarixli qətnaməsi dəyişdirilmədən saxlanılmışdır.

Həmin qətnamədən cavabdeh “Azəriqaz” İstehsalat Birliyi kassasiya şikayəti verərək onu ləğv etməklə işin yenidən baxılması üçün apellyasiya instansiyası məhkəməsinə göndərilməsini xahiş etmişdir.

Kassasiya şikayəti onunla əsaslandırılmışdır ki, məhkəmə tərəfindən maddi və prosesual hüquq normaları pozulmuşdur. Belə ki, apellyasiya instansiyası məhkəməsi qətnaməni yalnız onunla əsaslandırmışdır ki, cavabdeh tərtib etdiyi aktı və onun əsasında hesablanmış əlavə sərfiyyatı hansı normativlər əsasında apardığı barədə sübutu məhkəməyə təqdim edə bilməmişdir, sayğacın sərfiyyata uyğun olmaması və itirilmiş qazın bərpası üzrə tələblər hər hansı normativ akta əsasən müəyyən olunmalıdır. Hazırkı vəziyyətdə isə “Azəriqaz” İB-yə dəymiş zərərin həddini müəyyənləşdirmək üçün xüsusi qanunun olmasına ehtiyac yoxdur. Belə ki, iş materiallarından da görünür ki, iddiaçıya məxsus obyektə istifadə edilən təbii qaza görə istehlakçı ilə təchizatçı arasında mülki qanunvericiliyin tələblərinə uyğun olaraq müqavilə bağlanmışdır. Həmin müqavilənin 4.1-ci bəndində göstərilir ki, müqavilədə nəzərdə tutulmuş qaz işlədən cihazlardan əlavə cihaz və ya avadanlıqların qoşulması aşkar edilərsə “istehlakçı”ya təbii qazın verilməsi xəbərdarlıq edilməklə dayandırılır və sənədlərində dəyişikliklər edildikdən sonra qaz təchizatı bərpa edilir. Eyni zamanda müqavilədə nəzərdə tutulmuş qaz işlədən cihazlardan əlavə qoşulmuş cihaz və ya avadanlıqların ümumi qaz sərfi sayğacın maksimal ölçmə qabiliyyətindən artıq olarsa, qanunsuz istifadə olunmuş qazın dəyəri cihazların odluğunun girişindəki borunun en (N) kəsiyindən və təzyiqindən asılı olaraq, axırncı texniki baxış müddətindən sonrakı dövr üçün istehlakçının gündəlik maksimal iş rejiminə (saatına) uyğun hesablanması aidliyyəti orqan tərəfindən təsdiq edilmiş qayda ilə aparılır və “istehlakçı” tərəfindən “təchizatçı”nın hesablaşma hesabına ödənilir. Göründüyü kimi istehlakçı təqsirli hərəkətləri (hərəkətsizliyi) və müqavilə üzrə müəyyən edilmiş vəzifələrin icra edilməməsi nəticəsində təchizatçıya dəymiş zərərin əvəzini ödəməlidir.

Cavabdehin vəkili Əliyeva Sevinc Alı qızı kassasiya şikayətinin məzmununa uyğun

izahat verərək onun təmin edilməsini xahiş etmişdir.

Azərbaycan Respublikası Mülki Prosesual Məcəlləsinin (bundan sonra MPM-nin) 416-cı maddəsinə əsasən kassasiya instansiyası məhkəməsi apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən maddi və prosesual hüquq normalarının düzgün tətbiq edilməsini yoxlayır.

İşin müəyyən edilmiş hallarından görünür ki, “Azəriqaz” İstehsalat Birliyi əməkdaşları iddiaçı Şirinov Sakit İsa x oğlunun sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olduğu “Nicat” kafesinə keçirdikləri baxış nəticəsində təbii qazdan istifadə qaydalarının pozulması haqqında 02 fevral 2011-ci il tarixli, 001324 sayılı akt tərtib etmişlər. Aktda baxış zamanı obyektə istifadə olunan qaz işlədicilərinin nələrdən ibarət olduğu bir-bir sadalanmış, həmçinin sayğacın qaz sərfiyyatına uyğun olmadığı nöqsan kimi göstərilərək sərfiyyata uyğun sayğacın quraşdırılmalı və dəymiş ziyanın tələb edilməli olduğu bildirilmişdir. Akt cavabdehin üç əməkdaşı və istehlakçının nümayəndəsi tərəfindən imzalanmışdır. Aktda həmçinin göstərilmişdir ki, o, Azərbaycan Respublikası Sənaye və Energetika Nazirliyinin 06.11.2006-cı il tarixli 55 nömrəli əmri ilə təsdiq edilmiş Qaydalara uyğun tərtib edilmişdir.

“Azəriqaz” İstehsalat Birliyi Sumqayıt Qaz İstismar Sahəsinin “Nicat” kafesinin sahibinə ünvanladığı 12 mart 2011-ci il tarixli, MC-1030 sayılı məktubda isə göstərilmişdir ki, “Qazın balansı və hesabı” şöbəsindən daxil olmuş 11 mart 2011-ci il tarixli 330/35 sayılı telefoqrammasının icrası ilə əlaqədar bildirilir ki, “müəssisənizin 01 mart 2011-ci il tarixə təbii qaza görə 2305,21 manat borcu yaranmışdır. Həmin borcun 3 gün ərzində ödənilməsi təmin edilmədikdə verilmiş müddət başa çatdıqdan sonra müəssisəyə təbii qazın verilməsi xəbərdarlıq edilmədən dayandırılacaqdır.”

Apellyasiya instansiyası məhkəməsi iddianın təmin edilməsinə dair mövqeyini onunla əsaslandırmışdır ki, Azərbaycan Respublikası Sənaye və Energetika Nazirliyinin 31 yanvar 2011-ci il tarixli əmri ilə 06 noyabr 2006-cı il tarixli 55 sayılı “İstehlakçılar tərəfindən təbii qazdan istifadə qaydalarının pozulması hallarında qanunsuz istifadə olunmuş

qazın dəyərini hesablanması” Qaydaları haqqında əmri qüvvədən düşmüşdür. Lakin cavabdeh tərtib etdiyi aktı və onun əsasında hesablanmış əlavə sərfiyyatı hansı normativlər əsasında müəyyən etdikləri barədə sübutu məhkəməyə təqdim edə bilməmişdir. Birinci instansiya məhkəməsi düzgün olaraq qeyd etmişdir ki, sayğacın sərfiyyata uyğun olmaması və itirilmiş qazın bərpası üzrə tələblər hər hansı normativ akta əsasən müəyyən olunmalıdır.

Aşağıda göstərilənlərə əsasən kollegiya hesab etmişdir ki, kassasiya şikayəti qismən təmin edilməklə apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qətnaməsi ləğv edilərək iş üzrə icraata xitam verilməlidir.

Belə ki, MPM-nin 5.1-ci maddəsində təsbit edilmişdir ki, hər hansı fiziki və yaxud hüquqi şəxs öz hüququnun və ya qanunla qorunan mənafeyinin müdafiəsi və yaxud təsdiqi üçün məhkəməyə müraciət etdiyi hallarda məhkəmədə iş başlanılır.

Mülki prosessual qanunvericiliyin istinad olunan müddəasının mənasından görüldüyü kimi, iki halda məhkəmədə mülki işə başlamaq mümkündür – pozulmuş hüququn bərpası üçün və ya qanunla qorunan hüququn yaxud mənafenin təsdiqi üçün. Hazırkı iş isə özünün xarakteri etibarilə pozulmuş hüququn bərpasına dair mübahisəyə aiddir. Belə ki, iddiaçı mübahisələndirilən aktın tərtib edilməsi nəticəsində hüquqlarının pozulduğunu güman edir. Ona görə də, aktın qanuniliyi və əsaslılığı yoxlanılmadan öncə ümumiyyətlə, həmin aktın mübahisələndirilməsinin mümkünlüyünün yol verilən olması aydınlaşdırılmalıdır. Mübahisələndirilmənin mümkünlüyü isə tərtib edilmiş aktın iddiaçının hər hansı güman edilən hüququnun pozuntusu nəticəsini yaradıb-yaratmamasının müəyyən olunmasından asılıdır.

Kollegiya hesab etmişdir, ki, cavabdeh tərəfindən tərtib edilmiş 02 fevral 2011-ci il tarixli, 001324 sayılı akt özü-özlüyündə iddiaçının hər hansı hüququna müdaxilə təşkil etmir. Belə ki, həmin akt iddiaçının sahibkarlıq fəaliyyətini həyata keçirdiyi obyektə keçirilmiş baxış nəticəsində aşkar edilən hallara dair cavabdehin əməkdaşlarının mövqeyini əks etdirir. Aktın məzmunundan da görünür ki, cavabdehin əməkdaşları keçirdikləri baxış zamanı obyektə istifadə olunan qaz işlədicilərinin nələrdən ibarət olduğunu

sadalamışlar, həmçinin sayğacın qaz sərfiyyatına uyğun olmadığını nöqsan kimi göstərərək sərfiyyata uyğun sayğacın quraşdırılmalı və dəymiş ziyanın tələb edilməli olduğunu bildirmişlər. Beləliklə, mübahisələndirilən aktın tərtib edilməsi nəticəsində iddiaçı hər hansı hüquqi məsuliyyətə cəlb olunmamışdır, orada yalnız cavabdehin əməkdaşlarının aşkar etdikləri halların təsviri və bununla bağlı təklifləri əks olunmuşdur. Özü də həmin təkliflər iddiaçıya ünvanlanmamışdır. Sözügedən təklifləri cavabdehin əməkdaşları qərar qəbul etmək səlahiyyətinə malik olan tabelik üzrə öz rəhbər şəxslərinə və ya orqanlarına ünvanlamışlar. Həmin təkliflər əsasında iddiaçıya münasibətdə hər hansı hüquqi məsuliyyət yaradan qərar, o cümlədən dəymiş ziyanın ödənilməsi ilə bağlı qərar qəbul edilərək hesablanmış ziyanın ödənilməsi tələb olunduqda artıq həmin andan etibarən iddiaçının hüquqlarının güman edilən pozuntusundan söz edilə bilər. Müvafiq olaraq iddiaçı da məhz həmin hüquqi məsuliyyət yaradan qərarı mübahisələndirməlidir. Çünki aktın tərtib edilməsi və cavabdeh tərəfindən həmin aktın məlumatları nəzərə alınmaqla iddiaçının barəsində hüquqi məsuliyyət yaradan qərarın qəbul edilməsi iki ayrı mərhələdir. Aktın tərtib edilməsinə baxmayaraq məsuliyyət doğuran qərar qəbul edilməyə də bilər.

Şəxsin hüquqi vəziyyətinin strukturunu bir-biri ilə qarşılıqlı əlaqədə olan şəxsin hüquqları, azadlıqları, hüquqi vəzifələri və məsuliyyəti təşkil edir. Hüquqa müdaxilədən və bunun nəticəsində güman edilən pozuntudan yalnız şəxsin hüquqi vəziyyətinin (statusunun) dəyişməsi halında söz edilə bilər. Yalnız belə hallar şəxsin hüquqi vəziyyətinə təsir edən hallar kimi qəbul edilə bilər ki, onların nəticəsində hüquqlara qoyulmuş məhdudiyyətlər götürülsün və ya yeni məhdudiyyətlər qoyulsun, şəxs əvvəllər üzərinə qoyulmuş vəzifələrdən azad edilsin və ya onun üzərinə yeni vəzifələr qoyulsun və s. Bu mənada, kollegiya belə qənaətə gəlmişdir ki, cavabdehin əməkdaşları tərəfindən tərtib edilmiş 02 fevral 2011-ci il tarixli, 001324 sayılı akt özlüyündə iddiaçı ilə bağlı hər hansı yeni hüquqi status (vəziyyət) yaratmadığına, dəyişdirmədiyinə və ya xitam etmədiyinə görə onun qəbul edilməsi nəticəsində iddiaçının hər hansı hüququnun

pozuntusu nəticəsinə də gəlmək mümkün deyildir. Belə olan halda isə aktın özünün mübahisələndirilməsi ayrıca məhkəmə mübahisəsinin predmetini təşkil edə bilməz. İddiaçı yalnız akta əsaslanmaqla onun barəsində qəbul edilmiş hüquqi məsuliyyət doğuran qərarı mübahisələndirə və həmin icraatın gedişində aktın əsassızlığına dair dəlillərini təqdim edə bilər. Mülki işin materiallarında iddiaçının özünün bildirməsinə baxmayaraq ona hesablanmış borcun hamısının, yaxud bir hissəsinin məhz mübahisələndirilən akta əsasən hesablanmasına dair dəqiq məlumatlar və sübutlar mövcud deyildir. Bununla belə, hətta borcun akta əsasən hesablandığı təsdiq olunsay belə, iddiaçının tələbi aktın ləğvinə yox, məhz əsassız və qanunsuz hesablandığını güman etdiyi borcun onun hesabından silinməsinə yönəlməlidir. Çünki bu halda, aktın özünün mübahisələndirilməsi iddiaçının hüquqi marağına uyğun deyildir. Şəxsin hüquqlarının təminatı üçün hər hansı mübahisəyə məhkəmədə o halda baxıla bilər ki, bunu zəruri edən hüquqi marağın mövcudluğu müəyyən olunsun. Hazırkı halda isə iddiaçı borcun silinməsinə istədiyi üçün həmin məqsədinə daha tez, daha münasib və daha sadə yolla, yəni borcun özünü mübahisələndirmək yolu ilə çatmaq imkanına malikdir. Şəxsin hüquqi müdafiəsinin məhkəmə vasitəsinə isə müvafiq hüquqi marağının müəyyən olunması halında ehtiyac yaranır.

MPM-nin 261.0.1-ci maddəsinə əsasən iş məhkəmədə baxılmalı deyildirsə hakim iş üzrə icraata xitam verir.

MPM-nin 262.3-cü maddəsinin tələblərinə görə işin məhkəmə orqanlarına aid olmaması nəticəsində və ya bu Məcəllənin 261.0.8-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş əsaslar üzrə icraata xitam verilərsə, məhkəmə ərizəçinin hansı orqana müraciət etməli olmasını göstərməlidir.

Həmin Məcəllənin 417.1.5-ci maddəsində isə təsbit edilmişdir ki, kassasiya məhkəməsi işə baxarkən apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qətnamə və ya qəraradını tamamilə yaxud qismən ləğv edib, bu Məcəllənin 259.0.1-259.0.3-cü və 259.0.8.-259.0.10-cu maddələrinə müvafiq

olaraq iddianı tamamilə yaxud qismən baxılmamış saxlaya və ya bu Məcəllənin 261.0.1-261.0.7-ci maddələrinə müvafiq olaraq iş üzrə icraata xitam verə bilər.

Göstərilən müddələrin mənasından göründüyü kimi iş məhkəmədə baxılmalı olmadıqda iş üzrə icraata xitam verilməlidir. Mülki mühakimə icraatı zamanı işin məhkəmədə baxılmalı olmaması əsası ilə üç halda işin icraatına xitam verilə bilər – iş məhkəməyə aid olsa da, mülki mühakimə icraatı qaydasında deyil, başqa məhkəmə icraatı qaydasında (cinayət, inzibati və ya inzibati xətərlərə dair işlər üzrə icraat) baxılmalı olduqda, iş məhkəmədə deyil, qanunun tələbinə görə başqa orqanda baxılmalı olduqda və iş ümumiyyətlə, şəxsin hər hansı hüququnun və qanunla qorunan mənafeyinin pozuntusuna səbəb olmayan hərəkətin (hərəkətsizliyin), aktın və s. mübahisələndirilməsinə yönəlmiş mülki mühakimə icraatı qaydasında baxılmasına yol verilməyən iddianın qaldırılmasına aid olduqda.

Beləliklə, hazırkı halda mülki mühakimə icraatı qaydasında baxılmasına yol verilməyən iddia qaldırıldığı üçün işin icraatına xitam verildiyindən MPM-in 262.3-cü maddəsinə münasibətdə nəzərə alınmalıdır ki, bu hal işin məhkəmədə deyil, məhz qanunla belə mübahisələrə baxmaq səlahiyyəti üzərinə qoyulmuş başqa orqanlarda baxılmalı olması halına aiddir. Eyni zamanda, tərəflər müqavilə münasibətlərində olduqlarından iddiaçının aktın ləğvi və ya onun məlumatlarının nəzərə alınmaması ilə bağlı müqavilənin digər tərəfi kimi cavabdehə müraciəti də istisna edilmir.

Göstərilənlərə əsasən kassasiya kollegiyasının qərarı ilə cavabdeh “Azəriqaz” İstehsalat Birliyinin kassasiya şikayəti qismən təmin edilərək Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsinin İnzibati-İqtisadi Kollegiyasının 25 iyul 2013-cü il tarixli qətnaməsi ləğv edilmiş və Şirinov Sakit İ sax oğlunun “Azəriqaz” İstehsalat Birliyinə qarşı cavabdeh tərəfindən tərtib edilmiş 02 fevral 2011-ci il tarixli, 001324 sayılı aktın etibarsız hesab edilməsi tələbinə dair iş üzrə icraata xitam verilmişdir.

Miras qoyanın qəsdən öldürülməsi onu iradə ifadəsindən, o cümlədən xüsusi mülkiyyətində olan əmlak barəsində gələcəkdə edə biləcəyi iradə ifadəsindən məhrum etdiyinə görə qəsdin motivindən asılı olmayaraq cinayəti törətmiş şəxsin özünün və özünə yaxın şəxslərin vərəsəliyə çağrılmasına və ya miras paylarının artmasına kömək göstərirse həmin şəxs Mülki Məcəllənin 1137-ci maddəsinin tələblərinə uyğun olaraq nə qanun üzrə, nə də vəsiyyət üzrə vərəsə ola bilməz bu şərtlə ki, həmin hallar məhkəmə tərəfindən təsdiq edilsin.

Mülki işin materiallarına əsasən, iddiaçılar Abbasov Fəxrəddin Vəli oğlu və Abbasova Fazilə Səyyad qızı cavabdeh Bayramov Nicat Hidayət oğluna qarşı şəxsin ləyaqətsiz vərəsə elan edilməsinə dair iddia vermişlər.

İddiaçılar tələblərini onunla əsaslandırmışlar ki, mərhum qızları Əfsanə Bayramova 2006-cı ildə Nicat Bayramov ilə rəsmi nikaha girmiş və onların birgə nikahdan 2007-ci ildə bir uşaqları anadan olmuşdur. 10 may 2012-ci ildə N.Bayramov Əfsanə Bayramovanı qətlə yetirmiş və törətdiyi cinayət əməlinə görə Naxçıvan Muxtar Respublikası Hərbi Məhkəməsinin 15 oktyabr 2012-ci il tarixli hökmü ilə 9 il müddətinə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum edilmişdir.

Naxçıvan şəhər Məhkəməsinin 25 fevral 2013-cü il tarixli qətnaməsi ilə iddiaçılar Abbasov Fəxrəddin Vəli oğlu və Abbasova Fazilə Səyyad qızının cavabdeh Bayramov Nicat Hidayət oğluna qarşı şəxsin ləyaqətsiz vərəsə elan edilməsinə dair iddiası rədd edilmişdir.

Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsi Mülki Kollegiyasının 17 may 2013-cü il tarixli qətnaməsi ilə iddiaçıların apellyasiya şikayəti təmin edilməmiş, Naxçıvan şəhər məhkəməsinin 25 fevral 2013-cü il tarixli qətnaməsi isə dəyişdirilmədən saxlanılmışdır.

Həmin qətnamədən Fazilə və Fəxrəddin Abbasovlar tərəfindən kassasiya şikayəti verilmişdir.

Kassasiya şikayəti onunla əsaslandırılmışdır ki, işə baxan məhkəmə kollegiyası Azərbaycan Respublikası Mülki-Prosessual Məcəlləsinin (bundan sonra MPM-nin) 14.2 və 217.4-cü maddələrinin tələblərini pozaraq onların təqdim etdikləri sübutlar üzrə araşdırma aparmamış, qəbul etdiyi qətnaməni

məhkəmə iclasında təqdim olunmuş sübutlarla əsaslandırmamışdır. Buna görə, kassatorlar apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qətnaməsinin ləğv edilməsini və onların iddialarının təmin edilməsi haqqında yeni qətnamə çıxarılmasını xahiş etmişlər.

Kassasiya kollegiyası aşağıda göstərilən əsaslara görə hesab etmişdir ki, Naxçıvan Muxtar Respublikasının Ali Məhkəməsinin Mülki Kollegiyasının 17 may 2013-cü il tarixli qətnaməsi qanuni və əsaslı deyildir.

Belə ki, işin mübahisə edilməyən hallarından görünür ki, mərhum Əfsanə Bayramova ilə Nicat Bayramov rəsmi nikaha girməklə 05 avqust 2006-cı ildə ailə qurmuş, 01 iyul 2007-ci il tarixdə onların birgə nikahdan Nur adlı bir uşaqları anadan olmuşdur.

10 may 2012-ci ildə N.Bayramov qısqanclıq zəminində Əfsanə Bayramovanı qətlə yetirmiş və törətdiyi cinayət əməlinə görə Naxçıvan Muxtar Respublikası Hərbi Məhkəməsinin 15 oktyabr 2012-ci il tarixli hökmü ilə Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin (bundan sonra CM-nin) 120.1-ci maddəsi ilə təqsirli bilinərək 9 il müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum edilmişdir.

Eyni zamanda iş materialları ilə müəyyən edilir ki, N.Bayramov ilə birgə nikahda olduqları müddətdə Ə.Bayramovaya atası Fəxrəddin Abbasov tərəfindən 08 sentyabr 2011-ci il tarixli bağışlama müqaviləsi ilə Naxçıvan şəhəri 52-ci məhəllədə yerləşən "7A" sayılı ev bağışlanmış və həmin müqavilə əsasında Ə.Bayramovanın xüsusi mülkiyyət hüququ 29 sentyabr 2011-ci ildə daşınmaz əmlakın dövlət reyestrində qeydə alınmışdır.

10 may 2012-ci ildə Ə.Bayramovanın ölümü ilə sonuncunun mülkiyyətində olan evə

miras açılmışdır və onun qanun üzrə birinci növbəli 4 vərəsəsi vardır;

Valideynləri Fazilə və Fəxrəddin Abbasovlar, qızı Nur Bayramova və məhkum edilmiş əri Nicat Bayramov.

Beləliklə işin yuxarıda qeyd edilən hallarından görüldüyü kimi, qanun üzrə vərəsələr Fazilə və Fəxrəddin Abbasovlar, digər qanun üzrə vərəsə Nicat Bayramovun ləyaqətsiz vərəsə sayılmasını tələb etmişlər.

Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin (bundan sonra MM-nin) 1137-ci maddəsinin tələblərinə görə, miras qoyanın son iradəsini həyata keçirməsinə qəsdən maneə törətmiş və bununla da özünün və ya özünə yaxın şəxslərin vərəsəliyə çağırılmasına və ya miras paylarının artırılmasına kömək göstərmiş, yaxud vəsiyyəet edənin vəsiyyətnamədə ifadə edilmiş son iradəsinə qarşı qəsdən cinayət və ya digər əxlaqsız hərəkət törətmiş şəxs (ləyaqətsiz vərəsə) nə qanun üzrə, nə də vəsiyyəet üzrə vərəsə ola bilməz, bu şərtlə ki, həmin hallar məhkəmə tərəfindən təsdiq edilsin.

İş materiallarından görünür ki, cavabdehin vəkili bu maddəyə istinad etməklə verilmiş tələbə qarşı etirazlarını onunla əsaslandırılmışdır ki, N.Bayramov Ə.Bayramovun qəsdən öldürsə də o, bunu özünün və özünə yaxın şəxslərin vərəsəliyə çağırılmasına və miras paylarının artırılmasına kömək göstərmək niyyəti ilə etməmişdir. N.Bayramov Ə.Bayramovun yalnız qısqançlıq zəminində öldürmüşdür.

Məhkəmə kollegiyası işin hallarına və qeyd edilən maddi hüquq normasına münasibətdə hüquqi müəyyənlik prinsipinə əsasən hesab etmişdir ki, hazırkı işdə N.Bayramovun ləyaqətsiz vərəsə hesab edilməsi üçün əsaslar mövcuddur.

Belə ki, hüquqi müəyyənlik prinsipi digər məsələlərlə yanaşı hüquqi məsələlərdə, onların təfsiri və tətbiqində müəyyən hüquqi aydınlığı nəzərdə tutur.

MM-nin 1159.1 və 1159.1.1-ci maddələrinin tələblərinə görə, qanun üzrə vərəsəlik zamanı birinci növbədə - ölənin uşaqları, miras qoyanın ölümündən sonra doğulmuş uşaq, arvad (ər), valideynlər (övladlığa götürənlər) bərabər pay hüquqlu vərəsələr sayılırlar.

MM-nin 1137-ci, 1159.1 və 1159.1.1-ci maddələrini təfsir edən məhkəmə kollegiyası hesab etmişdir ki, qanun üzrə birinci növbəli vərəsələrin sırasına daxil olan şəxsin motivdən asılı olmayaraq qəsdən cinayət törətməklə mirasqoyanı qətlə yetirməsi onun qətlə yetirilmiş şəxsin əmlakına münasibətdə vərəsəliyə çağırılmasına səbəb olur.

Fiziki şəxsin adi ölümü onun iradə ifadəsinin təbii yolla itirilməsi, şəxsin qətlə yetirilməsi isə onun məcburi şəkildə iradə ifadəsinə xitam verilməsidir.

Göründüyü kimi, hazırkı işdə Ə.Bayramovun qısqançlıq zəminində qəsdən qətlə yetirilməsi sonuncunu bütün iradə ifadəsindən, o cümlədən xüsusi mülkiyyətində olan əmlak barəsində gələcəkdə edə biləcəyi iradə ifadəsindən məhrum etmiş, nəticədə bu hal N.Bayramovun həmin əmlak üzrə vərəsəliyə çağırılmasına əsas yaratmışdır.

Miras qoyanın qısqançlıq zəminində öldürülməsi, qəsdin səbəbindən asılı olmayaraq, onun son iradəsini həyata keçirməyə qəsdən törədilmiş maneə hesab olunduğundan və bunun nəticəsində miras qoyanı qətlə yetirmiş şəxsin özünün vərəsəliyə çağırılmasına şərait yaratdığından MM-nin 1137-ci maddəsinin tələblərinə əsasən həmin şəxs ləyaqətsiz vərəsə hesab olunmalıdır.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsi hesab etmişdir ki, cavabdehin qəsdə miras qoyanın miras əmlakla bağlı son iradəsinin həyata keçirilməsinə, özünün vərəsəliyə çağırılmasına yönəlmədiyindən onu ləyaqətsiz vərəsə hesab etmək olmaz.

Kassasiya kollegiyası isə belə nəticəyə gəlmişdir ki, məhkəmənin bu qənaəti əsassızdır ona görə ki, qanunverici miras qoyanın son iradə ifadəsini yalnız miras əmlakla əlaqələndirməmiş, bunu geniş mənada iradə ifadəsinə maneə kimi dəyərləndirməklə, miras qoyanın son iradəsinə qarşı qəsdən cinayət törətməklə maneə törətmiş şəxslərin vərəsə ola bilməsini istisna etmişdir.

Ümumiyyətlə, yuxarıda göstərilənlərlə bərabər məhkəmə kollegiyası qeyd etməyi zəruri saymışdır ki, qətlə yetirilmiş şəxsə məxsus əmlakın vərəsəlik qaydasında həmin cinayəti törətmiş şəxsin mülkiyyətinə keçməsi MM-nin 1137-ci maddəsinin mənasına və ümumi məzmununa, o cümlədən mülkiyyətin

əldə edilməsinin sivil və dünyəvi qaydalarına ziddir.

Belə ki, mülkiyyətçinin sağlığında əşyaya mülkiyyət hüququnun sivil və dünyəvi qaydada bir şəxsdən digər şəxsə keçməsi yalnız mülkiyyətçinin öz əmlakı barəsində könüllü sərəncamı, yəni iradə ifadəsi əsasında baş tuta bilər. Bu qaydadan kənar surətdə şəxsin mülkiyyətinə üçüncü şəxslər tərəfindən edilmiş hər hansı bir qəsd dövlət tərəfindən müdafiə edilir və qorunur.

Bundan başqa qanunvericilik mülkiyyətçinin öz əmlakı barəsində sağlığında sərəncam verə bilmədiyi təbii ölüm halında, yəni mülkiyyətçinin öz əmlakı barəsində heç bir sərəncam vermədən vəfat etdiyi halda da həmin əmlakın qanun üzrə vərəsəlik qaydasında onun vərəsələrinə keçməsi halını tənzimləyir.

Bununla bağlı vərəsəlik münasibətlərini tənzimləyən normaların məzmunundan (MM-nin 1138-ci maddəsi) görünür ki, təbii ölümə vəfat edən şəxs sağlığında əgər hər hansı bir sərəncam verməklə miras əmlakı barədə qanun üzrə vərəsələrinin hüquqlarını məhdudlaşdırmasa da qanunverici miras qoyana münasibətdə ailə hüquq münasibətləri üzrə üzərinə düşən vəzifələri yerinə yetirməkdən boyun qaçıran şəxslərin miras əmlak barəsində qanun üzrə vərəsəlik hüquqlarının həyata keçirilməsini istisna edir.

Ərin qısqanclıq zəminində və ya hər hansı digər bir motivlə öz arvadını öldürməsi isə yuxarıda qeyd edilən mülki hüquq pozuntularından daha kobud pozuntu olmaqla

könüllük prinsipləri əsasında qurulan və idarə edilən ailə hüquq münasibətlərinə qarşı qəsd formasında edilmiş cinayət əməlidir.

Beləliklə işin qeyd edilən hallarından görüldüyü kimi, iş üzrə bütün halları müəyyən etməsinə və araşdırmasına baxmayaraq Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin Mülki Kollegiyası həmin hallara münasibətdə MM-nin 1137-ci maddəsini tətbiq edərkən göstərilən maddəni düzgün təfsir etməmiş, nəticədə iş üzrə səhv nəticəyə gəlmişdir.

MPM-nin 417.1 və 417.1.4-cü maddələrinin tələblərinə görə kassasiya instansiyası məhkəməsi apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qətnamə və qərardadını tamamilə, yaxud qismən ləğv edib apellyasiya instansiyası məhkəməsində müəyyən edilmiş hallar və sübutlar əsasında yeni qərar qəbul edə bilər.

Göstərilənlərə əsasən Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Mülki Kollegiyasının iş üzrə qəbul etdiyi yekun qərarı ilə kassasiya şikayəti təmin edilərək Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin 17 may 2013-cü il tarixli qətnaməsi ləğv edilmiş və iş üzrə yeni qərar qəbul edilməklə iddiaçılar Abbasov Fəxrəddin Vəli oğlunun və Abbasova Fazilə Səyyad qızının cavabdeh Bayramov Nicat Hidayət oğluna qarşı şəxsin ləyaqətsiz vərəsə elan edilməsinə dair iddiası təmin olunmuş, Əfsanə Fəxrəddin qızı Bayramovadan miras qalmış əmlaka Nicat Hidayət oğlu Bayramov ləyaqətsiz vərəsə hesab edilmişdir.

Azərbaycan Respublikası
Ali Məhkəməsinin hakimi
Vəfəddin İbayev

Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 11-ci fəsilinə hüquqi müəyyənlik prizmasından baxış

Müəyyənlik insanın həyat fəaliyyətinin səmərəliliyinin əsas təminatlarından biridir. İnsanın məqsədi, məqsədə çatmaq üçün qarşısına qoyduğu vəzifələr, həmin vəzifələrin yerinə yetirilməsinin üsül və vasitələri, yolları müəyyən olduqda məqsədə nail olmaq çətinlik yaratmır. Qeyri-müəyyən vəziyyətdə olan insandan fərqli olaraq, azad insan fəaliyyətini planlaşdırır, məqsədinə çatmaq üçün hansı addımları atmalı olduğunu görür, yerinə yetirəcəyi hərəkətlərin və ya hərəkətsizliyin nəticələrini başa düşərək ya onları yerinə yetirir və ya bundan çəkinir. Qeyri-müəyyənlik bir qayda olaraq hərəkət və ya hərəkətsizliyin nəticələrinin necə olacağını qabaqcadan görməyə imkan vermir, insanı çətin vəziyyətdə qoyur, fəaliyyətinin səmərəsizliyinə səbəb olur. Cəmiyyətin fəaliyyətində də müəyyənlik mühüm əhəmiyyət kəsb edir. İnsanın cəmiyyətdəki fəaliyyəti müəyyənliyə, o cümlədən hüquqi müəyyənliyə söykəndikdə daha faydalı olur. Hüquqi müəyyənlik prinsipi digər tələblərlə yanaşı, ən ümumi mənasında mövcud hüquqi vəziyyətə aid aydınlığı və müəyyənliyi nəzərdə tutur. Hüquqi müəyyənlik prinsipi cəmiyyətdə nizam yaradır, cəmiyyət üzvləri üçün vahid davranış qaydalarını müəyyənləşdirir, sabitliyi, əmin-amanlığı təmin edən mühüm mexanizm kimi çıxış edir.

İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsi dəfələrlə bəyan etmişdir ki, "İnsan hüquqları və Əsas Azadlıqların Müdafiəsi haqqında" Konvensiyanın bütün müddəaları, o cümlədən ədalətli məhkəmə araşdırması hüququnu nəzərdə tutan 6-cı maddə Konvensiyanın Preambulasında iştirakçı-dövlətlərin ümumi sərəvəti kimi səciyyələndirdikləri hüququn aliliyinə söykəməli, hüququn aliliyini təmin edən başlıca şərtlərdən biri isə məhz hüquqi müəyyənlik prinsipidir. Hüquqi müəyyənlik prinsipinin təmin edilməsinin əsas şərtlərindən biri də milli qanunvericiliyin dəqiq, konkret olmasıdır. Bu və ya digər qanunun (normanın) hüquqi müəyyənlik prinsipinə uyğunluğu barədə nəticəyə gəlmək üçün həmin qanunun (normanın) müəyyən keyfiyyət meyarlarına cavab verib-verməməsi önəm kəsb edir. İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinin mövqeyinə görə «qanunun keyfiyyət meyarları» onun müəyyənliyi (konkretliyi) və doğura biləcəyi halların gözlənilən olması ilə bağlıdır. Qanun hüquqları pozulan şəxslərdə müdafiə olunacaqlarına əminlik yaratmalı, hər kəsə, lazım gəldikdə zəruri hüquqi yardıma müraciət etməklə mübahisə ilə bağlı dövlət orqanının edə biləcək hərəkətləri qabaqcadan təxmin etməyə imkan verməli, ərazidən əraziyə və yaxud hadisədən hadisəyə hüquq tətbiq edən mövqeyinin dəyişməyəcəyinə inamı təmin etməlidir. Bunun üçün isə Qanunda işlədilən hüquqi anlayışlar aydın və birmənalı olmalı, eyni məsələnin müxtəlif normalarda ziddiyyətli həll olunmasına yol verilməməlidir. Təəssüf hissi ilə qeyd olunmalıdır ki, bəzi hallarda mülki qanunvericilik normaları hüquqi müəyyənlik prinsiplərinin tələblərinə cavab vermir.

İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsi Azərbaycana qarşı qəbul etdiyi qərarlarının bəzilərində ölkə qanunvericiliyinin hüquqi müəyyənlik prinsipinə müvafiq olmamasına istinad etməsi də göstərilənlərin reallığa uyğunluğuna dəlalət edir. Məsələn, "Seyidzadə Azərbaycana qarşı" 03 dekabr 2009-cu il tarixli qərarında İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsi göstərmişdir ki, "daxili qanunvericilik özünün nəticələrinə aid qabaqcadan gözlənilən olmamış və onunla hüquqlarına toxunulan şəxslərin kateqoriyasının müəyyən edilməsinə aid fərziyyələrə əhəmiyyəti yer qoymuşdur. Müvafiq hüquqi müddəalar ərizəçiyə öz hərəkətlərini müəyyən etməyə imkan vermək və passiv seçki hüquqlarının məhdudlaşdırılmasına səbəb olan spesifik növ fəaliyyətləri

qabaqcadan gözləmək üçün kifayət qədər dəqiq olmamışdır. "Dini xadim" və "peşəkar dini fəaliyyət" terminlərinin hər hansı anlayışının olmaması seçki orqanlarına həddən artıq geniş mülahizə sərbəstliyi vermiş və Konstitusiyamızın 85-ci maddəsinin 2-ci hissəsinə və Seçki Məcəlləsinin 14.2.4-cü maddəsinə əsasən məhdudluğunun tətbiqində qanunsuzluq üçün böyük yer saxlamışdır".

Məhkəmə "Qarayev Azərbaycana qarşı" 10 iyun 2010-cu il tarixli qərarında qeyd etmişdir ki, "azadlıqdan məhrum olunma müzakirə olunduqda, xüsusilə vacibdir ki, ümumi prinsip olan hüquqi müəyyənliyə riayət edilsin. Bu səbəbdən vacibdir ki, azadlıqdan məhrum olunma üçün daxili qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş şərtlər açıq-aşkar müəyyən edilsin və qanunvericilik norması özünün tətbiqində qabaqcadan gözlənilən olsun ki, Konvensiya ilə müəyyən olunmuş "qanunilik" standartına cavab versin. Bu standartlar tələb edir ki, özbaşnalığın hər hansı təhlükəsindən yayınmaq və sözügedən hərəkətin səbəb ola bildiyi nəticələri işin halları baxımından ağılabatan dərəcədə qabaqcadan görməyi vətəndaşlara - zərurət olduqda, lazımı məsləhətə - imkan vermək üçün bütün qanunvericiliyin özü qabaqcadan gözlənilən olmalıdır...Hökumət göstərə bilməyib ki, ərizəçi davamlı həbsinin qanuniliyinin məhkəmə tərəfindən yoxlanılmasına imkan verən hər hansı açıq və qabaqcadan gözlənilən prosessual vasitələrə malik olmuşdur".

Milli qanunvericiliyin hüquqi müəyyənlik prinsipinə cavab verməsi, qanun normasının aydın, başa düşülən şəkildə yazılması və nəticələrinin qabaqcadan başa düşülən olması həm hüquq tətbiq edənlər, həm də həmin normaların tətbiq olunduğu şəxslər üçün əhəmiyyət kəsb edir. Hüquqi müəyyənlik, həmçinin onu nəzərdə tutur ki, məcəllə və ya qanunun bölmə, fəsil, paragraf və maddələrinin adları onların məzmununa uyğun olmalı, hüququn mənbəyində müəyyən anlayış bir terminlərlə ifadə olunmalı, hər hansı bir termin nəzərdə tutulan anlayışın açıqlanması, başa düşülməsi üçün imkan yaratmalıdır.

Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəllənin 11-ci fəsilində hüquqi müəyyənlik baxımından kifayət qədər qüsurlar mövcuddur. Təcrübədə Mülki Məcəllənin 11-ci fəsilə ilə tənzimlənən münasibətlərlə bağlı müqavilələrə az müraciət olunması, ən azından məhkəmələrdə bu xarakterli mübahisələrə rast olunmamasını, bəlkə də həmin fəsilin hüquqi müəyyənlik baxımından qüsurlu yazılması ilə əlaqələndirmək olar.

Ona görə də, MM-nin 11-ci fəsilində ifadəsini tapmış və bizim düşüncəmizə görə qüsurlu olan məqamlarla bağlı fikirlərimizi bölüşməyi məqsədmüvafiq hesab etdik.

Birincisi, Mülki Məcəllənin 11-ci fəsilə, onun "Əmlak və əşya hüququ" adlanan üçüncü bölməsinə daxil olmaqla iki: "Tikintiyə vərəsəlik hüququ" və "Özgəsinin daşınmaz əşyasından məhdud istifadə hüququ" paragraflarına ayrılmışdır. Bu cür bölgünün aparılması əslində ona dəlalət etməlidir ki, "tikintiyə vərəsəlik hüququ" "özüsinin daşınmaz əşyasından məhdud istifadə hüququna" aid deyildir. Bu cür bölgünün əsassızlığı barədə qənaətə gəlmək üçün qısa da olsa, özgəsinin daşınmaz əşyasından məhdud istifadə hüququ üzərində dayanmağı vacib hesab edirik.

Özgəsinin daşınmaz əşyasından məhdud istifadə hüququ əşya hüququnun sahəsi olmaqla bir sıra xüsusiyyətlərlə səciyyələnir. Belə ki, özgəsinin daşınmaz əşyasından məhdud istifadə hüququ mülkiyyət hüququ ilə bağlı olsa da, həmin hüquqa malik olan şəxs əşyaya münasibətdə mülkiyyətçi hesab olunmur. Özgəsinin daşınmaz əşyasından məhdud istifadə hüququ mülkiyyət hüququ ilə müqayisədə məhdud xarakterə malikdir. Burada mülkiyyətçi əşya üzərində özünün mülkiyyət hüququnu və əksər hallarda əşya üzərində sərəncam vermək hüququnu özündə saxlamaqla, ondan istifadə və sahiblik hüququnu müvəqqəti olaraq başqasına verir, və ya başqası ilə birlikdə əmlakdan istifadə və ona sahiblik edir. Özgəsinin daşınmaz əşyasından məhdud istifadə hüququ müstəqil xarakterə malik olmur, o mülkiyyət hüququndan törəmədir.

Özgəsinin daşınmaz əşyasından məhdud istifadə hüququnun digər xüsusiyyəti ondadır ki, o, mülkiyyət hüququ ilə bağlı olduğuna görə bir növ mülkiyyət hüququnu "müşahidə" edir. Belə ki, əşyaya mülkiyyət hüququnun başqa şəxsə keçdiyi hallarda, mülkiyyətinin dəyişməsinə baxmayaraq əşya öz yüklülüyünü saxlayır və özgəsinin daşınmaz əşyasından məhdud istifadə hüququ olan şəxs həmin hüquqdan istifadə etməkdə davam edir. Bunun hüquqi əsasını isə MM-nin 158.3-cü maddəsi təşkil edir. Həmin maddəyə əsasən əmlaka mülkiyyət hüququnun başqa şəxsə

keçməsi həmin əmlaka olan digər əmlak hüquqlarının xitamına səbəb olmur, bu şərtlə ki, əldə edən şəxs əmlakın yüklülüyünün olmamasına münasibətdə vicdanlı olsun.

Özgəsinin daşınmaz əşyasından məhdud istifadə hüququnun mülkiyyət hüququ ilə eyni üsulla müdafiə olunmasını da həmin hüquqa aid səciyyəvi xüsusiyyət kimi qeyd etmək olar. MM-nin 158.4-cü maddəsinə əsasən mülkiyyətçi olmayan şəxsin əmlak hüquqları istənilən şəxs, o cümlədən mülkiyyətçi tərəfindən pozulmaqdan müdafiə edilir.

Özgəsinin daşınmaz əşyasından məhdud istifadə hüququna aşağıdakı kimi anlayış vermək olar:

Özgəsinin daşınmaz əşyasından məhdud istifadə hüququ dedikdə, mülkiyyətçi olmayan şəxsin özgəsinin mülkiyyətində olan əşyadan mülkiyyətçi ilə razılaşması və ya məhkəmə qərarı əsasında öz mənafeyi üçün istifadə etməsi nəticəsində əmələ gələn ictimai münasibətləri tənzimləyən hüquq normalarının məcmusu başa düşülür.

Mülki Məcəllənin "Əşya istifadə hüquqları" adlanan 11-ci fəsilinin 1-ci paragrafı "Tikintiyə vərəsəlik hüququ" adlanmaqla tikintiyə vərəsəlik hüququ olan şəxsin özgə mülkiyyətçiyə məxsus torpaq sahəsindən məhdud istifadə hüququnu nəzərdə tutmaqla bu cür istifadə ilə bağlı meydana çıxan münasibətləri tənzimləyir. Belə ki, MM-nin tikintiyə vərəsəlik hüququnun anlayışını nəzərdə tutan 250.1-ci maddəsinə əsasən, torpaq sahəsi elə yüklü ola bilər ki, onun üstündə və ya altındakı binaya malik olmaq hüququ - özgəninkiləşdirilən və vərəsəlik üzrə keçən hüquq xeyrinə yükləmə aparılan şəxsə mənsub olar. Anlayış çox da uğurlu hesab olunmasa da, hər halda onu nəzərdə tutur ki, tikintiyə vərəsəlik hüququndan söhbət getdiyi hallarda özgəsinin mülkiyyətində olan torpaq sahəsi yüklü olur. Bu hüququ, yəni həmin torpaq sahəsinin üstündə və ya altında olan binanı özgəninkiləşdirmək və vərəsəlik üzrə keçirmək hüququ torpağın mülkiyyətçisinə deyil, xeyrinə yüklülük aparılan şəxsə məxsus olur. Beləliklə, MM-nin 250.1-ci maddəsində nəzərdə tutulan anlayışdan məlum olur ki, tikintiyə vərəsəlik hüququ dedikdə də, mülkiyyətçi olmayan şəxsin özgəsinin mülkiyyətində olan torpaqın mülkiyyətçi ilə razılaşması əsasında öz mənafeyi üçün istifadə etməsi nəticəsində əmələ gələn ictimai münasibətləri tənzimləyən hüquq normalarının məcmusu başa düşülür. Belə olan halda tikintiyə vərəsəlik hüququnun da özgəsinin əşyasından məhdud istifadə hüququna aid olması heç bir şübhə doğurmur. Hüquq ədəbiyyatında da tikintiyə vərəsəlik hüququ özgəsinin əşyasından məhdud istifadə hüququna aid edilir. Qeyd olunanlar belə nəticəyə gəlməyə əsas verir ki, Mülki Məcəllənin "Əşya istifadə hüquqları" adlanan 11-ci fəsilinin "Tikintiyə vərəsəlik hüququ" və "Özgəsinin daşınmaz əşyasından məhdud istifadə hüququ" paragraflarına ayrılmasını düzgün hesab etmək olmaz. Çünki tikintiyə vərəsəlik hüququ ilə bağlı münasibətlərdə də mülkiyyətçi olmayan şəxsin özgəsinin mülkiyyətində olan torpağından öz mənafeyi üçün istifadə etməsi nəticəsində əmələ gələn ictimai münasibətlərdən söhbət gedir.

İkincisi, MM-nin 11-ci fəsilinin 1-ci paragrafı "Tikintiyə vərəsəlik hüququ" adlanır və bu paragrafda tikintiyə vərəsəlik hüququ ilə bağlı münasibətləri tənzimləyən normalar öz əksini tapmışdır. Həmin fəsilin normaları ilə tanış olmadan, paragrafın yalnız adını oxuduqda ilkin olaraq belə bir təsəvvür yaranır ki, həmin fəsildə tikintiyə vərəsəlik ilə bağlı münasibətlərdən söhbət gedəcəkdir. Əslində isə həmin paragrafda nəzərdə tutulan normalar tikintiyə vərəsəlik hüququ ilə bağlı münasibətləri deyil, özgəsinin mülkiyyətində olan torpaq sahəsindəki tikintiyə hüququn yaranması barədə müqavilənin bağlanması qaydası, onun məzmunu, müqavilənin xitamı və onun nəticələri, həmin tikintidən istifadə, onun vərəsəlik üzrə keçməsi və özgəninkiləşdirilməsi məsələlərini tənzimləyir. Qeyd olunan paragrafda vərəsəlik ilə bağlı yeganə müddəə ondan ibarətdir ki, özgəsinin torpaq sahəsindəki tikintidən istifadə hüququ olan şəxs həmin hüququ vərəsəlik qaydasında keçirə bilər. Yəni həmin hüquqa malik olan şəxs hüququ vəsiyyət edə bilər və ya o, öldükdə həmin hüquq qanun üzrə vərəsələrinə keçə bilər. Ona görə hesab edirik ki, qeyd olunan münasibətləri tənzimləyən hüququn tikintiyə vərəsəlik hüququ adlandırılması uğurlu seçim hesab oluna bilməz. "Tikintiyə vərəsəlik hüququ" ifadəsinin "özgəsinin mülkiyyətində olan torpaq sahəsindəki tikintiyə hüququ" və ya "torpaq sahəsindəki tikintiyə hüququ" kimi adlandırılması məqsədmüvafiq olardı. Belə halda artıq paragrafın adını oxuduqda orada nədən söhbət getdiyi aydın olardı.

Üçüncüsü, MM-nin 250-ci maddəsinin adı "Tikintiyə vərəsəlik hüququ anlayışı" adlanmaqla aşağıdakıları nəzərdə tutur:

250.1. Torpaq sahəsi elə yüklü ola bilər ki, onun üstündə və ya altındakı binaya malik olmaq hüququ - özgəninkiləşdirilən və vərəsəlik üzrə keçən hüquq xeyrinə yükləmə aparılan şəxsə mənsub olar. Tikintiyə vərəsəlik hüququ daşınmaz əmlakın dövlət reyestrində qeydə alınır.

250.2. Tikintiyə vərəsəlik hüququ tikinti üçün zəruri olmayan, lakin binadan daha yaxşı istifadə etməyə imkan verən torpaq sahəsi hissəsinə şamil edilə bilər.

250.3. Tikintiyə vərəsəlik hüququnun müddəti tərəflərin razılaşması ilə müəyyənləşdirilir, lakin doxsan doqquz ildən çox ola bilməz.

Tikintiyə vərəsəlik hüququna verilən anlayışdan məlum olur ki, burada torpaq sahəsinin yüklülüyündən söhbət gedir və bu yüklülük torpağın üstündə və ya altındakı binaya malik olmaq hüququnda öz ifadəsini tapır və xeyrinə yükləmə aparılan şəxsə mənsub olmaqla özgəninkiləşdirilən və vərəsəlik üzrə keçə bilər. Lakin Məcəllədə tikintiyə vərəsəlik hüququna həsr olunmuş paragrafi tam oxuduqdan sonra belə nəticəyə gəlmək olur ki, tikintiyə vərəsəlik hüququ həm də torpaq sahəsində tikinti aparmaq, ondan istifadə edib fayda götürmək, tikintiyə sahib olmaq, tikinti barədə sərəncam verməklə ona olan hüququ özgəninkiləşdirmək və vərəsəlik üzrə keçirmək hüquqlarını da əhatə edir. Ona görə hesab edirik ki, Məcəllənin 250.1-ci maddəsində tikintiyə vərəsəlik hüququna verilən anlayış tam və anlaşılıqlı deyildir. Bundan əlavə tikintiyə vərəsəlik hüququnun anlayışını nəzərdə tutan maddənin 2-ci cümləsində qeyd olunur ki, "tikintiyə vərəsəlik hüququ daşınmaz əmlakın dövlət reyestrində qeydə alınır". Bu cümlənin tikintiyə vərəsəlik hüququnun anlayışına heç bir aidiyyəti olmadığı halda 250.1-ci maddədə verilməsi məqsədmüvafiq hesab oluna bilməz. Həmçinin, "Tikintiyə vərəsəlik hüququnun müddəti tərəflərin razılaşması ilə müəyyənləşdirilir, lakin doxsan doqquz ildən çox ola bilməz" məzmunlu 250.3-cü maddənin də tikintiyə vərəsəlik hüququ anlayışı altında verilməsi qanunvericilik texnikası baxımından uğurlu seçim hesab oluna bilməz. Həmin məsələlərin "Tikintiyə vərəsəlik hüququ haqqında müqavilə" adlanan 251-ci maddədə verilməsi daha doğru olardı.

Dördüncüsü, MM-nin 11-ci fəsilinin 2-ci paragrafi "Özgəsinin daşınmaz əşyasından məhdud istifadə hüququ" adlandırılmaqla iki yarımparaqrafa (servitut və uzufrukt) ayrılmışdır. Paraqrafa verilmiş addan belə məlum olur ki, həm servitut və həm də uzufrukt yarımparaqraflarında - özgəsinin daşınmaz əşyasından məhdud istifadə hüququ ilə bağlı münasibətləri tənzimləyən normalar öz ifadəsini tapacaqdır. MM-nin "Servitut anlayışı" adlanan 255-ci maddəsində servituta aşağıdakı kimi anlayış verilir: "Servitut daşınmaz əşyanın digər daşınmaz əşya mülkiyyətçisinin xeyrinə elə yüklü edilməsidir ki, bu zaman ona (digər daşınmaz əşyanın mülkiyyətçisinə) ayrı-ayrı hallarda əşyadan istifadə etməyə icazə verilir və ya daşınmaz əşyanın mülkiyyətçisinə müəyyən hərəkətləri yerinə yetirməyə və ya mülkiyyət hüququndan irəli gələn digər hüquqları həyata keçirməyə icazə verilmir". MM-nin "Uzufrukt anlayışı" adlanan 263-cü maddəsində isə uzufrukta anlayış verilərək göstərilir ki, "Uzufrukt əşyanın və ya hüquqların elə yüklülüyüdür ki, bu zaman xeyrinə yüklülük müəyyənləşdirilən şəxs (uzufruktuar) onlardan istifadə etmək və fayda götürmək hüququna malikdir, lakin mülkiyyətçidən fərqli olaraq bu əşyanı və hüquqları girov qoymaq, özgəninkiləşdirmək və ya vərəsəlik üzrə vermək hüququna malik deyildir. Uzufrukt ayrı-ayrı faydaların istisna edilməsi ilə məhdudlaşdırıla bilər". Həmin maddələri müqayisə etdikdə məlum olur ki, servitut özgəsinin daşınmaz əşyasından məhdud istifadə hüququnu nəzərdə tutduğu halda, uzufrukt əşyadan başqa özgəsinin hüququndan da məhdud istifadə hüququnu nəzərdə tutur. MM-nin 264-cü maddəsində isə qeyd olunur ki, "uzufruktun verilməsi üçün daşınar əşyalar və ya hüquqlar ilə bağlı halda onların uzufruktuara keçməsi, daşınmaz əşyalarla bağlı halda isə onların daşınmaz əmlakın dövlət reyestrində qeydə alınması zəruridir". Deməli, uzufrukt daşınmaz əşyalarla yanaşı daşınar əşyalar barəsində də müəyyən edilə bilər. Belə olan halda isə 11-ci fəsilin 2-ci paragrafının adının "Özgəsinin daşınmaz əşyasından məhdud istifadə hüququ" adlandırılması paragrafın məzmunu ilə ziddiyyət təşkil edir.

Beşincisi, servitut yarımparaqrafında bəzi maddələr anlaşılmaq şəkildə yazılmış və maddəni oxuduqda qanunvericinin məqsədini başa düşmək olmur. Məsələn, MM-nin 255.5-ci maddəsində

qeyd olunur ki, "mülkiyyətçi özünə mənsub digər daşınmaz əşya hesabına öz daşınmaz əşyasına servitut vermək hüququna malikdir". Servitutun anlayışından başa düşülür ki, mülkiyyətçi servitutu başqa daşınmaz əmlakın mülkiyyətçisinə verir. Mülkiyyətçinin özünün özünə servitut verməsinə ehtiyac yoxdur. O, onsuz da öz mülkiyyətində olan əmlakdan istifadə etmək, ona sahiblik etmək hüququna malikdir. Belə olan halda düşünülür ki, qanunverici mülkiyyətçinin özünə mənsub digər daşınmaz əşya hesabına öz daşınmaz əşyasına servitut vermək hüququna malik olmasını deyil, yəqin ki, servitut almaq hüququna malik olmasını rəsmiləşdirmək niyyətində olub. Ona görə də həmin cümlədə "servitut vermək" ifadəsi "servitut almaq" ifadəsi ilə əvəz olunmalıdır.

Altıncısı, MM-nin 255.8-ci maddəsində göstərilir ki, "Daşınmaz əşya müəyyən şəxsin xeyrinə servitutla yüklü edilə bilər. Bu cür yüklülük şəxsi servitut adlanaraq ondan ibarət olur ki, mülkiyyətçidən başqa, həmin şəxs binadan və ya onun bir hissəsindən özü və ya ailəsi üçün mənzil kimi istifadə edə bilər. Şəxsi servitut başqa şəxslərə verilmir". Bu normanın tətbiqində tətbiqi ilə bağlı düşünək ki, hər hansı bir mülkiyyətçinin torpaq sahəsi digər bir şəxsin xeyrinə servitutla yüklü edilmişdir. İstinad etdiyimiz maddənin birinci cümləsi baxımından burada hər şey normal və qanunidir. Belə ki, birinci cümlə nəzərdə tutur ki, daşınmaz əşya müəyyən şəxsin xeyrinə servitutla yüklü edilə bilər. Növbəti addımı atıb maddənin ikinci cümləsinin də tətbiqinə cəhd edək. Onda belə bir nəticəyə gələcəyik ki, bu cür yüklülük şəxsi servitut adlanaraq ondan ibarət olacaqdır ki, mülkiyyətçidən başqa, həmin şəxs binadan və ya onun bir hissəsindən özü və ya ailəsi üçün mənzil kimi istifadə edə bilər. Bəs onda yüklü edilmiş torpaq sahəsindən necə mənzil kimi istifadə olunacaqdır. Həm də bu şəxsi servitut adlanacaqdır. Fikirləşmək lazımdır ki, qanunverici burada nəyi nəzərdə tutmaq istəyib. Bəlkə birinci cümlədə "daşınmaz əşya" yerinə "mülkiyyətdə olan yaşayış sahəsi" ifadəsini işlədək? Tam aydınlıq əldə etmək üçün maddə üzərində kifayət qədər ətraflı iş aparılması tələb olunur.

Yeddincisi, MM-nin 256-cı maddəsində göstərilir ki:

256.1. Servitutun verilməsi üçün daşınmaz əmlakın dövlət reyestrində onun qeydə alınması zəruridir. Servitutun əldə edilməsi və qeydə alınması üçün torpağa mülkiyyət haqqında müddəalar qüvvədədir.

256.2. Servitut verilməsinə dair müqavilə notariat qaydasında təsdiqləndikdə etibarlıdır.

256-cı maddə "servitutun qeydə alınması" adlandırıldığına görə hesab edirik ki, bu cümlədə "servitutun verilməsi üçün" ifadəsi "servitutun qüvvəyə minməsi üçün" ifadəsi ilə əvəz olunmalıdır. Çünki servitutun verilməsi barədə müqavilə bağlandıqdan sonra o, daşınmaz əmlakın dövlət reyestrində qeydə alınma bilər. Onun verilməsi, yəni müqavilənin bağlanması üçün o qabaqcadan qeydiyyatda ola bilməz.

Səkkizincisi, MM-nin 256.1-ci maddəsinin ikinci cümləsi də aydın ifadə olunamamışdır: "Servitutun əldə edilməsi və qeydə alınması üçün torpağa mülkiyyət haqqında müddəalar qüvvədədir". Bəlkə qanunverici servitutun qüvvədə olduğu müddətdə mülkiyyət hüququna dair müddələrin qüvvədə olmasını nəzərdə tutur. Belə olan halda nə üçün maddədə yalnız torpağa mülkiyyət haqqında müddələrdən söhbət gedir. Axı servitut ilə bağlı müddəalar təkcə daşınmaz əmlak olan torpaqla məhdudlaşmır. Digər daşınmaz əmlaklara münasibətdə də servitut tətbiq oluna bilər.

Doqquzuncusu, MM-nin 256-cı maddəsi ilə əlaqədar onu da qeyd etmək lazımdır ki, 256.1-ci maddə servitutun daşınmaz əmlakın dövlət reyestrində qeydə alınmasını, 256.2-ci maddə isə servitut verilməsinə dair müqavilənin notariat qaydasında bağlanmasını nəzərdə tutur. Ardıcılıq baxımından ilkin olaraq müqavilə bağlanır, sonra isə onu qeydiyyatdan keçirmək olar. Ona görə də, 256.1-ci maddə ilə 256.2-ci maddənin məzmunları dəyişdirilərsə daha məqsədmüvafiq olardı.

Onuncusu, MM-nin 257.1-ci maddəsində qeyd olunur ki, "Servitut almış şəxs (ixtiyarlı şəxs) servitutun saxlanması və həyata keçirilməsi üçün tələb olunan hər şeyi edə bilər, lakin o öz hüququndan imkan daxilində elə istifadə etməlidir ki, bu, yüklü olan mülkiyyətçinin mənafeələrinə zidd olmasın və ona lüzumsuz narahatlıq yaratmasın". Burada işlədilən "hər şeyi edə bilər" ifadəsini uğurlu hesab etmək olmaz, çünki servitutu almış şəxs müqavilədə və ya məhkəmənin qərarında

ifadəsini tapmış, və ya servituddan istifadə üçün tələb olunan hərəkətləri yerinə yetirmək hüququ qazanır.

On birincisi, MM-nin 262.5-ci maddəsində göstərilir ki, "əgər ixtiyarı verilmiş daşınmaz əşyanın mülkiyyətçisi yüklü olan daşınmaz əşyanın mülkiyyətçisi olursa, o, servituta xitam verə bilər". Əslində "ixtiyarı verilmiş daşınmaz əşyanın mülkiyyətçisi" elə "yüklü olan daşınmaz əşyanın mülkiyyətçisi"dir. Yəqin ki, qanunverici "ixtiyarlı şəxs"in yüklü olan daşınmaz əşyanın mülkiyyətçisi olmasını nəzərdə tutur. Belə halda hüquqlar qovuşur. Həm ixtiyarlı şəxs, həm də "yüklü olan daşınmaz əşyanın mülkiyyətçisi" eyni şəxs olur. Həmin şəxs isə servituta xitam verə bilər.

On ikincisi, servitutla bağlı MM-də ifadəsini tapan normalarda eyni anlayışların müxtəlif terminlərlə ifadə olunması da təəssüf doğurur. Məsələn:

- 1) yüklü olan mülkiyyətçi (MM-nin 257.1-ci maddəsi);
- 2) servitutla yüklü olan mülkiyyətçi (MM-nin 257.2-ci maddəsi);
- 3) servitutla yüklü olan daşınmaz əmlak (MM-nin 258.1-ci maddəsi);
- 4) yüklü olan daşınmaz əşya (MM-nin 260.2-ci maddəsi);
- 5) servitutla yüklü olan daşınmaz əşyanın mülkiyyətçisi (MM-nin 261.1-ci maddəsi);
- 6) yüklü olan və ya ixtiyarı verilmiş daşınmaz əşya (MM-nin 262.1-ci maddəsi);
- 7) fiziki və ya hüquqi şəxsə mənsub daşınmaz əşya (MM-nin 262.3-cü maddəsi);
- 8) ixtiyarı verilmiş daşınmaz əşya (MM-nin 262.6-cı maddəsi).

"Yüklü olan mülkiyyətçi" terminindən istifadə isə ümumiyyətlə yolverilməzdir. Çünki mülkiyyətçi deyil, ona mülkiyyət hüququ əsasında mənsub olan əmlak yüklü ola bilər.

On üçüncüsü, servitutla bağlı MM-nin 255- 262-ci maddələrində servitutun məhkəmə qərarı əsasında müəyyənləşdirilməsi barədə müddəa öz əksini tapmamışdır. Lakin MM-nin 175.1-ci maddəsinə əsasən "əgər torpaq sahəsi mülkiyyətçisinin öz sahəsindən ictimai yola, elektrik, neft, qaz və su təchizatı xətlərinə keçidi yoxdursa, o, tələb edə bilər ki, qonşular ona tam əvəzi ödənilməklə zəruri keçid ayırsınlar. Tələb ilk növbədə o qonşuya qarşı yönəldilir ki, mülkiyyət və keçid münasibətləri ilə əlaqədar keçid verilməsinin ondan tələb edilməsi daha yolveriləndir; daha sonra tələb keçidin daha az zərər vurduğu qonşulara yönəldilir. Zəruri keçid müəyyənləşdirilərkən qarşılıqlı mənafeələr nəzərə alınmalıdır". Deməli, məhkəmə qətnaməsinə əsasən də servitutu müəyyən edilə bilər. Ona görə də, həmin xüsusatın da servitutla bağlı normalarda əks etdirilməsi məqsədmüvafiq olardı.

On dördüncüsü, MM-nin uzufruktun müəyyən edilməsi və tənzimlənməsini nəzərdə tutan normalarında da bəzi qüsuralara rast gəlmək olur. Məsələn, MM-nin 263.2-ci maddəsi nəzərdə tutur ki, "uzufrukt pullu və pulsuz ola bilər". Fikrimizcə, burada "pullu və pulsuz" ifadəsi "əvəzli və əvəzsiz" ifadəsi ilə əvəz olunmalıdır.

On beşincisi, MM-nin uzufruktuarın hüquq və vəzifələrini nəzərdə tutan 265.13-cü maddəsində göstərilir ki, "uzufruktuar əşyanın məhv olması və dəyərinin azalması üçün, əgər zərərin onun təqsiri üzündən baş vermədiyini sübuta yetirməzsə, məsuliyyət daşıyır. O, istifadəyə daxil olmamış və işlədilmiş predmetlərin əvəzini verməlidir". Uzufruktuarın istifadəyə daxil olmamış predmetlərin əvəzini verməsi məntiqli hesab oluna bilməz. Ona görə güman edilir ki, qanunverici uzufruktuarın "istifadəyə daxil olmuş və işlədilmiş predmetlərin əvəzini vermək" vəzifəsinin müəyyən edilməsi niyyəti olmuşdur.

On altıncısı, MM-nin 267-ci maddəsi mənzilə uzufruktun xüsusiyyətlərini müəyyən edir. Həmin maddədə göstərilir ki:

"267.1. Mənzilə uzufrukt binada və ya onun bir hissəsində mənzilə malik olmaq ixtiyarından ibarətdir. O, üçüncü şəxslərə verilə bilər və vərəsəlik üzrə keçmir. Ona istifadə hüququ haqqında müddəalar şamil edilir.

267.2. Mənzilə uzufrukt adətən uzufruktuarın şəxsi tələbatı ilə müəyyənləşdirilir. Lakin o, əgər mülkiyyətçi birbaşa şərt qoymayıbsa, öz ailəsinin

üzlərini və ya binada onunla birgə yaşayanları öz mənzilinə götürə bilər. Əgər mənzil hüququ binanın bir hissəsi ilə məhdudlaşdırsa, uzufruktuar birgə istifadə üçün nəzərdə tutulan predmetlərdən istifadə edə bilər.

267.3. Əgər uzufruktuarın müstəsna mənzil hüququ varsa, o, mənzilin adı saxlanması xərclərini çəkir. Əgər onun birgə istifadəyə hüququ varsa, mənzilin saxlanması xərclərini mülkiyyətçi çəkir".

Yuxarıda biz MM-nin 255.8-ci maddəsindəki qüsurlardan bəhs etmişdik.

Həmin maddə qismən mənzilə servitut hüququndan bəhs edir və müəyyən edirdi ki, "mülkiyyətçidən başqa, həmin şəxs binadan və ya onun bir hissəsindən özü və ya ailəsi üçün mənzil kimi istifadə edə bilər". Fikrimizcə, özgəsinin mülkiyyətində olan mənzildən istifadə hüququ ilə bağlı müddələrin servituta deyil, məhz uzufrukta aid edilməsi daha düzgün olardı. Çünki servitutun anlayışını müəyyən edən 255.1-ci maddə həmin münasibətin tərəflərinin hər ikisinin daşınmaz əmlakın mülkiyyətçisi olmasını nəzərdə tutduğu halda, özgəsinin mülkiyyətində olan mənzildən istifadə hüququ bir qayda olaraq daşınmaz əmlakın mülkiyyətçisi olmayan şəxslər üçün müəyyən edilir.

On yeddincisi, MM-nin uzufrukta xitam verilməsini nəzərdə tutan 268.1-ci maddəsi müəyyən edir ki, "uzufrukta əşya tamamilə məhv olduqda, uzufruktun müddəti bitdikdə, uzufruktuar uzufruktdan imtina etdikdə, habelə uzufruktuarın ölümü ilə əlaqədar olaraq, hüquqi şəxslər üçün isə onların buraxılması ilə əlaqədar olaraq xitam verilir". MM-nin hüquqi şəxslərə həsr olunmuş normalarında "hüquqi şəxslərin buraxılması" ifadəsindən deyil, "hüquqi şəxslərin ləğvi" ifadəsindən istifadə olunur. Ona görə də, Məcəllənin 268.1-ci maddəsində də hüquqi şəxslərin ləğvi ifadəsindən istifadə eilməsini məqsədamüvafiq hesab edirik.

Qeyd olunanlar ona dəlalət edir ki, MM-nin 11-ci fəsilə bağlı qanunvericilikdə müvafiq dəyişikliklərin aparılması vacibdir. Həmin fəsilin normalarının anlaşılıqlı və başa düşülən tərzdə Məcəlləyə daxil edilməsi vətəndaşlar arasında bu sahədəki münasibətlərin tənzimlənməsi üçün MM-yə müraciət edilməklə müqavilələrin bağlanması üçün əlverişli şərait yaradacaqdır.

Azərbaycan Respublikasının
əməkdar hüquqşünası
Müzəffər Ağazadə

İnzibati Xətalər Məcəlləsində qərarlardan şikayət vermənin problemləri barədə

Məlum olduğu kimi Azərbaycan Respublikasında hüquqpozmaların mülki, cinayət və inzibati növlərindən fərqli olaraq inzibati xətalər törədilməsi ilə bağlı hüquqpozmalar, onların mahiyyəti, növləri, təsnifatı, bu hüquqpozmalara görə müəyyən edilən sanksiyalar, icraatın aparılma xüsusiyyətləri və s. məsələlər vahid Məcəllə ilə nizama salınır. Yəni bu növ hüquqpozmalar üçün müəyyən edilən maddi və prosessual normalar bir Məcəllə ilə əhatə olunmuşdur. Belə ki, Azərbaycan Respublikası İnzibati Xətalər Məcəlləsinin (bundan sonra İXM) 1-356-cı maddələri maddi, 357-458-ci maddələri isə prosessual hüquq normalarından ibarətdir.

İXM-də ziddiyyətli, yaxud anlaşılmasız çətinlik yaradan normalar kifayət qədərdir. Bu günkü yazıda inzibati xətalər üzrə prosessual qanunvericiliyin tərkib hissələrindən biri olan qərarlardan şikayət vermə ilə bağlı iki dolaşqı normadan danışmaq istəyirik.

İXM-nin 430-cu maddəsinə əsasən inzibati xətalər haqqında qərarlardan barəsində qərar çıxarılmış fiziki şəxs, yetkinlik yaşına çatmayanların qanuni nümayəndəsi, hüquqi şəxsin nümayəndəsi, zərərçəkmiş şəxs, habelə müdafiəçi və nümayəndə tərəfindən şikayət, prokuror tərəfindən isə protest verilə bilər. Həmin maddədə belə qərarlardan verilən şikayət və protestlərə baxmağa səlahiyyəti olan orqanların siyahısı da verilmişdir: apellyasiya instansiya məhkəməsi, kollegial orqanın olduğu yerin məhkəməsi, yuxarı səlahiyyətli orqan (vəzifəli şəxs) və ya birinci instansiya məhkəmələri.

Haqqında söhbət açacağımız məsələnin mahiyyətinə keçməmişdən əvvəl qeyd etməliyik ki, inzibati xətalər haqqında işlər üzrə qərarlardan şikayət verilməsindən bəhs edən İXM-nin 430-cu maddəsində icraatın iştirakçılarının hüquq bərabərliyi məsələsində də uyğunsuzluq vardır.

Həmin maddənin mətnindən görünür ki, birinci instansiya məhkəməsinin, yəni hakimin qərarından apellyasiya instansiya məhkəməsinə şikayət və ya protest verilə bilər. Burada apellyasiya instansiyası məhkəməsi belə işlərə baxılmasında **ikinci instansiya** rolunu oynayır. İXM-nin 430.2.2 və 430.2.3-cü maddələri ilə nəzərdə tutulan hallarda isə vəziyyət dəyişir və avtomatik olaraq ilkin qərarların qanuniliyini yoxlayan instansiyaların sayı çoxalır. Belə ki, həmin maddələrlə müəyyən edilən normalara görə kollegial orqanın qərarından bu orqanın olduğu yerin məhkəməsinə, səlahiyyətli orqanın (vəzifəli şəxsin) qərarından isə yuxarı səlahiyyətli orqana (vəzifəli şəxsə) və ya məhkəməyə şikayət verilə bilər. Ölkə qanunvericiliyi heç bir halda birinci instansiya məhkəmələrinin qərarlarından apellyasiya şikayəti vermə hüququnu məhdudlaşdırmadığından təbii ki, inzibati xətalər üzrə icraatın iştirakçıları belə bir şikayət vermə hüququna malikdirlər. Belə olduqda İXM-nin 430.2.2-ci maddəsi ilə nəzərdə tutulan hallarda apellyasiya instansiya məhkəməsi **üçüncü** (kollegial orqanın qərarından birinci instansiya məhkəməsinə, axırıncı qərardan isə apellyasiya instansiyası məhkəməsinə şikayət (protest) verildikdə), 430.2.3-cü maddəsi ilə nəzərdə tutulan hallarda (birinci variant) isə **həтта dördüncü instansiya** (səlahiyyətli orqanın (vəzifəli şəxsin) qərarından yuxarı səlahiyyətli orqana (vəzifəli şəxsə), onun qərarından birinci instansiya məhkəməsinə, axırıncı qərardan isə apellyasiya instansiyası məhkəməsinə şikayət (protest) verildikdə) rolunu oynayır.

İXM-nin 430-cu maddəsi barədə belə mülahizələr söyləməyə haqqımız vardır. Çünki qeyd etdiyimiz kimi inzibati xətalər qanunvericiliyində inzibati xətalər üstündə qəbul edilən kollegial və səlahiyyətli orqanların (vəzifəli şəxslərin) qəbul etdikləri qərarlardan məhkəmələrə şikayət (protest) verilməsini məhdudlaşdıran, yaxud belə icraatın hər hansı mərhələdə başa çatmasını müəyyən edən normalar yoxdur.

Şikayətlərə baxmalı olan instansiyaların çoxluğu qərarlardan narazı qalan proses iştirakçısının istəyinə nail olmaq şansını artırır. Şübhəsiz ki, belə şəxs qanunun ona verdiyi bütün hüquqlardan istifadə etməyə çalışır. Nəticədə inzibati xətlər üzrə icraatın iştirakçıları son qərar qəbul ediləndə bir halda **iki** mərhələdə, digər halda isə **üç**, hətta **dörd** mərhələdə özünün hüquqları uğrunda mübarizə aparmaq imkanına malik olur. Bunu isə proses iştirakçılarının qanun qarşısında bərabərliyi prinsipinin (İXM-nin 7-ci maddəsi) pozulması kimi qiymətləndirmək olar.

Qeyd edildiyi kimi, İXM-nin 430-cu maddəsinə görə inzibati xətlərə dair işlər üzrə qəbul edilən məhkəmə qərarlarından icraatın iştirakçısı olan **zərərçəkmiş şəxsin** də şikayət vermək hüququ vardır. Məhkəmə təcrübəsi göstərir ki, zərərçəkmiş şəxs **demək olar ki, bütün hallarda** inzibati məsuliyyətə cəlb olunan şəxsin əsassız məsuliyyətdən azad edilməsi, ona tətbiq olunan tənbehin yüngüllüyü, ziyanın tutulması, yaxud tutulmalı olan maddi və mənəvi zərərin azlığı kimi məsələlərdən şikayət edir. Başqa sözlə zərərçəkmiş inzibati məsuliyyətdən azad edilən şəxsin qanuna müvafiq sürətdə tənbeh edilməsində, yaxud ona təyin edilən inzibati tənbeh tədbirinin daha da sərtləşdirilməsində ısrarlı olur.

Prokuror tərəfindən verilən protestlərdə də əksər hallarda onun mövqeyi zərərçəkmişin mövqeyi ilə üst-üstə düşür. Yəni hər iki halda apellyasiya instansiyası məhkəməsindən barəsində qərar çıxarılmış şəxsin vəziyyətinin ağırlaşdırılması barədə qərar çıxarılması xahiş edilir.

İXM-nin 430-cu maddəsi ilə müəyyən edilən normadan belə məntiqi nəticə çıxarmaq olar ki, bir halda ki, zərərçəkmiş şəxsin və prokurorun birinci instansiya məhkəməsinin qərarlarından apellyasiya şikayəti (protesti) vermək hüququ tanınmışdır, deməli apellyasiya instansiya məhkəməsinin bu şikayəti (protesti) təmin etməklə qərarı dəyişdirmək (o cümlədən şəxsin vəziyyətini ağırlaşdırmaq) hüququ da olmalıdır.

Lakin mövcud qanunvericilikdə adı çəkilən norma məntiqi sonluqla bitmir. Belə ki, İXM-nin 436.1.3-cü maddəsi mübahisə üzrə məntiqi qərar qəbul etmənin qarşısını alır. Həmin maddəyə görə apellyasiya instansiyası məhkəməsi o halda qərarın dəyişdirilməsi haqqında yeni qərar qəbul edə bilər ki, bu qərar şəxsin vəziyyətini ağırlaşdırmasın və ya tətbiq edilən inzibati tənbeh növü daha ağır ilə əvəz edilməsin.

Bir sözlə baxış zamanı inzibati xəta törətmiş şəxslərin vəziyyəti yuxarı instansiya məhkəməsi tərəfindən heç bir halda ağırlaşdırıla bilməz. Məsələyə məntiqlə yanaşdıqda bu mövqe qərarlara İXM-nin 430.2.2 və 430.2.3-cü maddələrində nəzərdə tutulmuş hallara, yəni şikayətlərə ilkin baxışın kollegial orqan, səlahiyyətli orqan (vəzifəli şəxs) tərəfindən baxılması hallarına da aiddir.

Deməli belə şikayətlər (protestlər) üzrə qəbul ediləcək qərarların mahiyyəti əvvəlcədən məlumdur. İXM-nin 436.1.3-cü maddəsinin mövcudluğu səbəbindən məhkəmə təcrübəsində apellyasiya instansiyası məhkəməsinin inzibati məsuliyyətə alınan şəxsin məsuliyyətini ağırlaşdıran qərar qəbul edilməsi faktına təsadüf olunmamışdır. Belə qərarlar isə məhkəmə araşdırmasının nəticəsi kimi qiymətləndirilə bilməz.

Fikirimizcə bu anlaşılmaz vəziyyəti aradan qaldırmaq məqsədilə ya inzibati xətlər haqqında işlər üzrə icraatın iştirakçılarının barəsində qərar qəbul edilən şəxsin vəziyyətini ağırlaşdıran şikayət (protest) vermək hüququ məhdudlaşdırılmalı, ya da qanunla müəyyən edilən hallarda yuxarı instansiya məhkəmələrinə (kollegial orqana, vəzifəli şəxsə) həmin şəxsin vəziyyətini ağırlaşdıran qərar qəbul etmək hüququ verilməlidir. Çünki yuxarıda qeyd edildiyi kimi İXM-nin 430.1 və 436.1.3-cü maddələri ilə müəyyən edilən normalar mahiyyət etibarilə biri - digərini təkzib edir.

Hərçənd bəzi hüquqşünaslar bu mülahizələr ilə razılaşmayıb hesab edirlər ki, barəsində inzibati tənbeh tədbiri tətbiq edilən şəxsin vəziyyətinin yuxarı instansiya tərəfindən hər hansı bir əsasla ağırlaşdırılması bu instansiyaların funksiyasına xas olmayan xüsusiyyətdir. Onların fikrincə ilkin instansiya tərəfindən inzibati xəta törədən şəxsə tətbiq edilən tənbeh tədbiri açıq-aydın yüngül olduqda belə qərar ləğv edilməklə materialın müvafiq mülahizə ilə birinci (aşağı) instansiya göndərilməsi daha məqsədemüvafiq olardı.

Lakin bu mülahizənin müəllifləri öz fikirlərini ciddi dəlillərlə əsaslandırma bilmirlər. Belə ki, əvvəla, ədalət mühakiməsinin həyata keçirilməsi prosesində bilavasitə yuxarı instansiya məhkəməsi tərəfindən şəxsin vəziyyətinin ağırlaşdırılması halları hazırda mövcuddur və buna qanun normaları yol verir. Məsələn, cinayət- prosesual qanunvericiliyinin normalarına görə apellyasiya instansiyası məhkəməsində zərərçəkmiş şəxsin apellyasiya şikayəti, yaxud dövlət ittihamçısının apellyasiya protestinə əsasən işə baxılarkən məhkumun, yaxud bəraət almış şəxsin vəziyyətini ağırlaşdıran qərarlar qəbul edilə bilər. Mülki və inzibati prosesual qanunvericiliklər də apellyasiya instansiyası məhkəməsinin birinci instansiya məhkəməsinin qərarını ləğv etməklə fərqli qərarlar qəbul etmək hüququnu məhdudlaşdırmır. Əgər apellyasiya instansiya məhkəməsi cinayət işləri üzrə məhkumun və ya bəraət alan şəxsin vəziyyətini ağırlaşdıran qərarlar qəbul edə bilirsə, inzibati xətalara dair materiallar üzrə belə qərarlar qəbul edilməsi hansı əsasla qeyri-məqbul sayılmalıdır?

Digər tərəfdən yuxarıda qeyd edildiyi kimi İXM-nin 430-cu maddəsinə əsasən kollegial orqanın və ya səlahiyyətli orqanın (vəzifəli şəxsin) qərarlarından da məhkəməyə şikayət verilə bilər və bu zaman birinci instansiya məhkəməsi əslində apellyasiya instansiyası funksiyasını həyata keçirir. Belə hallarda zərərçəkmişin şikayəti, yaxud prokurorun protesti əsasında işə baxan məhkəmə kollegial orqanın, yaxud vəzifəli şəxsin qərarı ilə inzibati xəta törətmiş şəxsə açıq-aydın yüngül tənbeh verilməsi nəticəsinə gəldikdə nə etməlidir? Belə çıxır ki, məhkəmənin özünün inzibati xəta törətmiş şəxsin vəziyyətini ağırlaşdıran qərar qəbul etmək hüququ olmadıqda o, qərarı ləğv etməklə materialı müvafiq mülahizələrlə baxılması üçün həmin kollegial orqana və ya vəzifəli şəxsə göndərməlidir. Qanunvericilikdə isə belə hallarda kollegial orqanın, yaxud vəzifəli şəxsin konkret məsələyə baxarkən məhkəmənin mülahizəsini mütləq nəzərə alması barədə norma yoxdur.

Ümumiyyətlə məntiqi təhlil göstərir ki, zərərçəkmişin şikayəti və prokurorun protesti əsasında işə baxan apellyasiya instansiyası məhkəməsinə inzibati xəta törətmək üstündə inzibati tənbeh alan şəxslərin, yaxud inzibati məsuliyyətdən azad edilən şəxslərin vəziyyətini ağırlaşdıran qərarlar qəbul etmək hüququ verilməsi məntiqə və qanunun tələblərinə zidd deyildir.

Bəhs etdiyimiz ikinci anlaşılmaz məsələ İXM-nin 438-ci maddəsi ilə müəyyən edilən normadır.

Hüquq ictimaiyyətində belə bir fikir formalaşmışdır ki, inzibati xətalara bağlı icraat apellyasiya instansiyası məhkəməsində bitir. Yəni bu kateqoriyadan olan işlər üzrə apellyasiya məhkəmələrində icraat son mərhələ olmaqla onların qərarları qətidir, və bu qərarlardan kassasiya instansiyası məhkəməsinə şikayət və ya protest verilə bilməz. Belə fikir söylənilərkən İnzibati Xətalara Məcəlləsində işlərə kassasiya qaydasında yenidən baxılmasından bəhs edən fəslin olmaması və bu günə qədər kassasiya instansiyası məhkəməsində (Ali Məhkəmədə) bir dəfə də olsun inzibati xətalara bağlı qərarlara yenidən baxılmaması faktı əsas götürülür. Lakin İXM-nin 438-ci maddəsinin məzmunu qeyd olunanlarla uzlaşmır. Orada deyilir ki, inzibati xətalara haqqında işlər üzrə qərardan **verilən şikayət və ya protest üzrə qəbul edilmiş qərardan** fiziki şəxs, yetkinlik yaşına çatmayanın nümayəndəsi, hüquqi şəxsin nümayəndəsi, zərərçəkmiş şəxs, habelə müdafiəçi və nümayəndə tərəfindən **verilən şikayətə, habelə prokurorun protestinə məhkəmələrdə bu Məcəllə ilə müəyyən edilmiş qaydada baxılır**. Həmin maddənin adında isə belə qərarlara **yenidən** baxılmalı olması da qeyd edilir.

Doğrudur 438-ci maddənin adında və mətnində nə apellyasiya, nə də kassasiya instansiyası məhkəmələrinin adı çəkilməmişdir. Bu səbəbdən maddənin adı və mətninin qeyri-dəqiqliyi ona şərh verən kommentatorlar üçün də çətinlik yaratmışdır. Belə ki, Azərbaycan Respublikası İnzibati Xətalara Məcəlləsinin Kommentariyasında 438-ci maddəyə elə məzmununda şərh verilmişdir ki, güya burada işə apellyasiya instansiyası məhkəməsində şikayət və ya protest üzrə yenidən baxılmasından söhbət gedir. (Azərbaycan Respublikası İnzibati Xətalara Məcəlləsinin Kommentariyası, Qanun nəşriyyatı, 2012-ci il, səh. 877-881) Halbuki, həmin maddəyə verilən kommentariyanın məzmunu bütünlüklə inzibati xətalara haqqında işlər üzrə qərarlara yenidən (apellyasiya qaydasında) baxılması məsələləri üzrə İXM-nin 430-437-ci maddələri ilə müəyyən

edilən normaların şərhindən ibarətdir. Şərhdəki məsələlərin isə İXM-nin 438-ci maddəsi ilə müəyyən edilən norma ilə heç bir əlaqəsi yoxdur.

438-ci maddənin adına və mətninə diqqət yetirdikdə tam aydın olur ki, burada inzibati xətalara dair işlər üzrə apellyasiya qərarı çıxarılandan sonra bu işlərə məhkəmə instansiyasında yenidən baxılmasından danışılır. Mətnə qeyd edilir ki, **inzibati xətalər haqqında işlər üzrə qərardan verilən şikayət və ya protest üzrə qəbul edilmiş qərardan verilən şikayətə, habelə prokurorun protestinə məhkəmələrdə bu Məcəllədə müəyyən edilmiş qaydada baxılır.** Birinci instansiya məhkəmələrində qəbul edilən qərarlardan verilən şikayətlərə (protestlərə) apellyasiya instansiyası məhkəməsində baxıldığı kimi, apellyasiya məhkəməsinin qərarlarından verilən şikayətlərə (protestlərə) də kassasiya instansiyası məhkəməsində baxıla bilər. Göründüyü kimi bu maddənin adını və mətnini başqa cür yazmaq mümkün də deyil. İXM-nin 438-ci maddəsinin ilkin mətnində həmin maddə aşağıdakı məzmununda verilirdi: İnzibati xətalər haqqında işlər üzrə qərardan verilən şikayət və ya protest üzrə qəbul edilmiş qərardan fiziki şəxs, yetkinlik yetkinlik yaşına çatmayanların qanuni nümayəndəsi, hüquqi şəxsin nümayəndəsi, habelə müdafiəçi və nümayəndə tərəfindən verilən şikayətə, habelə prokurorun protestinə **Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi ilə müəyyən edilmiş qaydada baxılır.**

Bu maddədəki **Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi** ifadəsi altında nəyin nəzərdə tutulduğu aydın deyildi. Çünki, deyildiyi kimi İXM-də belə materiallara kassasiya mərhələsində baxılması məsələlərini tənzim edən normalar yoxdur. Ona görə də bəzi hüquqşünaslar iddia edirdilər ki, bu maddədəki **Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi ilə müəyyən edilmiş qaydada** termini altında cinayət, mülki, yaxud inzibati prosessual qanunvericiliklərinin normaları nəzərdə tutula bilər. Əlbəttə bu fikirlə razılaşmaq olmazdı, çünki cinayət, mülki, inzibati prosessual qanunvericiliklər konkret kateqoriyalı hüquqpozmalarla bağlı işlərin həlli qaydalarını nizama salır və inzibati xətalərlə bağlı materiallara baxılması xüsusiyyətləri həmin işlərə baxılmasından köklü sürətdə fərqlənir.

Görünür elə bu səbəbdən də qanunverici 10 iyun 2011-ci il tarixli 155-IV QD nömrəli Qanunla İXM-nin 438-ci maddəsində dəyişiklik edərək "Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi ilə" sözlərini "bu Məcəllədə" sözləri ilə əvəz etmişdir.

Burada yenidən dairə qapanır. Çünki "bu Məcəllədə" yəni Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətalər Məcəlləsində inzibati xətalərlə bağlı işlərə kassasiya instansiyası məhkəməsində baxılması qaydalarını nizama salan normalar yoxdur.

Bəs nə etməli, bu anlaşılmazlıqdan necə çıxış yolu tapmaq olar? Görünür yenə də "ya, yaxud, və ya" bağlayıcılarız keçinmək mümkün olmayacaq. Yəni, ya İnzibati Xətalər Məcəlləsindən 438-ci maddə birdəfəlik çıxarılaqla inzibati xətalərlə bağlı icraat apellyasiya instansiyası məhkəməsində başa çatmış hesab edilməli, yaxud bu Məcəlləyə inzibati xətalər üzrə apellyasiya məhkəmələri tərəfindən qəbul edilən qərarlardan verilən şikayətlərə (protestlərə) kassasiya instansiyası məhkəməsində baxılması qaydalarını nizama salan müddəalar əlavə edilməlidir. Biz mövcud vəziyyətdən başqa çıxış yolu görmürük.

*Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi
Analitik və Qanunvericiliyin Sistemləşdirilməsi
şöbəsinin məsləhəçisi
Hüquq üzrə fəlsəfə doktoru
Vüqar Şahbaz oğlu Quliyev*

Cinayət hüququnda əmələ, hərəkətə, hərəkətsizliyə görə məsuliyyət və ictimai təhlükəli nəticə ilə səbəbli əlaqə

Cinayətin baş verməsi ilə əlaqədar bizi əhatə edən sosial mühitdə baş verən dəyişikliklər, cinayətin özünün baş verməsi hadisəsi cinayətin obyektiv tərəfini təşkil edir. İnsanın hüquqi əhəmiyyət daşıyan davranışında onun fəaliyyəti mühüm rol oynayır.

Akademik V.N.Kudryavtsev müəyyən etmişdir ki, insan hərəkətləri onun davranışının cəmi olmaqla müəyyən məqsədə onun fəaliyyəti kimi yönəlir. İnsanın bu fəaliyyəti bir və ya bir neçə hərəkətlərin, məqsəduyğun fiziki hərəkətlərin və ya passiv davranışların, zəruri konkret şəraitdə müəyyən hərəkətin sistemidir.

Buna görə də cinayət anlayışında işlənən əməl termini insanın aktiv hərəkətini və ya passiv hərəkətini (hərəkətsizliyi) özündə ehtiva edir. İctimai təhlükəli əməl bütün hallarda cinayətin obyektiv cəhətinin əksi hesab olunur. Ona görə də hərəkət və hərəkətsizlik müxtəlif formalarda ifadə oluna bilər.

Hərəkət - şəxsin ictimai mahiyyət təşkil edən davranışı, hərəkətlərdən ibarət olan davranışı, maşın, mexanizimlərdən, əşyaların xüsusiyyətlərindən təşkil olunan hərəkətlər.

Hərəkətsizlik - şəxs tərəfindən özünün hüquqi vəzifələrinin yerinə yetirilməməsidir. Biz hərəkətsizliklə bağlı məsuliyyət problemlərini araşdırıb, diqqət yetirəcəyik.

Cinayətin obyektiv tərəfi - kriminal hüququ tərəfdən qorunan obyektə ictimai təhlükəli qəsdin zahiri aktıdır;

- İctimai təhlükəli əməl
- Cinayətin nəticələri
- Əməllə cinayət nəticəsi arasında səbəbli əlaqə
- cinayətin baş vermə vaxtı, yeri, üsulu və şəraiti.

Cinayətin obyektiv cəhətinin bütün bu elementlərinin aşağıdakı kimi əhəmiyyəti vardır;

- Cinayətin məsuliyyətinin əsası kimi cinayət tərkibinin olmasının müəyyələşdirilməsi;
- Baş vermiş əməlin düzgün hüquqi tövsifi
- Ədalətli cəzanın təyin edilməsi

Bunlar cinayət məsuliyyətinin əsasını, cinayət məsuliyyətinin özünəməxsus bünövrəsini təşkil edir, bunsuz cinayət məsuliyyəti ola bilməz. Burada cinayətkarın məqsəd və niyyətinin qiymətləndirilməsi başlıca kriteriyadır, həmçinin onun subyektiv cəhətinin qiymətləndirilməsi üçün başlıca amildir.

Müəllif M.İ. Kovalyov isə hesab edir ki, cinayətin obyektiv cəhəti ilə cinayət tərkibinin obyektiv cəhətini fərqləndirmək lazımdır. Cinayətin obyektiv cəhəti konkret baş vermiş cinayətin bütün xarici təzahürlərini özündə birləşdirir. Belə ki, cinayətin xarici təzahürü istintaq prosesində və işin məhkəmə baxışında aydınlaşdırılır, qiymətləndirilir. Lakin cinayət məsuliyyətinin əsasını müəyyən etmək və cinayətin tövsifi üçün müvafiq cinayət hüquq norması ilə müəyyənləşdirilən yalnız cinayətin xarici təzahürləri əhəmiyyət kəsb edir. Müəllif qeyd edir ki, cinayət tərkibinin obyektiv cəhəti cinayət əməlinin zahiri tərəfini xarakterizə edən hüquqi əhəmiyyətli əlamətlərin məcmusudur. Cinayətin obyektiv cəhətinin hüquqi əhəmiyyətli əlamətlərini təşkil edən faktlar aşağıdakılardır;

1. Bütün hallarda ictimai təhlükəli hərəkət və ya hərəkətsizlik
2. Cinayət qanununda göstərilədiyi halda əməlin təhlükəliliyi

3.Hərəkət və hərəkətsizliklə onun təhlükəli nəticələri arasında səbəbli əlaqə

4.Cinayətin baş vermə vasitələri və üsulu

Maddi tərkibli cinayətlərin mütləq əlamətləri onların obyektiv cəhətinin hərəkətdən (hərəkətsizlikdən), nəticədən və səbəbli əlaqədən ibarət olmasıdır. Formal tərkibli cinayətdə isə qanun müəyyən hərəkətin və ya hərəkətsizliyin edilməsinə görə nəticədən asılı olmayaraq məsuliyyət nəzərdə tutur.(www.bibliofon.ru)

Hərəkətsizliyin forma və əlamətləri: Aktiv cinayətin hərəkətindən fərqli olaraq hərəkətsizlik cinayəti passiv davranışdan, şəxsin üzərinə vəzifə kimi qoyulan hərəkəti yerinə yetirməməsindən ibarətdir. Cinayət hüququnda hərəkətsizliklə fiziki şəxs elə hərəkət edə bilər ki, bu hərəkət neytral sayıla bilər Məsələn; vəzifə borcu müəyyənləşdirilmiş şəxs bu hərəkətlə deyil başqa hərəkətlə məşğuldur. Cinayətkarcasına hərəkətsizlik cinayətin konkret şəraitdə müəyyən məkan zaman çərçivəsində hərəkətsizliklə müşayiət olunan konkret davranışdır. Hərəkətsizlik cinayətinin əlaməti (həmçinin hərəkətlə əlaqəli cinayətin) cinayətin baş verdiyi vaxt, zaman və şərait anlamında onun ictimai təhlükəli və hüquqa zidd olmasıdır. Beləliklə, hərəkətsizlik cinayət hüquqi mənada o hərəkətlərin edilməsidir ki, şəxs edə biləcəyi hərəkətləri etməmişdir və bununla da ictimai təhlükəli qəsdin qarşısını almamışdır.

Müəllif M.D.Şarqorodski yazır ki, hərəkətsizlik “heç nə” deməkdir. “Heç nə” isə cinayət əməli kimi təzahür edə bilməz. Lakin müəllif Piantkovski haqlı olaraq göstərir ki, məlum şəraitdə hərəkətsizlik “heç nə” deyil, şəxsin müəyyən davranışdır. Müəyyən bir şəxsin hərəkətsizliyi müəyyən formada digər şəxsin davranışını şərtləndirə bilər, onu məcbur edə bilər ki, hərəkətsizlik göstərsin və ya aktiv hərəkətlər etsin. Həmçinin müəllif qeyd edir ki, insan cəmiyyətində insanların aktiv əməyi nəticəsində ətraf mühitdə dəyişiklik əmələ gələ bilər və eyni zamanda bu dəyişiklik hərəkətsizliklə də əmələ gələ bilər.

Şəxsin hərəkətsizliyi həqiqətdə onun psixoloji fəaliyyətinin daxili aktı kimi deyil, zahirən insanların passiv davranışdır. İnsanın hərəkətsizliyi qanunla qorunan dəyərlərə zərər vurduqda məsuliyyət müəyyənləşdirilir. Hərəkətsizlik eyni zamanda məsuliyyətsizlikdən və s. əmələ gələ bilər. Şəxsin üzərinə müəyyən hərəkətlərin edilməsi hüquq vəzifəsinin qoyulması əsası aşağıdakılar hesab edilir:

- 1.Qanunun təbliği
- 2.Şəxsin peşə öhdəliyi və ya xidməti vəziyyəti
- 3.Hər hansı hərəkətləri etməyi öz üzərinə şəxsin könüllü götürməsi
- 4.Əvvəlki öhdəçiliyin könüllü olaraq üzərinə götürülməsinin zərərli nəticələrinin əmələ gəlməsi və qanunla qorunan maraqlara zərər vurulması

Məsələn; Azərbaycan Respublikası Ailə Məcəlləsinin 56-59-cu maddələrinə görə valideynlər öz uşaqlarını tərbiyə etməli, onların sağlamlığının, fiziki, ruhi və mənəvi cəhətdən inkişafına qayğı göstərməlidirlər. Belə ki, ana yeni doğulan uşağa qayğı göstərməzsə və nəticədə uşaq ölərsə ana hərəkətsizlik göstərməklə cinayət etmiş olur. Həmçinin, Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsində də valideynlərin və ya uşaqların valideynlərə qanunda nəzərdə tutulmuş qaydada kömək göstərməsi (əmək qabiliyyəti olanın əmək qabiliyyəti olmayana) ilə bağlı məhkəmə aktını icra etməməsi, belə kömək göstərməmənin hər hansı nəticə verib-verməməsindən asılı olmayaraq CM-nin 176-cı maddəsi ilə məsuliyyətə səbəb olur.

Cinayət hüquq nəzəriyyəsi hərəkətsizliklə bağlı cinayətlərin aşağıdakı formalarını müəyyən edir:

- 1.Tam hərəkətsizlik
- 2.Qarışıq hərəkətsizlik

Tam hərəkətsizlik şəxsin nəticədən asılı olmayaraq müəyyən hərəkətləri etməli olduğu və ya edə bildiyi halda etməməsidir. Belə hərəkətsizliyə Azərbaycan Respublikası CM- nin 321-ci maddəsində hərbi xidmət keçməkdən boyun qaçırma, Cinayət Məcəlləsinin 306-cı maddəsində məhkəmənin hökmünü, qərarını, yaxud digər aktını icra etməmə maddələrini misal gətirmək olar.

Qarışıq hərəkətsizlik isə o hərəkətsizlikdir ki, qanun belə hərəkətsizliyi onun ictimai təhlükəli nəticələrinin əmələ gəlməsi ilə əlaqələndirir. Lakin qarışıq hərəkətsizlik birmənalı başa düşülmür. Bəzi alimlər hesab edirlər ki, qarışıq hərəkətsizlikdən o hallarda söhbət gedə bilər ki, şəxs onun üzərinə qoyulmuş hüquqi vəzifələri yerinə yetirərkən onları ümumiyyətlə axıra kimi etmir, ya da lazımı qaydada yerinə yetirmir. Bəzi müəlliflərin fikrinə görə “hərəkətsizlik” o halda qarışıq hərəkətsizlik sayılır ki, başa çatması üçün nəticələrin baş verməsi əsas şərt kimi götürülür. Başqa qrup müəlliflərin fikrinə görə isə, “qarışıq hərəkətsizlik ” şəxsin hər hansı fəal hərəkətlər etdiyi, fəal və passiv formalarının birlikdə məcmusudur”. Cinayət Məcəlləsinin Xüsusi hissəsinin maddəsinin dispozisiyasının məzmununa görə ya hərəkətlə bağlı olan və ya hərəkətin yerinə yetirilməsi ilə bağlı ola bilən (məsələn səhlənkarlıq), yaxud nəticə (nəticələr) törətmiş (məsələn, xəstəyə kömək göstərməmədə ehtiyatsızlıqdan sağlamlığa az ağır dərəcədə zərər vurulmasına, və ya sağlamlığa ağır zərər vurulmasına gətirib çıxarmışsa, və ya digər ağır nəticələrə səbəb olmuşsa) qarışıq hərəkətsizlikdir. Qarışıq hərəkətsizlik iki formada yaranır: Birinci formaya görə hərəkətlə bağlı olan qarışıq hərəkətsizlikdə hərəkətsizliyə görə cinayət məsuliyyəti onun hərəkətlə müşayiət olunmasından və nəticəsindən asılı olmayaraq, ikinci formaya görə - qarışıq hərəkətsizlikdə nəticələrin baş verməsi zəruri olmaqla xarakterizə olunur.

Cinayət Məcəlləsində əksər cinayətlərin hərəkətsizliyi müəyyən edilmişdir. Belə cinayətlərə aiddir; Nəqliyyatın hərəkət təhlükəsizliyi ilə əlaqədar cinayətlər, vəzifə səhlənkarlığı cinayəti və s. Belə növ hərəkətsizliklə olan cinayətlərdə həmin şəxs cinayətin təhlükəli nəticələrinin qarşısını ala bilərdi. Qarışıq hərəkətsizlik növündə təqsirkar şəxs zərərin nəticələrinin əmələ gəlməsinin qarşısını qanunun tələbinə, xidməti və ya peşə vəzifəsindən irəli gəldiyinə görə ala bilərdi, lakin almamaqla cinayət törətmiş olur. Zərərli nəticələr həm xarici qüvvələrin, (təbiət qüvvələrinin, texnoloji proseslərin, maşın və ya mexanizimlərin işinin, digər səxslərin hərəkəti nəticəsində) həm də təqsirli olan və ya olmayan subyektin özünün hərəkəti nəticəsində baş verə bilər. Məsələn: üzərinə yanğın təhlükəsizliyinə riayət edilməsi vəzifəsi qoyulmuş şəxs qaydaları pozmaqla yanğın baş verərsə, subyekt əmələ gələn yanmanı söndürməyə cəhd göstərmirsə və ya belə hərəkətsizlik meşə fondunun zədələnməsinə səbəb olursa həmin şəxs hərəkətsizliyə görə CM-nin 225-ci maddəsi ilə məsuliyyətə cəlb olunur. Göstərilən halda qarışıq hərəkətsizlik halı mövcud olmuş, şəxs təhlükə yaratmış və onun ictimai təhlükəli nəticələrinin qarşısını almaq onun borcu olduğu halda bunu etməmişdir. Başqa bir misalda isə binada yanğın olması xəbərini almış yanğın mühafizəsi əməkdaşları hadisə yerinə getməməklə bina yanır və ya ölüm halı baş verir. Bu halda yanğın mühafizəsi işçiləri xidməti borclarını yerinə yetirmədiyindən cinayət baş vermiş sayılır.

Hərəkət və hərəkətsizlik cinayət hüququ mənada insan fəaliyyətinin şüurlu iradə ifadəsi kimi başa düşülür. Şəxsin öz iradəsini göstərmək imkanının olmaması cinayət sayılmır. Belə ki , hər hansı obyektiv şərait səbəbindən öz iradə ifadəsini göstərmək imkanından məhrum olmuş subyektin hərəkətsizliyi cinayət hesab edilmir.

Öz davamlılığına görə də ictimai təhlükəli hərəkətsizlik birdəfəlik və ya uzanan hərəkətsizlikdən ibarət ola bilər. **Birdəfəlik hərəkətsizlik** lazımı hərəkətin edilməsindən boyun qaçırmanın bir faktı ilə ifadə olunur. Məsələn, xəstəyə kömək göstərməmə (CM-in 342-ci maddəsi), şahidin ifadə verməkdən imtina etməsi (CM-in 298-ci maddəsi), təhlükədə qoyma (CM-in 143-cü maddəsi) və s.

Uzanan hərəkətsizlik hüquqi vəzifənin yerinə yetirilməsindən uzun müddət ərzində boyun qaçırmada - məsələn; Gəmi kapitanının fəlakətə uğrayanlara kömək göstərməməsi (CM-nin 269-cu maddəsi), Qanunsuz olaraq odlu silah, onun komplekt hissələrini və s satma, saxlama, daşıma və gəzdirmə (CM-nin 228-ci maddəsi (burada saxlama hərəkətsizliklə müşayiət olunur), Uşaqlara və ya valideynlərə kömək göstərməkdən qərəzli boyun qaçırma (CM-in 176-ci maddəsi). Mahiyyətinə görə bu norma təqsirkar şəxsin, fasiləsiz və davamlı hərəkətsizlik göstərmiş olduğunu təsdiq edən haldır.

Beləliklə, ictimai təhlükəli hərəkətsizlik insan şüurunun nəzarəti altında olan və iradəvi xarakter daşıyan davranışdır. Buna görə də bütün xarici təsir şərtlərinin, qarşısı alınmaz qüvvələrin, fiziki və psixi məcburiyyətin əhəmiyyəti ictimai təhlükəli hərəkətdə olduğu kimi, ictimai təhlükəli

hərəkətsizlikdə də vardır. İctimai təhlükəli hərəkətsizlik bir neçə epizoddan ibarət ola və ya müəyyən bir zaman kəsiyində davam edə bilər. O, vəzifələrin uzun müddət ərzində yerinə yetirilməməsinə görə yaranmış uzanan cinayətdir (məsələn, qanunsuz silah saxlama, narkotik və psixotrop maddələr saxlamaq və s.).

Hərəkətsizliyə görə məsuliyyəti aradan qaldıran şəraitlər: Hərəkətsizliyə görə məsuliyyəti aradan qaldıran şərtlərdən biri qarşısızalmaz qüvvələrdir. (təbii fəlakətlər, daşqın, uçqun, sel basma və s.) Qarşısızalmaz qüvvə dedikdə təbiət qüvvələrinin təsiri başa düşülür. Məsələn; Yuxarıda qeyd etdiyimiz yanğın mühafizəçiləri tərəfindən yanğının qarşısının alınması texniki səbəblərdən (suyun olmaması, su sistemində nasazlığın olması və s.) baş verdikdə cinayət məsuliyyəti istisna edilir. Başqa hala görə həkimin nəqliyyatın olmaması, həkimin olduğu yerdə xəstənin olduğu yer arasında təbii fəlakət və s. nəticəsində əlaqənin kəsilməsi, həkimin öz vəzifə yerinə yetirməsinə başqa cür imkanı olmadığı halda məsuliyyət istisna edilir.

Hərəkətsizlik cinayətində əgər maneəni aradan qaldıraraq ictimai təhlükəli nəticələrin qarşısını almaq həyatı bahasına risk ilə başa gəlsə məsuliyyət məsələsi CM-nin 38-ci maddəsinə uyğun əməlin cinayət olmasını aradan qaldıran hal kimi qiymətləndirilməsinə səbəb olur. Lakin elə hallar var ki, ictimai təhlükəli əməlin qarşısının alınması üzərinə vəzifə borcu kimi qoyulmuş şəxsin həyatı bahasına risklə başa gəlsə də, həmin şəxs belə halı əsas gətirməklə hərəkətsizlik göstərməsi onun məsuliyyətini istisna etmir. Məsələn; Cinayətkar şəxsin izlənməsi və tutulması tapşırığı almış polis əməkdaşı cinayətkarın silahlı olmasını və bu səbəbdən onun törətdiyi cinayətin qarşısını hərəkətsizlik göstərməklə almamasını səbəb kimi göstərə bilməz.

Hərəkətsizliyin cinayətə səbəb olan nəticələri, əməl və nəticə, hərəkətsizlik zamanı səbəbli əlaqə: Cinayətə səbəb olan nəticələr dedikdə o başa düşülür ki, ətraf mühəddə, cəmiyyətdə baş verən ictimai təhlükəli zərərli dəyişikliklər cinayət tərkibinin obyektiv əlamətləri kimi təzahür edir.

Müəllif Q.V.Timeyko cinayət müəyyən edən hərəkətsizliyin nəticələri barədə qeyd edir ki, ümumi şəkildə hərəkətsizliyin cinayətə səbəb olan nəticəsi qəsdin obyektində ictimai təhlükəli nəticələrin əmələ gəlməsidir.

Müəllif V.V.Malçev isə hesab edir ki, hərəkətsizliyin cinayətə səbəb olan nəticələri dedikdə cinayət hüququnda qanunla qorunan mühafizə obyektlərinə ictimai təhlükəli zərər kimi qəsdin obyektinə təqsirkar şəxsin cinayət əməli nəticəsində vurduğu zərər başa düşülür.

Müəllif N.İ. Korjanski cinayət yaradan hərəkətsizliyə aşağıdakı kimi anlayış verir: “Hərəkətsizliklə cinayətin törədilməsi ictimai münasibətlərin tam və ya qismən, müvəqqəti və ya daimi çətinliklər nəticəsində hüquqazidd dəyişikliklərin baş verməsidir”.

Törədilmə vaxtına görə əməl baş verən nəticələrdən əvvəl olmalıdır. Səbəbli əlaqə müəyyən edən mühüm tələblərdən biri də səbəb və nəticənin zamana görə uzlaşmasıdır, çünki səbəbli əlaqə müəyyən müddət ərzində baş verən prosesdir. Əməl və nəticə arasında müəyyən bir ardıcılıq olmalıdır. Bu səbəbdən də səbəb həmişə nəticədən əvvəl yaranır. Cinayət onun tərkibinə əməl və nəticə daxil olduğu vaxt etibarlı ilə müəyyən müddətin davam etməsilə müşayiət olunur. Bu zaman səbəb kimi əməl, nəticə kimi isə baş verən ictimai təhlükəli nəticələr çıxış edir. Bu ardıcılıq ancaq bir qaydada təzahür edir: əvvəl səbəb və yalnız bundan sonra nəticə gəlir, yəni nəticə heç bir halda səbəbdən əvvəl yarana bilməz. Belə ardıcılıqla cinayət əməlinin törədilməsi, sonra isə ictimai təhlükəli nəticələrin baş verməsi kimi təsəvvür etmək olar.

Beləliklə, əməl yalnız ictimai təhlükəli nəticədən qabaq gədiyi halda, nəticənin baş verməsi üçün real imkan yarada bilər. Əməl nəticənin baş verməsi üçün zəruri şərt olmalıdır. Səbəbli əlaqənin mövcud olduğunu təsdiqləmək üçün sadəcə ardıcılıq kifayət etmir. Əməlin nəticədən əvvəl gəlməsi ilə bağlı halın mövcudluğu heç də həmişə onların arasında səbəbli əlaqənin mövcud olmasını təsdiq edə bilməz. İnsanın konkret davranışı hadisələrin inkişafını elə formada yaradır ki, nəticədə belə əməl ictimai təhlükəli nəticənin baş verməsilə sona çatır. Bu halda, əməl baş vermiş nəticələrin zəruri şərti kimi çıxış edir. Məsələn, xuliqanlıq zəminində biri o birisinə ağır bədən xəsarəti yetirmiş və bununla onun sağlamlığına ağır zərər vurmuş, nəticədə isə o biri şəxs ölmüşdür. Bu halda, birinci şəxsin hərəkətləri ilə ikinci şəxsin ölümü arasında səbəbli əlaqə mövcuddur, belə

ki, birincinin yetirdiyi zədə ikincinin ölümü üçün səbəb yaratmışdır. Əgər zədə olmasaydı, onda ölüm halı da baş verməzdi. Onu da qeyd etmək lazımdır ki, hər hansı bir əməl nəticənin baş verməsi üçün şərt olduğu halda, onun səbəbi kimi qəbul olunmaya da bilər. Əməlin nəticənin bilavasitə səbəbi olması vacib şərtidir. Səbəb şərtdən onunla fərqlənir ki, bir tərəfdən, səbəb həmişə şərt olur, şərt isə heç də həmişə səbəb ola bilmir, ikinci tərəfdən isə səbəbin özü, ona daxilən xas olan törədici xüsusiyyətlərə görə nəticəni yaradır. Şərt isə yalnız nəticənin baş verməsinə bu və ya digər yolla təsir göstərən, ya da ki, təsir göstərə biləcək hal kimi çıxış edir. Belə ki, əgər əməl baş verən nəticə ilə müəyyən əlaqənin olmasına baxmayaraq müəyyən nəticəyə gətirib çıxarmırsa deməli, səbəbli əlaqə yoxdur.

Əməl və nəticələr arasında səbəbli əlaqənin olması haqqında sual daha çox şəxsiyyət əleyhinə olan cinayətlərdə, mülkiyyət əleyhinə, hərəkət və nəqliyyat vasitələrinin istismarı qaydaları əleyhinə olan cinayətlərdə yaranır. Belə cinayətlərdə zərərin vurulması faktının müəyyən edilməsi şəxsin pozduğu təhlükəsizlik qaydalarının təsbit edilməsi ilə əlaqəlidir. İnsan həyatı əleyhinə olan cinayətlərdə bunlar məişət təhlükəsizliyi qaydalarıdır: silahdan istifadə və s; mülkiyyət əleyhinə olan cinayətlərdə tamah məqsədi və nəticədə həyata və sağlamlığa zərər yetirilməsi, avtomobil nəqliyyatı ilə bağlı cinayətlərdə - yol hərəkəti qaydalarının pozulması və ehtiyatsızlıqdan ağır nəticələrə səbəb olması. Əgər şəxs bu qaydaları pozmamışdırsa, bu halda onun əməlinin faktiki olaraq baş vermiş zərərli nəticələrlə əlaqəli olması istisna hesab edilir. Belə halda CPM-nin 39-cu maddəsinə uyğun olaraq başlanmış cinayət təqibinə xitam verilir.

İctimai təhlükəli əməl və ictimai təhlükəli nəticələr arasında səbəbli əlaqə cinayət hüquq nəzəriyyəsinin mürəkkəb və maraqlı doğuran problemlərindən biridir. Cinayət hüququnda bu problemin mahiyyəti məhz səbəbli əlaqənin, yəni cinayət məsuliyyəti üçün kifayət olan əlaqənin, əməl və nəticə arasındakı əlaqə ehtimalının son dərəcə az olması ilə əlaqələndirmək düzgün olardı.

Səbəbli əlaqə problemi hüquqa dair xarici müəlliflərin ədəbiyyatlarında da böyük müzakirə obyektinə olmuşdur. Bununla belə həmin problem bir mənalı şəkildə həll olunmamışdır. Bəzi kriminalistlər sosial hüquqi anlayışla səbəbiyyət haqqında ümumi fəlsəfi təlimi eyniləşdirirlər. Başqa müəlliflər isə cinayət hüququnda səbəbli əlaqəni qəbul etmirlər.

V.B.Malininin mövqeyinə görə "Hərəkətsizlikdə səbəbli əlaqə mövcud deyil, məsuliyyət isə hərəkətsizliyin özünə görə, zərər vurmağa görə deyil, vəzifənin yerinə yetirilmədiyinə görə yaranır".

Hərəkətsizlik zamanı səbəbli əlaqə məsələsində də müstəqil təhlil aparılmalıdır. Hüquq ədəbiyyatında zaman-zaman hərəkətsizliyin zərərli nəticələr yarada biləcəyini inkar edən fikirlər də mövcuddur. Məsələn, M.D.Şarqorodskinin fikincə, "Hərəkətsizlik zamanı səbəbli əlaqə, ümumiyyətlə, mövcud olmur". Yuxarıda qeyd edildiyi kimi hərəkətsizlik "heç nə" deməkdir. "Heç nə" isə cinayət əməli kimi təzahür edə bilməz. Hərəkətsizlik yoxdursa səbəbli əlaqə də yoxdur. Bu halda, həll edilməli olan məsələ hərəkətsizliyin baş vermiş nəticənin səbəbi olması ilə deyil, subyektin hərəkətsizliyə görə cavab verməli olması ilə bağlıdır.

Yuxarıdakı fikirləri ümumiləşdirərək demək olar ki, hərəkətsizliyin cinayət yaradan nəticələri dedikdə cinayət qanunvericiliyi ilə qorunan (mühafizə edilən) dəyərlərin, maraqların və ictimai münasibətlərin pozulması ilə obyektə vurulan ziyan başa düşülməlidir.

Cinayət yaradan nəticələr bilavasitə qəsd obyektinə əlaqəlidir. Belə ki, cinayət əməli qəsd obyektinə münasibətdə aktiv faktor olmaqla ictimai münasibətləri dağıdır, korlayır və dəyişdirir.

Hərəkətsizliklə olan cinayətlərdə qanunda göstərilən cinayətin əlamətləri tam baş verdikdə həmin cinayət maddi tərkibli cinayət hesab edilir. Lakin hərəkətsizliklə törədilən elə cinayətlər var ki, onlar ictimai təhlükəli nəticələrin baş verməsindən asılı olmayaraq başa çatmış sayılır və formal tərkib yaratmış olur.

Nəticə ilə əlaqəli olmayan hərəkətsizlik yuxarıda qeyd etdiyimiz kimi tam hərəkətsizliklə baş vermiş olur. Məsələn: Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsinin 321-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş hərbi xidmət keçməkdən boyun qaçırma maddəsinə görə çağırışçı olan şəxsin qanuni əsas olmadan hərbi çağırışdan və ya səfərbərlik üzrə çağırışdan boyun qaçırması dedikdə şəxsin növbəti belə çağırışa hərəkətsizlik göstərərək getməməsilə cinayət başa çatmış hesab olunur.

Bu halda belə hərəkətsizliyin edilməsi onun nəticələrinin baş verdiyi andan asılı olmayaraq cinayət məsuliyyətini yaradır.

Qüvvədə olan Cinayət Məcəlləsində bir çox normalardan aydın olduğu kimi (məsələn : CM-nin 5, 7, 14, 15, 17 və s) əməl anlayışı hərəkət və ya hərəkətsizliklə eyniləşdirilir. Hesab edirik ki, belə eyniləşdirmə hər bir halda üst-üstə düşməyə bilər.

CM-nin 17.2-ci maddəsinə görə bir hərəkətlə (hərəkətsizliklə) bu Məcəllənin iki və daha çox maddəsilə nəzərdə tutulmuş iki və daha çox cinayətin törədilməsi cinayətlərin ideal məcmusunu yaradır. Bu normada iki və daha çox cinayətin törədilməsi dedikdə nəzərə almaq lazımdır ki, “cinayət” cəza təhdidi altında qadağan olunmuş ictimai təhlükəli əməlin təqsirli olaraq törədilməsi başa düşülür. Qeyd edirik ki, yalnız əməlin təqsirli olaraq törədilməsi onun ictimai təhlükəli nəticələrindən asılı olaraq məsuliyyət yaradır. Hərəkətsizliklə törədilən cinayətlər isə onun nəticələrindən hər bir halda asılı olmur və CM-də cinayət kimi nəzərdə tutulmuşdursa məsuliyyətə səbəb olur. Bu fikir belə nəticəyə gəlməyə imkan verir ki, hərəkətsizliyin deyil, yalnız bir əməlin törədilməsi onun nəticələrindən asılı olaraq CM-nin iki və daha çox maddəsi ilə nəzərdə tutulmuş cinayətlərin məcmusunu (ideal məcmunu) yarada bilər. Belə uyğunsuzluğa yuxarıda qeyd edilən normadan əlavə CM-nin bəzi maddələrində də rast gəlmək mümkündür. Cinayət hüquq nəzəriyyəsində bir çox müəlliflərin fikrinə əsaslanaraq hesab etmək olar ki, “əməl” anlayışı ictimai təhlükəli nəticələrlə əlaqəli olmaqla daha geniş mənani ifadə edir. “Hərəkət və ya hərəkətsizlik” anlayışı isə cinayət qanunvericiliyi və nəzəriyyəsi baxımından konkret sərhədlərlə müəyyənləşir. Bir sözlə ifadə etsək, hərəkət və ya hərəkətsizlik əməlin bir hissəsi kimi özünü təzahür edir.

Maddi tərkibli cinayətlə formal tərkibli cinayətlərin əsas fərqi ondadır ki, maddi tərkibli cinayətlərdə hüquqazidd əməlin nəticəsi ilə hərəkət və ya hərəkətsizlik arasında səbəbli əlaqənin olması müəyyənləşdirilir. Formal tərkibli cinayətlərdə isə belə səbəbli əlaqəni müəyyən etmək mümkün olmur.

Ümumiyyətlə, maddi və formal tərkibli cinayət cinayət tərkibinin konstruksiyasının müəyyən edilməsi üsullarındandır. Bir çox müəlliflər belə nəticəyə gəlmişlər ki, qeyri-formal tərkiblərdə nəticə olmur, Cinayət Məcəlləsi ilə, cinayət kimi nəzərdə tutulan hərəkət və ya hərəkətsizlik cəzalandırılır.

Müəllif N.D.Durmanov hesab edir ki, cinayət tərkibinin konstruksiyalarında cinayətlərin nəticələrini onlara daxil etmədən də ictimai təhlükəli hesab etmək olar, belə cinayətlərdə obyektə ziyan vurulub-vurulmaması hər hansı əhəmiyyət kəsb etmir. Çünki bu ziyan görünməz və hiss olunmaz dərəcədədir.

Müəllif A.N.Traynin bu mövqeyi haqlı olaraq qəbul etmədən göstərir ki, qanun cüzi də olsa obyektə ziyan dəyməsi ilə bağlı hərəkət və ya hərəkətsizliyi cəzalandırır. Qanunvericilik zərərli nəticə, ictimai təhlükəli nəticələrin baş verməsindən asılı olmayaraq məsuliyyət müəyyən etməkdə haqlıdır. Bu fikir onunla əsaslandırılır ki, qanun cəmiyyətin tələbindən irəli gəlir və bu qanunun pozulması onun həddindən, miqdarından və həcmindən asılı olmayaraq ziyan hesab edilir.

İstənilən cinayət baş verdikdə cinayət qanunu ilə mühafizə edilən ictimai münasibətlər pozulur. Belə ki, cinayət əməlinin subyektı xaraktercə müxtəlif, ictimai dəyəri müxtəlif və bu cinayətlərin nəticəsi müxtəlif növ ola bilər. Cinayətin nəticəsi maddi xarakter daşıyır və bu cinayətlərin obyektı müxtəlif ola bilər; mənəvi nəticəli, şəxsiyyət əleyhinə və s.

Mənəvi nəticəli cinayət törədildikdə şəxsin şərəf və ləyaqəti alçaldılmaqla onun işgüzar nüfuzuna xələl gəlmiş olur.

Siyasi nəticəli cinayət törədildikdə hakimiyyətin zorla ələ keçirilməsi, konstitusion quruluşun dəyişdirilməsi cinayəti və s.

Hakimiyyətin nüfuzunu zəiflədən cinayətə misal olaraq vəzifə səlahiyyətlərini aşma və ya sui istifadə etmə, rüşvət alma və s.

Cinayət əməli isə hərəkət və ya hərəkətsizlikdən fərqli olaraq yalnız maddi nəticələrin əmələ gəlməsi qorxusu yaratmaqla zahiri mühitdə də müəyyən dəyişikliyə səbəb olur.

Cinayətin nəticəsi eyni zamanda ağırlıq dərəcəsinə görə cinayət məsuliyyətinin həcminə də təsir göstərir. Eyni zamanda ziyanə görə də cinayət məsuliyyətinin həcmi dəyişir. Məsələn; az miqdarda, xeyli miqdarda və ya külli miqdarda ziyan vurma.

Hərəkətsizliyin növü olan tam hərəkətsizlikdə isə nəticə ilə bağlı olmadığı üçün yalnız törədilən cinayətin xarakter və növünə görə sanksiya tətbiq edilir.

Elə cinayətlər var ki, eyni vaxtda edilən qəsdin iki obyektə olur. (İkiobyektli cinayətlər). Belə cinayətlərin nəticəsi də iki olur. Məsələn; Xuliqanlıq cinayəti (CM-nin 211-ci maddəsi) baş verərkən ictimai qayda kobud şəkildə pozulur (birinci nəticə), şəxsin səhhətinin tamlığı və ya əmlakı məhv edilir (ikinci nəticə), belə hərəkət CM-nin 221-ci maddəsində əlavə zərərçəkən şəxsin sağlamlığına vurulan zərərin dərəcəsi asılı olaraq CM-nin uyğun maddəsilə cinayətlərin məcmusu qaydasında məsuliyyət müəyyənləşdirir. Lakin tam hərəkətsizlik növündə cinayətlərin ikiobyektli cinayətlərlə uyğunlaşması cinayət hüququnun mexanizmi baxımından mümkünsüzlüyü əsas şərt kimi səciyələndirir.

Yuxarıda qeyd olunanları əsas götürərək aşağıdakı nəticələrə gəlirik;

1. Qüvvədə olan Cinayət Məcəlləsində bir çox normalardan aydın olduğu kimi (məsələn: CM-nin 5, 7, 14, 15, 17 və s.) əməl anlayışı hərəkət və ya hərəkətsizliklə eyniləşdirilir. Əməl nəticə ilə bağlı olduğu halda hərəkətsizlik nəticə ilə bağlı olmaya da bilər.
2. Hərəkətlə bağlı olan cinayətlərin anlayışı onun müvafiq dispozişiyasında aydın şəkildə nəzərdə tutulduğundan hərəkətsizliklə törədilən cinayətlərin anlayışı da qanunda aydın ifadə edilməsi məqsədə müvafiqdir.
3. Hərəkətsizliklə törədilən cinayətlərin anlayışı cinayət qanununda nəzərdə tutulmadığından qanuna belə anlayış müəyyən edən norma daxil edilməsi məqbul hesab edilir.

“Cinayətin hərəkətsizliklə törədilməsi”

«Hərəkətsizliyə yol verən şəxsin, bu hərəkətsizlikdən törəyən, cinayət qanunu ilə qadağan edilən əmələ görə o halda cinayət məsuliyyəti yaranır ki, onun hərəkət etmək öhdəçiliyi qanunla, hüquqi aktlarla, peşə vəzifəsi ilə müəyyən edildiyi halda, mülki müqavilələrlə və şəxsin əvvəlki hərəkətləri ilə öz üzərinə öhdəçiliyi götürdüyü halda belə öhdəçiliyi yerinə yetirmir».

Ədəbiyyat siyahısı;

1. М.И.Ковалёв. Объективная сторона состава преступления <http://bibliofond.ru/view/azpx?id>
2. Л.Д.Гаухман. Квалификация преступлений: Закон, теория, практика. М 2003.
3. М.Д.Щаргородски. Вопросы уголовного права в практике Верховного Суда СССР // Социалистическая законность, 1945. № 9.
4. Наумов А.В. Российское уголовное право. Общая часть. 3-х томах. Том 1. Курс лекций. М, 2010
5. Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsi. Bakı: "Hüquq ədəbiyyatı" nəşriyyatı, 2013.

Xorvatiya Respublikasının Ədliyyə Naziri Ali Məhkəmənin Sədri ilə görüşmüşdür.

Ölkəmizdə səfərdə olan Xorvatiya Respublikasının Ədliyyə naziri Orsat Milyeniçin rəhbərlik etdiyi nümayəndə heyəti 2014-cü il mayın 19-da Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin sədri Ramiz Rzayevlə görüşmüşdür.

Görüşdə Ali Məhkəmənin sədri Xorvatiya Respublikası Ədliyyə nazirinin başçılıq etdiyi nümayəndə heyətini Azərbaycanda salamlamaqdan məmnun olduğunu bildirmiş, hər iki xalqın vahid ideya birliyi və həmrəyliyi ilə bağlı fikirlərini bölüşmüşdür. Bu görüşün qarşılıqlı əlaqələrin daha da möhkəmləndirilməsi üçün böyük imkanlar açdığını ifadə etmişdir. Ali Məhkəmənin sədri Azərbaycanla Xorvatiyanın məhkəmə-hüquq sistemləri arasında əlaqələrin yaranmasının uğurla inkişaf edərək genişlənəcəyini vurğulamışdır.

Ali Məhkəmənin sədri respublikamızda həyata keçirilən məhkəmə-hüquq tədbirlərinin səmərəliliyini diqqətə çatdıraraq bu işin Ali Məhkəmənin yeni strukturunda və fəaliyyətində öz əksini tapması barədə qonaqlara məlumat vermişdir. Ali Məhkəmənin sədri qeyd etmişdir ki, hazırda Ali Məhkəmədə beynəlxalq hüquqi aktlar, xüsusən də “İnsan Hüquqlarının və Əsas Azadlıqlarının Müdafiəsi haqqında” Avropa Konvensiyasının müddəaları, Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinin presedent hüququ tətbiq olunur. Məhkəmə prosesində ən yeni informasiya texnologiyalarından istifadə olunur. Hakim vəzifəsinə seçim prosedurları Avropa standartlarına uyğunlaşdırılmışdır.

Xorvatiya Respublikasının Ədliyyə naziri Orsat Milyeniç iki ölkə arasında qarşılıqlı əməkdaşlığın böyük əhəmiyyət daşıdığını bildirmişdir. Qeyd etmişdir ki, bu əməkdaşlıq bundan sonra da davam etdiriləcək.

Görüşdə hüquqi dövlət quruculuğu sahəsində aparılan islahatlar və məhkəmə-hüquq təcrübəsi ilə bağlı geniş fikir mübadiləsi aparılmışdır.

Xorvatiya Respublikası Ədliyyə nazirinin rəhbərlik etdiyi nümayəndə heyəti Ali Məhkəmənin yüksək statusuna uyğun inzibati binasını gəzmiş, iş şəraiti ilə tanış olmuş, Ali Məhkəmənin tarixini əks etdirən muzeyə baxmışdır.

AŞPA-nın Monitoring Komitəsinin həmsədrləri Ali Məhkəmədə olmuşlar.

2014-cü il mayın 21-də ölkəmizdə səfərdə olan Avropa Şurası Parlament Assambleyasının (AŞPA) Avropa Şurasına Üzv Dövlətlər Tərəfindən Öhdəliklərin yerinə Yetirilməsi üzrə Monitoring Komitəsinin Azərbaycan üzrə həmməruzəçiləri Cozef Debono Qrex, Pedro Aqramunt Fond de Mora və Monitoring Komitəsi katibliyinin rəhbəri xanım Karolin Bravo Ali Məhkəmənin sədri Ramiz Rzayevlə görüşmüşlər.

Görüşdə Monitoring Komitəsi həmməruzəçilərinin hazırladıkları hesabatla bağlı geniş fikir mübadiləsi aparılmış, onları maraqlandıran suallar cavablandırılmışdır.

Görüşün sonunda Ali Məhkəmənin sədri faydalı fikir mübadiləsinə görə Monitoring Komitəsinin həmməruzəçilərinə təşəkkürünü bildirmişdir.

Beynəlxalq Prokurorlar Assosiasiyasının Prezidenti və Avstriya Prokurorlar Assosiasiyasının Prezidenti Gerhard Yaroş Ali Məhkəmədə olmuşdur.

2014-cü il aprelin 8-də ölkəmizdə səfərdə olan Beynəlxalq Prokurorlar Assosiasiyasının Prezidenti və Avstriya Prokurorlar Assosiasiyasının Prezidenti Gerhard Yaroş Ali Məhkəmənin sədri Ramiz Rzayevlə görüşmüşdür.

Görüşdə Ali Məhkəmənin strukturu və fəaliyyəti barədə məlumat verən Ali Məhkəmənin sədri qeyd etmişdir ki, Azərbaycan məhkəmə hüquq sahəsində dünyanın bir çox inkişaf etmiş ölkələri ilə ikitərəfli və beynəlxalq təşkilatlar vasitəsilə uğurla əməkdaşlıq edir. Azərbaycanda ən yüksək qanunvericilik prinsipləri fəaliyyət göstərir. Ölkəmizdə Avropa kontinental məhkəmə sistemi tətbiq olunur. Beynəlxalq hüquqi aktlar, xüsusən də "İnsan Hüquqlarının və Əsas Azadlıqlarının Müdafiəsi haqqında" Avropa Konvensiyasının müddəaları, Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinin presedent hüququ öyrənilir və onlara istinad olunur. Qəbul edilən qərarlar Avropa standartlarına uyğunlaşdırılır. Məhkəmə sistemində ən yeni informasiya texnologiyalarından istifadə olunur.

Ali Məhkəmənin sədri bildirmişdir ki, Müstəqil Dövlətlər Birliyinə daxil olan respublikalar sırasında Azərbaycan əhalinin sayına görə ən az cinayət hadisəsi qeydə alınan ölkədir. Azərbaycan torpaqlarının 20 faizinin Ermənistan tərəfindən işğal olunması hərbi məhkəmələrin fəaliyyətini daha zəruri edir. Ali Məhkəmənin sədri Beynəlxalq Prokurorlar Assosiasiyası ilə Azərbaycan Respublikasının Baş Prokuroru yanında Korrupsiyaya qarşı mübarizə idarəsinin transmilli cinayətkarlığa, xüsusən narkotiklərin qanunsuz dövriyyəsinə, çirkli pulların yuyulmasına və saxtakarlıq kimi cinayət növlərinə qarşı birgə mübarizə aparılmasından məmnunluğunu ifadə etmiş, bu mübarizənin gələcəkdə daha səmərəli nəticələr verəcəyinə əminliyini bildirmişdir.

Beynəlxalq Prokurorlar Assosiasiyasının Prezidenti və Avstriya Prokurorlar Assosiasiyasının Prezidenti Gerhard Yaroş vurğulamışdır ki, Azərbaycan Respublikasının Baş Prokurorluğu və Azərbaycan Respublikasının Hərbi Prokurorluğu 1988-ci ildən Assosiasiyanın üzvlüyünə təşkilati üzv kimi qəbul olunmuşlar. Azərbaycan öz fərdi üzvləri ilə bizə daha çox dəstək verir. Xüsusilə, Azərbaycan Respublikasının Ədliyyə naziri, Beynəlxalq Prokurorlar Assosiasiyasının senatoru və fəxri üzvü Fikrət Məmmədovun bu qurumdakı fəaliyyəti yüksək qiymətləndirilir. Assosiasiyanın VEB saytının yaradılması milyonlarla prokurorun bir-biri ilə asan əlaqə saxlamasına kömək edir.

Assosiasiyanın Prezidenti Ali Məhkəmənin inzibati binasını gəzmiş, hakimlərin iş şəraiti ilə tanış olmuş, Məhkəmə tarixi muzeyinə baxmışdır.

Görüşün sonunda Ali Məhkəmənin sədri Azərbaycanın məhkəmə orqanlarına xüsusi maraq və diqqət göstərdiyinə, həmçinin əhəmiyyətli görüşə görə Beynəlxalq Prokurorlar Assosiasiyasının Prezidenti və Avstriya Prokurorlar Assosiasiyasının Prezidenti Gerhard Yaroşa təşəkkürünü bildirmiş, gələcək işlərində uğurlar arzulamışdır.

Almaniya Federativ Respublikasının ölkəmizə yeni təyin olunmuş səfiri Haydrin Tempel Ali Məhkəmənin sədri ilə görüşmüşdür.

2014-cü il aprelin 14-də Almaniya Federativ Respublikasının ölkəmizə yeni təyin olunmuş səfiri Haydrin Tempel Ali Məhkəmənin sədri Ramiz Rzayevlə görüşmüşdür.

Görüşdə Azərbaycanın məhkəmə sistemi, Ali Məhkəmənin strukturu və fəaliyyəti barədə məlumat verən Ali Məhkəmənin sədri qeyd etmişdir ki, Azərbaycanda Avropa kontinental məhkəmə sistemi tətbiq olunur. Beynəlxalq hüquqi aktlar, xüsusən də "İnsan Hüquqlarının və Əsas Azadlıqlarının Müdafiəsi haqqında" Avropa Konvensiyasının müddəaları, Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinin presedent hüququ öyrənilir və onlara istinad olunur. Qəbul edilən qərarlar Avropa standartlarına uyğunlaşdırılır. Məhkəmə sistemində ən yeni informasiya texnologiyalarından istifadə olunur.

Azərbaycan və Almaniya arasında dostluq və əməkdaşlıq münasibətlərini məmnunluqla qeyd edən Ali Məhkəmənin sədri məhkəmə-hüquq sahəsində əlaqələrin inkişaf etdirilməsi, bu münasibətlərin daha da genişlənməsi üçün real imkanların olduğunu bildirmişdir.

Səfir Azərbaycanda məhkəmə sistemində həyata keçirilən tədbirlərə maraq göstərmiş, hüquq sahəsində əməkdaşlığın daha da dərinləşdirilməsi üçün söylərini əsirgəməyəcəyini söyləmişdir.

Görüşdə qarşılıqlı maraq doğuran məsələlər barədə faydalı fikir mübadiləsi aparılmışdır.

Səfir Ali Məhkəmənin yüksək statusuna uyğun yeni inzibati binasını gəzmiş, hakimlərin iş şəraiti ilə tanış olmuş, Ali Məhkəmənin tarixini əks etdirən muzeyə baxmışdır.

Bakı Apellyasiya Məhkəməsində “Həbs qətimkan tədbirinin tətbiqi İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinin presedent hüququnun işığında” mövzusunda seminar keçirilmişdir.

24 may 2014-cü ildə Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin İnsan Hüquqları və İctimaiyyətlə Əlaqələr Şöbəsi tərəfindən “Həbs qətimkan tədbirinin tətbiqi İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinin presedent hüququnun işığında” mövzusunda seminar keçirilmişdir. Rayon (şəhər) məhkəmələrinin, apellyasiya məhkəmələrinin və hərbi məhkəmələrin hakimlərinin iştirakı ilə Bakı Apellyasiya Məhkəməsində təşkil olunan seminarı giriş sözü ilə açan Ali Məhkəmənin Cinayət kollegiyasının sədri Şahin Yusifov həbs qətimkan tədbirinin tətbiqi ilə bağlı fikirlərini seminar iştirakçılarının nəzərinə çatdırmış, 2012-ci il üzrə məhkəmə təcrübəsinin ümumiləşdirilməsinə dair nöqsanlar barəsində statistik məlumatları açıqlamışdır.

Ali Məhkəmənin Cinayət kollegiyasının hakimi Hafiz Nəsimov “Həbs qətimkan tədbirinin tətbiqi İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinin presedent hüququnun işığında” mövzusunda mühazirə ilə çıxış edərək İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinin Azərbaycan Respublikasına qarşı çıxardığı qərarları ətraflı şəkildə şərh etmiş, yerli məhkəmələr tərəfindən həbs qətimkan tədbirinin tətbiqi barədə qərar qəbul olunarkən yol verilən nöqsanları qeyd etmiş və Azərbaycan Respublikasının Cinayət-Prosessual Məcəlləsində müəyyən dəyişikliklərin edilməsi ilə bağlı təkliflərini bildirmişdir.

Seminarda Bakı Apellyasiya Məhkəməsi Cinayət kollegiyasının sədri vəzifəsini icra edən Rizvan Səfərov və Ali Məhkəmənin Hərbi kollegiyasının sədri Tapdıq Mahmudov həbs qətimkan tədbirinin tətbiqi ilə əlaqədar qənaətlərini seminar iştirakçıları ilə bölüşmüşlər.

Seminarda Şahin Yusifov iştirakçıların suallarını cavablandırmışdır.

Ali Məhkəmənin Kollegiya sədri Gürcüstan Respublikasının paytaxtı Tbilisi şəhərində keçirilən beynəlxalq Konfrasda iştirak etmişdir.

Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının sədri Şahin Yusifov 23-25 iyun 2014-cü il tarixlərdə Gürcüstan Respublikasının paytaxtı Tbilisi şəhərində həmin ölkənin Ali Məhkəməsi tərəfindən təşkil olunmuş Mərkəzi və Şərqi Avropa ölkələrinin məhkəmə hakimiyyəti rəhbərlərinin növbəti Konfransında iştirak etmişdir.

Gürcüstan Respublikasının Prezidenti Giorqiy Marqvelaşvilinin, Almaniyanın Gürcüstan Respublikasındakı səfiri Otvan Qeninqin qatıldığı Konfrasda mərkəzi və şərqi Avropanın 13 dövlətinin – Albaniyanın, Azərbaycanın, Xorvatiyanın, Çernoqoriya Respublikasının, Latviyanın, Litvanın, Makedoniyanın, Moldovanın, Macarıstanın, Slovakiyanın, Polşanın, Ukraynanın və Gürcüstanın Ali Məhkəmələrinin sədrlərinin, sədr müavinlərinin və kollegiya (palata) sədrlərinin, habelə ABŞ-ın dairə Apellyasiya Məhkəmələrinin hakimləri Jon Volkerin və Klifford Vallasın, CELLİ İnstitutunun direktoru Kristofer Lemannın iştirakları ilə keçirilmiş Konfrasda məhkəmə hakimiyyətinin müstəqilliyinə nail olmaq üçün görülən tədbirlər, məhkəmələrdə elektron kargüzarlığın tətbiqi, uzanan məhkəmə proseslərinin idarə edilməsi, effektiv intizam mexanizmləri, məhkəmə mübahisələrinin alternativ həlli yolları, hakimlərin tədrisi, vətəndaşların məhkəmələrə inamının artırılması üçün görülməli olan tədbirlər, məhkəmə hakimiyyətinin kütləvi informasiya vasitələri ilə münasibətləri mövzularında geniş müzakirələr aparılmışdır.

Ali Məhkəmənin kollegiya sədri hər bir mövzu üzrə səmimi və işguzar şəraitdə keçirilən müzakirələrdə çıxışlar edərək ölkəmizdə son illərdə uğurla aparılan məhkəmə-hüquq islahatları, məhkəmə sisteminin müasirləşdirilməsi, məhkəmə hakimiyyətinin cəmiyyətdə nüfuzunun artırılması istiqamətində görülən işlər, ədalət mühakiməsinin həyata keçirilməsi prinsiplərinə dair ölkə qanunvericiliyinin tələbləri, məhkəmələrin kütləvi informasiya vasitələri ilə əməkdaşlığı və digər müzakirə edilən məsələlər haqqında ətraflı məlumat vermişdir. Konfransın sonunda iştirakçılar tərəfindən Məhkəmə Hakimiyyətinin Müstəqilliyinin Prinsiplərinə dair Bəyannaməyə dəyişikliklərin edilməsi haqqında təkliflər hazırlanmışdır.

**Mərkəzi və şərq Avropa ölkələrinin Ali Məhkəmələrinin
sədrlərinin konfransı tərəfindən
Məhkəmə hakimiyyətinin müstəqilliyinin prinsiplərinə dair
Bəyannaməyə**

DƏYİŞİKLİKLƏRİN EDİLMƏSİ HAQQINDA TƏKLİFLƏR LAYİHƏSİ

MƏHKƏMƏ HAKİMİYYƏTİNİN MÜSTƏQİLLİYİ

1. Məhkəmə hakimiyyəti hər bir cəmiyyətdə ən yüksək dəyərə malik olan bir institutdur.
2. İnsan Hüquqları haqqında Ümumi Bəyannamədə (mad.10) və Mülki və Siyasi Hüquqlar haqqında Beynəlxalq Paktda (mad.14 (1)) qeyd olunur ki, hər kəs qanunla yaradılmış, səlahiyyətli, müstəqil və qərəzsiz məhkəmə tərəfindən ədalətli və açıq araşdırma hüququna malikdir. Müstəqil məhkəmə hakimiyyəti bu hüququn həyata keçirilməsi üçün zəruridir.
3. Məhkəmə hakimiyyətinin müstəqilliyi onu tələb edir ki;
 - a. məhkəmə orqanları işlərə heç bir mənbədən birbaşa və ya dolaylı təsir olmadan faktların obyektiv qiymətləndirilməsi və hüquqi biliklərinə müvafiq qaydada baxmalıdır;
 - b. məhkəmə orqanları mühakimə xarakterli bütün məsələlər üzrə birbaşa və ya yenidən baxılma yolu ilə yurisdiksiyaya malikdirlər.
4. Məhkəmə hakimiyyətinin müstəqilliyinin qorunması, qanunun aliliyini rəhbər tutan azad cəmiyyətdə qarşıya qoyulmuş məqsədlərə nail olunması və onun funksiyalarının lazımı qaydada yerinə yetirilməsi üçün mühüm əhəmiyyət kəsb edir.
 - a. Hakimlər, məhkəmə hakimiyyətinin müstəqilliyinin qorunması üçün zəruri olan məhkəmə hakimiyyətinə ictimai etimadın gücləndirilməsi məqsədilə məhkəmə davranışının yüksək standartlarını nümayiş və təbliğ etməlidirlər.
 - b. Qərəzsizlik hakimlərin öz vəzifələrini lazımı qaydada yerinə yetirmələri üçün zəruridir. Bu yalnız qərara deyil, həmçinin qərarın qəbul olunması prosesinə aid edilir.
5. Məhkəmə hakimiyyətinin müstəqilliyi Dövlət tərəfindən təmin olunur və Konstitusiyada və ya Ölkənin digər qanunlarında öz əksini tapır.
6. Digər hakimiyyət orqanlarının müvafiq məqsəd və funksiyalarına hörmət və riayət etmək məhkəmə orqanlarının vəzifəsidir. Məhkəmə orqanlarının müvafiq məqsəd və funksiyalarına hörmət və riayət etmək də həmin orqanların vəzifəsidir.
7. Qərarın qəbul olunması prosesində, məhkəmə hakimiyyətinə daxil olan hər hansı iyerarxik orqan və dərəcə və ya rütbədə hər hansı bir fərq yurisdiksiyanı təkbəşinə və ya digər hakimlərlə birgə həyata keçirən və 3-cü maddənin (a) bəndinə müvafiq olaraq qərar qəbul edən hakimin vəzifələrinə müdaxilə təşkil etməməlidir. Məhkəmə orqanı isə, öz növbəsində, işə təkbəşinə və ya kollegial qaydada baxılmasından asılı olmayaraq, öz funksiyalarını Konstitusiya və qanunlara uyğun şəkildə həyata keçirməlidir.
8. Hakimlər bütün rəsmi və özəl fəaliyyətlərində qanunsuzluğun və ya onun yaranmasının qarşısını almaqla məhkəmə hakimiyyətinin toxunulmazlığını və müstəqilliyini təmin etməli və insanların etibarını qazanmalıdırlar.
9. Məhkəmə orqanlarının nümayəndələri kimi hakimlər, öz vəzifələrinə müvafiq dərəcədə, digər vətəndaşlar kimi fikir və söz azadlığı, dini etiqad azadlığı, birləşmək və sərbəst toplaşmaq hüququna malikdirlər.
10. Hakimlər, müvafiq qanunvericiliyə uyğun olaraq öz maraqlarının müdafiə olunması və professional təlimlərin təşviqi məqsədilə hakimlərin birliyini yarada və ona üzv ola bilərlər, zəruri hallarda öz müstəqilliklərini qorumaq üçün digər bu kimi tədbirlər görə bilərlər.

MƏHKƏMƏ ORQANLARININ VƏZİFƏLƏRİ

11. Məhkəmə orqanlarının məqsəd və funksiyalarına aşağıdakılar daxildir:

- a. qanunun aliliyi prinsipinə müvafiq olaraq bütün insanların təhlükəsiz yaşamasını təmin etmək;
- b. məhkəmə funksiyasının müvafiq sərhədləri çərçivəsində insan hüquqlarına əməl olunmasını və bu hüquqların təmin olunmasını təbliğ etmək;
- c. fiziki və hüquqi şəxslər, fiziki, hüquqi şəxslər və Dövlət arasında işlərə qərəzsiz şəkildə baxmaq.

HAKİMLƏRİN TƏYİN OLUNMASI

12. Məhkəmə orqanlarının öz məqsədlərinə nail olması və funksiyalarını həyata keçirtməsinə təmin etmək üçün hakimlərin öz təsdiqini tapmış bacarıqları, toxunulmazlıq və müstəqillik əsasında xidmətlərinə görə seçilməsi zəruridir.
13. Təyin olunma üsulu, hakim vəzifəsinə ən uyğun gələn ixtisaslı şəxslərin təyin olunmasını təmin etməlidir. Bu üsul hər hansı qanunsuz təsirdən müdafiə tədbirləri nəzərdə tutmalıdır ki, yalnız bacarıqlı, toxunulmaz və müstəqil şəxslər hakim vəzifəsinə təyin olunsun.
14. Hakimlərin seçilməsi zamanı irqi, dərindən rəngi, cinsi, dini, siyasi və digər fikirləri, milli və sosial mənşəyi, evlilik statusu, cinsi oriyentasiyası, mülkiyyəti, doğumu və digər statusu əsasında, hakim vəzifəsinə namizədin ölkənin vətəndaşı olması tələbi istisna olmaqla, ayrı-seçkiliyə yol verilməməlidir.
15. Hakimlərin vəzifədə irəli çəkilməsi bacarıq, toxunulmazlıq, müstəqillik və təcrübə kimi faktorların qiymətləndirilməsinə əsaslanmalıdır.
16. Hakimlərin seçilməsi, təyin olunması və vəzifədə irəli çəkilməsi şəffaf olmalıdır.

SƏLAHIYYƏT MÜDDƏTİ

17. Hakimler səlahiyyət müddətində toxunulmazdırlar. Hakimlərin səlahiyyət müddəti müvafiq qaydada qanunla nəzərdə tutulmalıdır. Sınaq müddətinin təyin olunma prosesinə daxil olunmamasına üstünlük verilir.
18. Məsləhət görülür ki, eyni yurisdiksiyanı həyata keçirən bütün hakimler, müəyyən yaş həddinə çatdıqda bitən müddət üçün təyin olunsun.
19. Hakimler sınaq müddəti də daxil olmaqla bütün səlahiyyət müddəti ərzində vəzifədən yalnız fəaliyyət qabiliyyətinin olmaması, cinayət törətdiyinə görə və ya hakim vəzifəsinə layiq olmayan digər hər hansı bir hərəkətə görə kənarlaşdırıla bilər. İşin mahiyyəti üzrə qərar qəbul edilərkən hakimin qanunu vicdanlı tətbiq etdiyi halda, hətta belə qərar yalnız, qeyri-populyar olduğu və ya bəyənilmədiyi hallarda belə onun vəzifədən kənarlaşdırılması ilə nəticələnməməlidir.
20. Hakimlərin səsvermə yolu ilə vəzifədən kənarlaşdırılması prosesi olmayan hallarda, bu prosedur məhkəmə hakimiyyətinin nəzarəti altında olmalıdır.
21. Hakimin vəzifədən kənarlaşdırılması tələb olunan istənilən halda hakim ədalətli məhkəmə araşdırması hüququna malik olmalıdır.
22. Bütün intizam, sərəncama göndərilməsi və vəzifədən kənarlaşdırılma prosedurları daha öncələr əsası qoyulmuş məhkəmə davranışı standartlarına və şəffaflıq prinsipinə uyğun olaraq həyata keçirilməlidir.
23. Hakimler İcra hakimiyyəti orqanı tərəfindən bir yurisdiksiyadan və ya funksiyadan digərinə öz razılıqları olmadan keçirilməli deyillər, lakin belə yerdəyişmə İcra hakimiyyəti orqanı tərəfindən məhkəmə hakimiyyəti orqanı ilə müvafiq məsləhətləşmələrdən sonra formalaşdırılmış vahid siyasətə uyğun olaraq həyata keçirilirsə, hakim individual olaraq belə yerdəyişmədən əssasız şəkildə imtina etməməlidir.
24. Sınaq müddəti monitorinq meyarını nəzərdə tutduqda təyinatın verilməməsi barədə qərar cinayət və ya intizam komissiyasının səlahiyyətinə aid olunmalıdır.

MƏHKƏMƏ ŞƏRTLƏRİ

25. Hakimler adekvat məbləğdə əmək haqqı almalı və onlar vəzifələrinin yerinə yetirilməsi üçün müvafiq şəraitlə təmin olunmalıdır. Əmək haqqının məbləği və xidməti şərait hakimlərin səlahiyyət müddəti ərzində onların ziyanına, yalnız müvafiq məhkəmənin hakiminin və ya hakimlərinin əksəriyyətinin razılaşdığı vahid ictimai-iqtisadi tədbirin bir hissəsi olduğu hal istisna olmaqla, dəyişdirilməməlidir.
26. Milli qanunvericiliyə müvafiq olaraq hər hansı bir intizam proseduruna və ya şikayət hüququna və Dövlətdən kompensasiya almaq hüququna zidd olmadan, hakimler öz məhkəmə funksiyalarının yerinə yetirilməsi zamanı yol verilən yalnız hərəkətlərə və hərəkətsizliyə görə vurulan maddi ziyanla bağlı mülki iddialardan şəxsi immunitetə malikdirlər.

YURİSDİKSİYA

27. Məhkəmə orqanları mühakimə xarakterli bütün işlər üzrə yurisdiksiyaya malikdir və ona təqdim olunan işin qanunla nəzərdə tutulmuş qaydada səlahiyyətinə aid olub-olmaması barədə qərar qəbul etməyə dair müstəsna səlahiyyətə malikdir.

MƏHKƏMƏ ADMINISTRASIYASI

28. İşlərin hakimler arasında bölüşdürülməsi məsələsi ilə yanaşı, hakimlərin sayının müəyyən olunması müvafiq məhkəmənin məhkəmə rəhbərinin tam nəzarəti altında olan məhkəmə administrasiyasının səlahiyyətindədir.
29. İnzibati və yardımçı heyətin təyin olunması, onlar üzərində ümumi və intizam nəzarəti də daxil olmaqla məhkəmə administrasiyasının əsas vəzifəsi məhkəmə orqanlarına və ya məhkəmə hakimiyyətinin təmsil olunduğu və əhəmiyyətli rol oynadığı digər bir orqana mənsub olmalıdır.
30. Məhkəmələrin büdcəsi məhkəmələr və ya məhkəmələrlə əməkdaşlıq edən səlahiyyətli orqan tərəfindən, məhkəmə hakimiyyəti orqanının müstəqilliyi və onun idarə olunması ilə bağlı ehtiyacları nəzərə alınmaqla hazırlanmalıdır. Məbləğ hər bir məhkəmənin üzərinə həddindən artıq iş yükü qoyulmadan normal fəaliyyət göstərməsinə kifayət edəcək qaydada ayrılmalıdır.

İCRA HAKİMİYYƏTİ İLƏ ƏLAQƏ

31. Hakimlərin işinə, onların əmək haqlarına və ya onların şəraitinə, vəsaitlərinə icra hakimiyyəti orqanlarının təsir edə bilməsi hər hansı bir hakimi və ya hakimləri hədələmək və ya onlara təzyiqli göstərmək üçün istifadə olunmamalıdır.
32. Müəyyən təminatlar və ya mənfəət, hakimlərə, onların məhkəmə funksiyalarını yerinə yetirilməsinə təsir etdiyi və təsir edə biləcəyi halda təklif olunmamalı və ya hakimler tərəfindən qəbul olunmamalıdır.
33. İcra hakimiyyəti orqanları hər zaman hakimlərin və onların ailə üzvlərinin təhlükəsizliyi və fiziki mühafizəsini təmin etməlidirlər.

VƏSAİTLƏR

Hakimlərin öz funksiyalarını yerinə yetirmələri üçün lazım olan vəsaitlərlə təmin olunmaları zəruridir.

